

Mamuşa

Evlad-ı fatihan diyarı

TOPLUM BİLİM KÜLTÜR SANAT DERGİSİ

Yıl 4 - Sayı 12 - Yaz - 2024- Mamuşa - Kosova

T.C. Dışişleri Bakan Yardımcısı
M. K. Bozay Mamuşa'da

Kosova NATO'nun Ülkeye Girişi ve
Özgürlüğünün 25. Yılıni Kutluyor

T.C. Priştine Büyükelçisi S. T. Angılı
Soydaş Şair ve Yazarlara Kabul Düzenledi

Folklorcularımız Edirnelileri Oyunlarıyla Büyülediler

Kurban Bayramınız Mübarek Olsun!

Editör'den

Bariş Ve Huzur Ortamında Yaşamak...

Değerli okurlar, kısa bir aranın ardından dergimizin yeni sayısıyla tekrar birlikteyiz. Yeni sayımızda diğerleri arasında Nisan-Mayıs aylarında gerçekleştirilen nüfus sayımı, 635. yılı kaydedilen Kosova Meydan Muharebesi ile Kosova'nın özgürlüğüne kavuşturulmasının 25.yıl dönümüne de özellikle yer vermeye çalıştık.

Sayım sonuçlarıyla ilgili olarak Kosova İstatistik Ajansı Müdürü Avni Kastrati tarafından açıklanan bilgilere göre bazı belediyelerden gelen talep üzerine birkaç gün uzatılan sayım sürecine halkın yüzde 99.8'inin katılım sağladığı, kesin olmayan sonuçlara göre ülke nüfusunun 1.6 milyona ulaştığı, halkın etnik kökeni, dini mensubiyetiyle ilgili bilgilerin Temmuz ayında, kesin sonuçların ise altı ay içerisinde açıklanacağı anlaşıyor.

Kosova'da yaşayan Türk halkının da sayım sonuçlarını merak içerisinde beklediğini ayrıca belirtmemize gerek yok. Türk halkı mensuplarının sayıma katılıp millî mensubiyetini millî bilinç içerisinde belirtmelerine yönelik propaganda çalışmaları göz önüne alındığında daha önceki sayımlara göre bu kez ülkede yaşayan Türklerin sayısı ile ilgili daha gerçekçi rakamlara ulaşılabileceğine inanılıyor.

Kosova Meydan Muharebesi'nin bu yıl 635. yıl dönümünde bulunuyoruz. Sultan Murat Hüdavendigâr komutasındaki Osmanlı ordusu ile Sırp Çarı Lazar'ın önderlik ettiği haçlı ordusu arasında bundan 635 yıl önce, 1389 yılının puslu bir haziran sabahı başlayan ve Türk ordusunun kesin zaferiyle sonuçlanan Kosova Meydan Muharebesi sonrasında bu topraklar bir Türk -İslam beldesi haline dönüştürülürken Osmanlıya yeni zaferlerle dolu Avrupa'nın yolu da açılmış oluyordu. Bu görkemli zaferin yıl dönümünde başta Sultan Murat Hüdavendigâr olmak üzere bu topraklar için kanlarını akıtan tüm şehitleri bir kez daha rahmetle anıyoruz.

Bu günlerde Kosova'nın özgürlüğüne kavuşturulmasının 25.yıl dönümünde bulunduğumuzu da unutmayalım. 24 Mart 1999 tarihinde başlayan NATO hava saldırıları ardından Kosova'dan çekilmeyi kabul eden Yugoslav Ordusu ve Sırp polis güçleri ile NATO arasında 10 Haziran tarihinde Makedonya'nın Kumanova kentinde yapılan barış görüşmeleri çerçevesinde bölgeye giren NATO güçlerinin koruması altında mültecilerin de sığındıkları ülkelerden dönmeleriyle birlikte Kosova bir anda bayram yerine dönüşmüştü.

Bu tarihi gelişme Kosovalı Türkler için de ayrı bir sevinç kaynağını oluştuyordu. 7 Temmuz tarihinde bölgeye giren Türk askerine yapılan coşkulu karşılama hala belleklerden silinmiyor. 25 yıldır KFOR Bariş Gücü bünyesinde barışın, huzurun, refahın sağlanması konusunda canla başla gayret sarf eden Türk askeri sadece Türklerin değil farklı etnik ve dini kökene sahip vatandaşların da gönüllerinde taht kurmuş bulunuyor.

Özgürlüğün 25. yılını kutlarken bu uğurda canlarını yitirenleri de rahmetle anıyor, herkesin savaştan uzak, kalıcı barış ve huzur ortamı içerisinde yaşamalarını diliyoruz.

Reşit Hanadan

YAZILARIYLA BU SAYIDA:

Balkanlara Türk Mührünün Vurulduğu
Zafer: KOSOVA MEYDAN MUHAREBESİ
7. sayfada

Melih Batuhan Düzenli

"Fetih" var, "Hakiki Fetih" Var!
13. sayfada

Doç. Dr. Ertuğrul Karakuş

Mamuşa'da Etnografya Müzesi

14. sayfada

Dr. Altay Suroy

Başlangıçtan Günümüze Kosova
Türk Edebiyatı

Cemali Tunalıgil

16. sayfada

Lügati Mamuşa'dan Türkçe
Sözlüklere Selam Olsun

19. sayfada

Refki Taç

Mamuşa Atasözleri ve
Deyimleri

Prof. Dr. İrfan Morina

25. sayfada

Hafız Nusret İsmailoğlu ve
"Mamuşa Destanı"

29. sayfada

Bahtiyar Sipahioğlu

Sualtı Canavarının Gölgesi

32. sayfada

İlaç Köprülü

Kurban Bayramı'nda ki Kardeşlik

36. sayfada

Enver Baki

Hac ve Kurban

45. sayfada

Salaydin Morina

Yayın Yönetmeni:

*Reşit Hanadan

Yayın Danışmanı:

*Prof. Dr. İrfan Morina

*Yazı Kurulu:

*Prof. Dr. İrfan Morina

*Refki Taç

*Türker Mazrek

*Erol Morina

*Buyar Mazrek

*Reşit Hanadan

*Nazmi Morina

Türkiye Temsilcisi (Bursa):

Cemali Tunalıgil

Yazışma adresi: Mamuşa Dergisi
Mamuşa Belediyesi, 20540
Mamuşa-Kosova

E- mail adresi:
mamusadergisi@gmail.com

Gönderilen yazılar yayınlanın veya yayınlanmasın iade edilmez. Yazılarda sergilenen görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir

Mizanpaj ve Kapak Tasarım:
Esra Bütüç Osi

Logo: Nuri Morina

Mamuşa Dergisi, Mamuşa Belediyesi Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Müdürlüğü tarafından hazırlanıp yayınlanır.

T.C. Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet K. Bozay Mamuşa'da

23 Nisan Kosova Türkleri Bayramı kutlamalarına katılmak için Kosova'ya gelen T.C. Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay ziyareti çerçevesinde uğradığı Mamuşa "Anadolu" İlkokulu avlusunda Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç, "Anadolu" İlkokulu Müdürü Erol Morina, belediye meclis üyeleri, müdürleri, öğretmen, öğrenci ve veliler tarafından saygı ve sevgi gösterileri içerisinde karşılandı.

Belediye Başkanı A. Krasniç, T.C. Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay ile Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı'yı Karşılarken

Mamuşa'ya T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı, Prizren Başkonsolosu Celal Doğan, Kosova Bölgesel Kalkınma Bakanı Fikrim Damka, Kosova milletvekilleri Fidan Jilta, Enis Kervan, Kosova Türk temsil heyet Başkanlığı komutanları ile birlikte gelen T.C. Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay 23 Nisan Kosova Türkleri Bayramı vesilesiyle yaptığı kutlama konuşmasında Mamuşa'da bulunmaktan büyük bir memnuniyet duyduğunu, Türkiye olarak her zaman Kosovalıların yanında olacaklarını belirtti.

Bu arada ev sahibi sıfatıyla üst düzey konukları selamlayan Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç, 23 Nisan tarihinde her yıl Türkiye Cumhuriyeti Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile Kosova Türkleri Bayramı vesilesiyle çifte bayram kutlamaktan büyük bir gurur duyduklarını söylerken beldelerini ziyaretleri için yüksek konulara teşekkürlerini belirtti.

Şehitleri Anma Töreni

Kosova Savaşı esnasında, 27 Mart 1999 tarihinde, Kurban Bayramı arifesinde Sırp güçleri tarafından katledilerek şehit edilen Mamuşalı hemşeriler için şehadetlerinin 25. yıl dönümünde Belediye Meclisi'nde anma töreni düzenlendi. Şehitleri anma törenine başta Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç, meclis üyeleri, belediye müdürleri, çalışanları, Mamuşa'daki İVİT Evi komutan ve erleri, Polis Karakolu komutanı, şehit aileleri, beldemizdeki cami imam ile cemaati ve vatandaşlar katıldı.

Anma töreni Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç'in şehitler için yaptığı övücü konuşmanın ardından şehitlerin anılarına belde mezarlığında dikilen Anıt Taşı başında devam etti. Mamuşalı şehitler buradaki Anıt Taşı'na çelenk koyulması esnasında bir kez daha saygı-sevgi ve ruhlarına okunan dualar ile anıldılar.

Bakanlık ile Belediye Arasında Ortak Proje

Geçenlerde Mamuşa Belediyesi'ne resmi bir ziyarette bulunan Kosova Altyapı Bakan Yardımcısı Hüsen Durmishi ile kendisini makamında kabul eden Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç arasında gerçekleştirilen görüşme esnasında beldenin kalkınması ve burada yaşayan halkın refahı için yapılabilecek ortak projeler üzerinde duruldu. Bu arada beldeden ovaya giden ve halkın her günlük yaşamında oldukça işlevsel bir özelliği bulunan Bahçelik yolunun asfaltlanması için 187. 500 Avro değerinde bir anlaşma da imzalandı.

T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı Büyükelçilik ikametgahında düzenlediği kabulde Kosovalı Türk şair ve yazarlarla bir araya geldi

S. T. ANGILI: “Büyükelçilik olarak Soydaş Şair ve Yazarlara Her Türlü Desteğe Hazırız”

Kosova’nın özgürlüğüne kavuşturulduğu 25 yıldan bu yana böyle bir bir şeye ilk kez tanık olduklarını belirten şair ve yazarlar katılmaktan gurur duydukları bu anlamlı kabulü için Büyükelçi Angılı’ya teşekkürlerini ifade ettiler

Büyükelçi Sabri Tunç Angılı kendisine dergimizin son sayıları ile “Rumeli’den Çıktık Yola” adlı romanını takdim eden gazeteci-yazar ve aynı zamanda “Mamuşa” Dergisi Yayın Yönetmeni Reşit Hanadan ile birlikte

T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı 29 Mayıs Çarşamba günü Yunus Emre Kosova Koordinatörü Ramazan Yılmaz’ın da hazır bulunduğu Priştine’deki Büyükelçilik ikametgahında Kosovalı Türk şair ve yazarlar için düzenlediği kabulde Kosova’daki görevine başladığı günden bu yana sanatın çeşitli alanlarında takdire layık başarıları imza attıklarına tanık olduğu soydaş şair ve yazarlarla bir araya gelmekten büyük bir mutluluk duyduğunu belirtti. Konuk şair ve yazarlara yönelik selamlama konuşmasında söz konusu kabulü Osmanlı dönemi edebiyatından beslenen Kosova Çağdaş Türk

edebiyatının bundan böyle daha da gelişebilmesi yönünde birlikte neler yapılabileceğini öğrenmek amacıyla düzenlediklerine dikkatleri çeken Angılı Büyükelçilik olarak kendilerine her türlü yardım ve desteği sunmaya da hazır olduklarını belirtti.

Aralarında Kosova Çağdaş Türk edebiyatının öncülerinden biri olan gazeteci, şair, yazar ve akademisyen, Türkolog Prof Dr. Nimetullah Hafız’ın da bulunduğu kalabalık sayıdaki Kosovalı Türk şair ve yazarlar konuşmalarında bu kabul sayesinde konuyla ilgili görüşlerini iletebilme fırsatına kavuştuklarını belirttikleri Büyükelçi Angılı’ya Evlad-ı Fatihan diyarı Kosova’daki Türk edebiyatının dünü, bugünü ve bu arada kişisel edebi çalışmaları hakkında bilgi verirken katılmaktan gurur duydukları bu anlamlı kabul için kendisine minnetlerini ifade ettiler

Kabulün sonunda tekrar söz alan Büyükelçi S. T. Angılı konuşmaları esnasında kendilerinden kitaplarının Kosova veya Türkiye’de basımıyla birlikte bunların Türkiye’deki geniş okur kitlelerine ulaştırılmaları, Türkiyeli edebiyatçılarla gerek Kosova gerekse Türkiye’deki edebiyat buluşmalarında bir araya gelebilmeleri yönünde kendilerinden destek talebinde bulunan soydaş şair ve yazarlara Büyükelçilik olarak bir kez daha ellerinden gelen her türlü desteği sunmaya hazır olduklarını belirterek konuyla ilgili daha büyük başarıları imza atılabilmesi için şair ve yazarların da çalışmalarını daha güçlü bir birlik ve beraberlik içerisinde yürütmeleri gereğine işaret etti.

Kabul şair ve yazarların Büyükelçiye kitaplarının takdimi ve toplu hatıra fotoğrafı çekimiyle sona erdirildi.

Kosova Özgürlüğünün 25. Yılı Kutluyor

Değerli okurlar, Kosova'nın 1999 yılının ortalarında özgürlüğüne kavuşmasının yıldönümünde bulunuyoruz. Dolayısıyla Kosova halkı bugünlerde küçüğü büyüğü, kadını erkeği, genci yaşlısıyla özgürlüğünün 25. yılını kutluyor. Ülkenin her köşe bucığında gerçekleştirilen farklı etkinlikler çerçevesinde özgürlüğe giden yolda yaşamlarını yitiren Kosovalı vatandaşlar anımsanırken özgürlüğün bir kez daha ne kadar değerli bir kazanım olduğu da dile getiriliyor.

Kosova halkı NATO askerlerini selamlıyor

Bilindiği üzere uluslararası toplumun gözetiminde taraflar arasında Fransa'nın Rambuye kasabasında sürdürülen barış görüşmelerinin başarısızlığa uğraması sonucu Yugoslav askeri ile Sırp polis güçleri tarafından sivil halka uygulanan baskı ve zulüm üzerine kadın erkek, çocuk, yaşlı genç yüzbinlerce Kosovalı canlarını komşu ülkelere kaçarak kurtarmak için ülkeyi çok güç koşullar altında terk etmek zorunda kalmıştı. Bu üzücü gelişme sonucu Kosovalı sivilleri korumak ve Yugoslav askeri ile Sırp polis güçlerine karşı gelmeye çalışan Kosova Kurtuluş Ordusu-UÇK savaşçıları desteklemek amacıyla NATO güçleri tarafından 24 Mart 1999 tarihinde başlatılan ve 78 gün süren hava saldırıları çerçevesinde taraflar arasında yaşanan kanlı savaş çatışmaları esnasında ağır darbeler alan Yugoslav askeri ve Sırp polis güçlerinin teslim bayrağını çekmeleriyle sonuçlanmıştı. Bu gelişme sonucu 10 Haziran 1999 tarihinde NATO ile Yugoslav Ordusu arasında Makedonya'nın Kumanova kentinde yapılan Askeri - Teknik Barış Anlaşması uyarınca Yugoslav askeri ile

Sırp polis güçlerinin çekilmeye başladığı Kosova'ya 12 Haziran tarihinde ülkede barışı tesis etmek ve korumak amacıyla BM Güvenlik Kurulu kararıyla oluşturulan KFOR adı altındaki NATO barış Gücü gelip yerleşmişti.

Kosova Savaşı esnasında Yugoslav askeri ve Sırp polis güçlerine karşı NATO tarafından girilen hava saldırılarına bilindiği üzere Türkiye de katılmıştı. Ne var ki, Kumanova Barış Anlaşması uyarınca Türk askeri nedense Kosova'ya NATO askerlerinden yaklaşık bir ay sonra, Temmuz ayının ilk günlerinde Osmanlı'nın Balkan savaşlarının sona ermesiyle birlikte buralardan çekilişinden 87 yıl sonra girdi. Bir taburdan oluşan Türk askerin büyük bir kısmı Prizren'de kurulan Sultan Murat Kışlası'na yerleşirken Prizren yakınlarında genelde Müslüman Boşnaklarla Goralıların yaşadıkları Dragaş kasabası ile halkın ezici çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu Mamuşa köyüne de güven ve huzuru sağlamak için aynı gün birer bölük gönderildi. Prizren, Dragaş ile Mamuşa'ya gelip yerleşen Türk askeri buralardaki insanlar tarafından davul zurna eşliğine halayların çekilip türkülerin söylendiği büyük bir coşkuyla karşılandı. Hele Mamuşa'da düzenlenen duygusal karşılama dünya durdukça belleklerden silinmeyecek, kuşaktan kuşağa anlatılacak bir coşku seline dönüşmüştü. İnsanlar yaşlısı genci, kadını erkeği ile ellerinde Türk bayrakları olduğu halde "En büyük asker bizim asker, yaşasın Mehmetçik, Hoş geldin Türkiye..."

Prizren'e ayak basan Türk Askerine Coşkulu karşılama

diye bağırarak sevinç içerisinde yolunu gözledikleri Türk askerini karşılamak için sokaklara, köy meydanına koşmuştu. sevinç gözyaşları içerisindeki insan-

lar tarafından Mehmetçik'e gösterilen ilgiyi, yaşanan coşkuyu sözlerle anlatmak gerçekten zor.

Mamuşa'nın kuzeyinde kurulan "Mahmut Paşa Kışlası'nda yaklaşık on yıl görev yapan Türk subay ve askerleri farklı dine ve ırka mensup insanlara gösterdikleri ilgi ve yakınlık, huzuru ve barışı sağlamada ortaya koydukları sabır ve cesaretleri ile gönüllerde taht kuran Türk subay ve askerleri her zaman Mamuşalıların hatıralarında birer kahraman olarak yaşayacaklardır.

Mamuşalılar Türk Askerini sevinç gözyaşları içerisinde ellerinde bayraklarla karşıladılar

NATO'ya üye ülkelerin askerlerinden oluşan KFOR Barış Gücü'nün 78 gün süren çatışmalar esnasında büyük bir korku içerisinde canlarını korumaya çalışan insanların tezahüratı, alkışları ve coşkulu karşılamaları içerisinde gelip yerleşerek güvenliği tesis etmesiyle birlikte o tarihe kadar Yugoslav askeri ve Sırp polis güçleri tarafından ülke dışına sürülen çoğu Arnavut kökenli yüzbinlerce Müslüman da sığındıkları ülkelerden evlerine dönmeye başlamışlardı.

Bundan 25 yıl önce güvenliğin ve barışın tesis edilmesiyle birlikte Uluslararası toplum özgürlüklerine kavuşturduğu Kosovalılar arasında savaş esnasında evleri yanıp kül olanların evlerinin yapımı için de seferber olunca mağdur vatandaşlar kısa bir süre içerisinde yeni inşa edilen veya savaş esnasında zarar gördükleri için onarılan evlerine de kavuşarak yaşamlarını özgürlük içerisinde sürdürmeye koyuldular.

Ne var ki NATO tarafından Yugoslav askeri ile Sırp polis gücüne karşı gerçekleştirilen 78 günlük hava saldırıları çerçevesinde süren çatışmalar esna-

sında çoğu Arnavut olmak üzere aralarında Türk, Boşnak, Roman, Goralıların da bulunduğu genellikle kadın erkek, çocuk, yaşlılardan oluşan çok sayıda Kosovalı Müslüman yaşamını yitirmişti. Yapılan araştırmalarda elde edilen bilgilere göre bu sayının 12 bini aştığı ortaya çıkıyor.

Yugoslav askerleri ve Sırp polis güçleri tarafından katledilenler arasında Kosova'nın çeşitli kent ve köylerinde yaşayan Türkler de bulunuyor. Kosova savaşı esnasında ülkede halkın ezici çoğunluğunu özellikle Türklerin oluşturduğu tek yerleşim yeri sayılan Mamuşa beldesi çok ağır yaralar aldı. Mamuşa halkı bölgede 1998 yılının tamamı ve bu arada 1999 yılının ilk aylarında civardaki köy ve kasabalarda yaşanan çatışmalardan canlarını kurtarmak için kapılarına dayanan binlerce Arnavut kökenli dost, akraba ve komşularını hayatlarını tehlikeye atma pahasına kucaklarını açarak evlerine almış, sofralarına oturtarak ekmeklerini bu savaş kaçınlarına bölüşmüşlerdi. Ne var ki bu insancıl davranışlarının bedelini evlerinin ateşe verilip yakılmaları bir yana canlarıyla ödeyenler bile oldu. 27 Mart 1999 Cumartesi günü, Kurban Bayramı arifesinde, Mamuşa'da Sırp polis ve askeri güçleri tarafından silahsız masum halka karşı gerçekleştirilen zulüm esnasında 4'ü Arnavut, 3'ü Türk kökenli, aralarından çoğu yaşamlarının baharında 7 hemşerimizin katledilerek şehit edilmeleri herkesi kahra boğmuştu. Bu arada curcunalı günlerde yaşamlarının baharında bulunan iki hemşerimizden ise aradan geçen bu 25 yıl içerisinde hala bir haber alınamadığı için akıbetlerinin bilinmediğini burada belirtmemiz gerekiyor.

Kosova halkı 10 Haziran tarihini her yıl özgürlük yıl dönümü çerçevesinde düzenlenen toplantılar, şenlikler, ve diğer faaliyetlerle kutlarken savaş esnasında yaşamlarını yitiren şehitlerini de anmayı ihmal etmiyor. Bu vesileyle ülke genelinde katliamların yaşandığı yerlerde şehitlerin anısına inşa edilen anıt mezar ve şehitliklerinde düzenlenen anma toplantıları, törenlerinde övgülerle anılıyorlar.

Mamuşalı şehitleri de her yıl belediye yetkililerinin öncülüğünde mezarlıkta bulunan anı taşı başında toplanan vatandaşlar tarafından okunan dualarla yad edilip anılıyorlar.

Biz de "Mamuşa" Dergisi olarak Mamuşalı şehitler ile birlikte ülkenin ve halkın özgürlüğü uğruna yaşamlarını vermekten çekinmeyen Mmuşalı şehitlerle birlikte Kosovalı tüm şehitleri de rahmetle anıyor, kendilerine Allah'tan rahmet, yakınlarına sabır ve selamet, kazanılan özgürlüğün de daim olmasını diliyoruz.

Balkanlara Türk Mührünün Vurulduğu Zafer: **KOSOVA MEYDAN MUHAREBESİ**

Melih Batuhan Düzenli

Güneş, Kosova sahrasından çekilirken ardında bir ceset tarlası bırakıyordu. Toprak her iki tarafın başkumandanının kanlarıyla sulanmış ve Balkan sahrasının kaderi yeni hakanın buyruğuna tabi olmuştu. Koca Kurt Hüdavendigar, ömrünü harp sahasında tüketmiş ve son nefesini de harp sahasında vermişti. Bu batan güneş Murad Hüdavendigar'ın güneşi, bu yeni fethedilen topraklar Osmanoğulları'nın ve torunlarının toprakları olmuştu. Bir güneş batarken yenisi ufuklarda ortaya çıkıyor ve bir Yıldırım misali cihanı selamlıyordu. Balkanlara muhteşem bir zaferle vurulan Türk-İslam mührünün anlatıldığı bu yazının konusunu Kosova Meydan Muharebesi oluşturmaktadır.

Kosova Meydan Muharebesi'ne Doğru

XIV. yüzyıla gelindiğinde Anadolu sahasının fethi büyük ölçüde tamamlanmış ve bölgenin neredeyse tamamı Oğuz Türklerinin eline geçmişti. 1243 Köseadağ Muharebesi sonucu istiklalini kaybeden "Selcûkiyân-i Rûm Devleti" (veya günümüzde bilinen adıyla Anadolu Selçuklu Devleti), devleti'nin son hükümdarı II. Mesud'un 1308 senesinde vefatıyla tarihe karışmış vaziyetteydi. Selçukluların yıkılmasıyla Anadolu'da tarihçiler tarafından "II. Beylikler Dönemi" olarak adlandırılan devre başlamıştır. Bu beylikler arasında bir tanesi vardı ki hem coğrafi konumunun avantajıyla hem de beyliğin müesses nizamını teşkil eden idarecilerinin politik dehasıyla Anadolu'daki diğer beyliklerin arasından sıyrılmış ve Selçuklu Devleti'nin halefi olmaya adaylığını koymuştu. İşte bu beylik Osmanoğulları Beyliği idi. Bilecik dolaylarında kurulmuş olan Osmanoğulları Beyliği, yüzünü ve yönünü batıya dönmüş ve tarihte Bitinya olarak anılan bölgeyi birkaç yıl içinde zapt et-

miştir. Akabinde Osmanoğulları Beyliği'nin ilerleyişi kesintiye uğramaksızın Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa önderliğinde Gelibolu üzerinden Avrupa'ya doğru yayılmıştır. Gazi Süleyman Paşa, Orhan Bey'in büyük oğlu olup, Osmanoğulları Beyliği'nin "Balkan Fıtuhatı"nın da babası konumundadır. Süleyman Paşa, Kantakuzenos ile Paleologos hanedanları arasındaki Bizans iç savaşından da yararlanarak Gelibolu'ya geçmiş ve burada, bölge devletleri arasında cereyan eden çetli mücadelelerde yerini almıştır. Sonrasında elim bir kaza yahut suikast sonucu hayatını kaybetmiştir. Kendisi vefatından hemen önce Osmanoğulları'nın hareket planını açıklar şekilde "“Rabbim bana bir müddet daha ömür vermiş olsaydı, bütün Rumeli'yi fethederdim. Nasip buraya kadarmış. Hakkınızı helal edin ve beni bu topraklara defnedin. Fakat mezarımı düşmanlara çiğnetmeyin!” demiştir.

Selçuklu Devleti'nin halefi Osmanoğulları Beyliği'nin ilerleyişi Balkan coğrafyasında siyasi ve politik dengeleri altüst etmiş ve akın akın devam eden ilerleyiş bu coğrafyanın kaderini derinden etkilemiştir. Kadim Bizans İmparatorluğu, Stefan Duşan'ın kurup balkanların en dışlı devletlerinden biri haline getirdiği Sırp İmparatorluğu ve vaktiyle Roma'ya kök söktüren Bulgar Çarlığı, Balkanlara gelen yeni rakiplerinin saman alevi misali gelip geçici bir bozkır ordusu olmadığını çok yakında anlayacaktı.

Murad Hüdavendigâr, daha şehzadeliğinde ağabeyinin vefatı üzerine Rumeli fütuhatının başına geçmiş ve hem şehzadeliği hem de saltanatı müddetince asıl hedefini "Balkan Sahası" olarak belirlemiştir. Batıya yapılan akın ve fütuhatın lideri konumunda olan Osmanoğulları gerek evlilik gerek ticaret yoluyla Anadolu'daki diğer beylikler üzerinde etki kurmuştu. Bu harekatı ve akının zikredilen dönemlerdeki idarecisi Sultan Murat, fiilen Anadolu'dan Batı'ya akıp giden fütuhatın başbuğu olmuştur. Anadolu'da adı konulmamış bu konfederal yapının lideri konumundaki Osmanoğulları, Lala Şahin Paşa, Hacı İlbey, Gazi Evrenos Bey ve Kara Timurtaş Paşa gibi gazi ve kumandanların öncülüğünde düzenli ve planlı bir fetih harekatı yürütmüş; kısa süre içerisinde harekat sahası bölgeyi bu gazi ve kumandanların gayretleri ile domine edebilmiş ve iktidar boşluğunu kendi lehine doldurabilmiştir. Anadolu'dan akın akın gelen fütuhat karşısında direnç gösterebilecek yegane güç Tuna'nın güneyindeki "Duşan'ın Sırp İmparatorluğu" olabilirdi.

Ancak Duşan'ın ölümüyle haleflerinin elie düşmüş, onun dönemindeki gibi etkili bir otorite kuramamış olan Sırp İmparatorluğu zayıf bir konuma düşerek Türk fütuhatına karşı müstakbel rakip olabilme kabiliyetini yitirmişti. Sırp İmparatorluğu, Balkanlar'a yönelen Türk ilerleyişini durdurmak adına kalabalık bir ordu toplamış olmasına rağmen 1371 yılında Çirmen Muharebesi'nde uğramış olduğu ağır bir yenilgi üzerine dağılarak tarih sahnesinden çekilmişti. Lala Şahin Paşa komutasındaki az sayıda askerin, Sırp ordusunu bir gece baskını ile darıma- dağın ettiği bu muharebe Osmanoğulları'nın gücü ve kuvvetini gözler önüne sermekteydi.

İmparatorluk dağıldıktan sonraki süreçte ortaya çıkan Feodal Sırp Beyleri, taze ve düzenli Türk fütuhatı karşısında etkin bir direniş gösterememiş ve bu beylikler de tek tek Osmanoğulları'na boyun eğmek zorunda kalmıştır. Boyun eğen bu beyliklerden birisi Moravya Prensiği'nin başında bulunan Lazar Hrebelyanoviç idi. Çirmen Muharebesi'nin akabinde ortaya çıkan Sırp Feodal Prenslерinin arasından sıvılabilen Lazar, Sultan Murad Hüdavendigâr'ın şehadetiyle neticelenen Kosova Meydan Muharebesi'ne giden süreçte başrolü oynayacaktı.

Yukarıda bahsedildiği üzere Sultan Murat'ın Anadolu politikası o dönemde Anadolu'ya hakim olan savaş ve kargaşa havasını barışa tebdil ederek müesses nizamı teşkil etmek ve Anadolu'dan devam eden akın ve fütuhatlara öncülük edebilmek üzerineydi. Böylece Osmanoğulları Beyliği Anadolu'da herhangi bir otoriteden münezzehe diğer Anadolu Beyliklerini hakimiyet altına alarak etkin bir otorite haline gelecekti. Ancak Selçuklu'nun ve yeni yükselen güç odağının halefi olma yarışında, bu devrenin Osmanlılar lehine ilerlemesi neticesinde Karamanoğulları Beyliği büyük bir rahatsızlık duymuş ve Osmanoğulları'na güçlü bir rakip olarak ortaya çıkmıştır. Hatta

Osmanoğulları Beyliği, Balkan harekâtlarını yönetmek ile meşgulken, Karamanoğlu Alâeddin Bey Osmanlı topraklarına akınlar düzenlemiştir. Sultan Murad Hüdavendigâr bunu cevapsız bırakamazdı. Bunun üzerine Sultan I. Murad, büyük bir ordu tertip etmiş ve Balkanlardaki Osmanoğulları'na bağlı Hristiyan beylerin de askerleri bu tertip edilen orduda yerini alınmıştır. Hatta Sırp beylerinden Lazar Hrebelyanoviç de sefere asker gönderenler arasında idi. Kısaca Osmanoğulları ile Karamanoğulları arasındaki bu muharebeden bahsetmek gerekirse; Osmanoğulları ile Karamanoğulları Beyliği arasında 1386 yılında gerçekleşen seferde Frenkyazısı Muharebesi yapılmış ve Karamanoğulları ordusu yenilgiye uğramıştır. Sefer sırasında taşkınlık yapan ve emirleri dinlemeyen bir takım Sırp askeri, Sultan Murad Hüdavendigâr tarafından idam edilerek cezalandırılmıştır. İşte bu hadise daha sonra Sırp prenslerinin Osmanlı'ya baş kaldırmalarında önemli rol oynayacaktır.

Çirmen Muharebesi'nin akabinde Moravya Prensi Lazar, Osmanoğulları Beyliği'ni çökertmek adına karşı ittifak arayışıyla meşgul oldu. Özellikle Anadolu seferinde Sırp askerlerine yapılan muameleyi propaganda malzemesi olarak kullanmış ve Sırları kendi liderliğinde akın akın üzerlerine gelen Türk fütuhatına karşı birleştirme yoluna gitmiştir. Bunun yanı sıra Lazar, başka bir güçlü Sırp beyi olan damadı Vuk Brankoviç ve Bosna Kralı Stephan Tvırtko ile ittifak arayışına gitmiştir ve ayrıca Bulgar Çarı İvan Şişman ile iletişime geçmiştir. İşte bu dönemde gerçekleşen önemli bir hadise Lazar'ın işini oldukça kolaylaştırmıştı. 1388 yılında Kavala Şahin Bey komutasındaki Türk akıncıları Bosna'ya girmiş ve Bosna sahasında akın harekatında bulunmuştur. Ancak Osmanoğulları bu akınlar sırasında kendisi Kosova Muharebesi'nde etkin rol alan Vlatko Vukoviç komutasındaki Bosna ordusu ile muharebeye girişmiş ve Osmanoğulları Bileca Muharebesi'nde ağır bir bozguna uğramıştı. Bileca Muharebesi'ndeki yenilgi Balkanlardaki Türk fütuhatı karşısı siyasi ve askeri kuvveti, Lazar'ın kurmuş olduğu Osmanoğulları karşısı koalisyonla katılmak konusunda büyük ölçüde cesaretlendirmiştir.

Prens Lazar, Bileca Muharebesi'ndeki Osmanoğulları'nın uğradığı bozgun üzerine alttan alta giriştiği isyan faaliyetlerini artık kartlarını açık oynar bir şekilde isyanını açıktan eder hale geldi. Sırp prensi Lazar ile birlikte Bosna Krallığı ve Sırp Brankoviç Hanedanı Osmanlı karşısı koalisyonun başını çekti. Ayrıca Arnavutluk'taki Muzaka Hanedanı ve asil Jonima ailesi ile Bulgar Çarlığı bu koalisyonun en mühim üyeleri arasında sayılabilir. Başta Sırlar ve Bulgarlar olmak üzere Arnavutlar, Hır-

Harita: Çirmen Muharebesi Öncesinde bölgedeki devletlerin siyasi sınırları

vatlar, Ulahlar, Boşnaklar ve bir miktar Macar askeri koalisyon ordusunda yerini aldı. Artık durum Osmanlıları bakımından gittikçe hayati hale gelmişti. Çünkü bu koalisyonun toplanması Osmanlı boyunduruğundaki devletlerin anlaşarak eş zamanlı olarak baş kaldırmasına sebebiyet verebilecekti. Bu koalisyon hızlıca dağıtılmazsa isyan daha genişleyip henüz ayaklanmamış Osmanlı haraçgözarlarını etkileyecekti. Ve dahası yapılacak müstakbel muharebe neticesinde alınacak bir mağlubiyet Balkanlardaki diğer Hristiyan Devletleri'nde bir karşı fetih dalgasını meydana getirecekti. Ortaya çıkan bu konjektür ve tehdit karşısında harekete geçen Osmanlılar için Kosova'ya düzenlenecek bir sefer, isyan bastırma harekâtından öte hakim olduğu topraklarda topyekûn bir savaş dalgası tehdidinin önüne geçmek adına kaçınılmaz hale bir gelmişti.

Kosova Meydan Muharebesi Öncesinde Yaşanan Siyasî Ve Askerî Gelişmeler

Gittikçe vahameti artan bu durum karşısında Sultan Murad Hüdavendigar, sefer mevsiminin geçmesine aldırmaksızın Balkan sahasına hareket kararı aldı. Sultan, kendi ordusunun yanında Osmanlıları'na bağlı devletlerin ordularının da bu harekate katılmasını emretmiştir. Bunun bir sebebi meydan okuyan rakip koalisyonun karşısına sultanın en güçlü haliyle çıkmak istemesi iken diğer bir sebebi de henüz açıktan isyana katılmayan ya da safını belli etmeyen bağlı devletlerin sadakatlerinden emin olmak istemesiydi. Anadolu Beylikleri'nden Germiyan, Menteşe, Aydın, Hamid, Teke, Karaman, Saruhan beylik askerileri ile Makedonya havalisindeki vassal Sırp beyi Kostantin Dragaş ve Pirlepe Prensi Marko Kraliyeviç gönderdiği askerler ve ayrıca bir miktar Dobruca Tatarı Osmanlı or-

dusuna katıldı. Sefer çıkılmadan önce hacca giden ünlü Osmanlı komutanı Gazi Evrenos Bey'in hacdan dönerek orduya katılması da mühim bir gelişmedir. Sultan Orhan'ın silah arkadaşlarından olan ve Türk tarihinin de parlak komutanlarından olan Evrenos Gazi'nin orduya intikali asker arasında önemli bir moral kaynağı olmuştu.

Portre: Sultan Murad Hüdavendigar

Her ne kadar Osmanlı vassalı olan Bulgar Çarı koalisyon-
dan yana yer almış olsa da Sultan'ın bu emrine kadar açıktan Osmanlıları'na meydan okumamıştı. Sultan Murad Hüdavendigar, Bulgar Çarı İvan Şişman'a orduya katılması yönünde emirler göndermesine rağmen Bulgar Çarı emre itaatten kaçınmış ve artık açıktan baş kaldırmıştı. Sefer hazırlıkları sürerken, Sultan Murad Hüdavendigar, 1388 yılının kış mevsiminde Çandarlı Ali Paşa'yı Bulgarlar üzerine öncü olarak sefere tayin etti. Bu hareketinin sebebi Kosova üzerine gidilirken ordunun ilerleyişine kuzey bölgesinden gelebilecek saldırı ihtimalin ortadan kaldırmak ve henüz koalisyon ordusuna katılmamış bir halde iken Bulgarları saf dışı bırakmaktır. Hızla Balkan dağlarını aşan Çandarlı Ali Paşa, 1388 yılında Doğu Bulgaristan'a girdi. Osmanlıları'nın beklenmedik bu saldırısı karşısında afallayan Bulgarlar, Ali Paşa'nın karşısına herhangi bir ordu dahi çıkartamayıp kalelerinde direnmeyi seçti. Pravadi, Şumnu, Tırnova, Silistre ve Rusçuk gibi önemli yerleşimler zapt edildi. Zor durumda kalan Bulgar Çarı barış istemek zorunda kaldı. Böylece daha Sultan'ın Ordusu sefere çıkmadan önemli bir düşman kuvveti harp sahasından silinmişti. Kosova Muharebesi'nin ne derece kıran kırana geçtiği düşünüldüğünde Bulgarların koalisyona asker gönderememesinin ehemmiyeti daha iyi anlaşılacaktır.

Harita:Çirmen Muharebesi Sonrası Osmanlı Beyliği'nin Siyasî Sınırları.

Kosova Meydan Muharebesi

Sultan Murad kışın bitmesini beklemeden çıkıştığı bu ani harekât neticesinde gerçekleşecek müstakbel muharebenin Moravya'da değil Kosova'da yapılmasını harekatı açısından daha lehine ve daha stratejik gördüğü için direkt Lazar'ın merkezi olan Kruševac üzerine değil Priştine üzerine gitmeyi planladı. Yavaş yavaş sefer mevsiminin gelmesi ile yürüyüşe geçen Osmanlı ordusu'na karşı, Türk fütuhatını yıkmak isteyen koalisyondaki Kosova sahrasına doğru ilerlemeye başladı. Her iki taraf, Haziran 1389'da Priştine'nin kuzeyinde karşı karşıya geldi.

Muharebe Düzeni

Osmanlı ordusunun merkezinde Sultan ile Evrenos Gazi ve Çandarlı Ali Paşa'nın komutasında kapıkulu askerleri; ordunun sağ cenahında Şehzade Bayezid komutasındaki Rumeli Eyalet askerleri ile Rumeli uçbeyleri; ordunun sol cenahında ise Şehzade Yakup komutasındaki Anadolu eyalet askerleri ve bağlı beyliklerden gelen askerler yerini almıştır. Haricen sağ ve sol cenahların önünde biner kişilik toplamda iki bin okçu dizilmiştir. Ayrıca orduda bir miktar ateşli silah bulunsun da ateşli silahlar bu dönemde savaşa etki edebilecek kadar gelişmediği bilinmektedir.

Koalisyon ordusunun savaş düzeni ise, ordunun merkezinde Prensi Lazar; ordunun sağ cenahında Lazar'ın damadı Vuk Branković; ordunun sol cenahında ise Vlatko Vuković'in komuta ettiği Bosna ordusu yer almıştı. Koalisyon ordusunda çok sayıda ağır zırhlı atlı askerler bulunuyordu. Bu tarz ağır zırhlı askerlerin Osmanlı Ordusu'nda bir karşılığı yoktu ve koalisyondaki en zorlu askerî birimini oluşturuyordu.

Ancak harbin devamı sırasında Koalisyon Birliği tarafında işler iyice kötüye gitmeye başlamıştı. Macar Kralı Sigismund, Sırp Prensi Lazar ile arası bozuk olduğundan dolayı kendisi koalisyona asker göndermemişti. Ayrıca sefere katılan asilzadeler arasında tam bir kaos ve çekişme vardı. Prenslar ve lordlar birbirine güvenmiyor, bu prens ve lordlar özellikle Osmanlı tarafında savaşan Sırp asilzadelerini öne sürerek Koalisyon birliklerinin içerisinde hainler olabileceğinden kuşkulanıyordu. Bu kaos hali muharebe anında kendini gösterecek ve sonuçta etki edecekti.

Meydan Muharebesi Esnasında Yaşananlar Ve Netice

Kaynaklarda Kosova Meydan Muharebesi'nin nasıl cereyan ettiği ve olayların hangi sırada gerçekleştiği konusunda çok fazla çelişki vardır. Ancak şu sabittir ki genel hatlarıyla Osmanlılar savunmada kalmış ve Koalisyon birlikleri saldıran tarafta olmuştu. Zaten ağır zırhlı atlı askerlerden müteşekkil bir ordu için aksi bir durum harp sırasında taktik ve stratejik bakımdan aleyhe bir durum teşkil edebilirdi. Lazar'ın muharebe esnasındaki planı, ağır zırhlı süvarilerin topyekün hücumu ile Osmanlı ordusunu sert bir taaruzla ve tek seferde bozguna uğratmak üzerine kurulmuştu. Sırp Prensinin izlediği bu strateji o zamana kadar birçok İslam ordusuna karşı bu tarz koalisyondaki birliklerinin muzafferiyetini sağlamıştı.

Savaş başlamadan önce Sultan Murad Hüdavendigar'ın ordunun muzaffer olması için ettiği dua ise şu şekildedir: "Ey ilâhî! Seyyidî! Mevlâyî!. Bunca kerre hazretinde duâmı kabul

ettin. Beni mahrum etmedin. Gene benim duâmı kabul eyle! Bir yağmur verip, bu zulûmâtı ve gubârı (tozu) def edip âlemi nûrânî tul, tâ ki kâfir leşkerini rahat görüp, yüz yüze ceng edelim! Yâ ilâhî! Mülk ve kul senindir. Sen kime istersen verirsin. Ben dahî bir âciz kulunum. Benim fikrimi ve esrarımı sen bilirsin. Mülk ve mal benim maksadım değildir. Hemen hâlis ve muhlis senin rızânı isterim. Yâ Râb! Beni bu müslûmanlara kurban eyle! Tek bu mü'minleri küffâr elinde mağlûb edip helâk eyleme! Yâ ilâhî! Bunca nüfûsun katline beni sebep eyleme! Bunları mensur ve muzaffer eyle! Bunlar için ben canımı kurban ederim. Tek sen kabul eyle! Asâkir-i İslâm için teslîm-i ruha razıyım. Tek bu mü'minler ruhuna benim ruhumu feda kıl! Evvel beni gâzi kıldın, âhir şehâdet rûzî (nasîb) kıl! Âmin!"

Kosova Meydan Muharebesi, beklenildiği üzere Sırp Prensi Lazar'ın ordusunun saldırısı ile başladı. İlk saldırı çok şiddetli olmuş ve Osmanlı ordusunun bocalamasına sebebiyet vermiştir. Özellikle Şehzade Yakub'un komuta ettiği sol cenah bozguna uğramak üzereydi. Sırp, Osmanlı hattını yararak merkezin arkasına sarkmaya başlamış ve ordunun ağırlıklarının bulunduğu alana kadar ilerlemişlerdi. Sol cenahın çökme noktasına gelmesi ve düşmanın, Osmanlı hattında açılan gediklerden ordu ağırlıklarının bulunduğu alana değin gelmesi Osmanlı ordusunun geri hizmet eratından da birçok kayıp yaşanmasına sebebiyet verdi. Merkezde de durum sol cenah kadar olmasa da Türk ordusu aleyhine gelişen kanlı bir mücadele vardı. Koalisyonun bu sert ve etkili hücumu karşısında Türk ordusunun çözülmesi artık an meselesi denilebilirdi. Durum her an daha da kötüleşiyordu. Yalnız sağ cephede Şehzade Bayezid, mevkiinin engebeli olmasından da yararlanarak etkili bir direniş göstermiş ve hattını tutmayı becermişti.

Normal şartlarda başka bir ordunun böylesine şiddetli bir taaruz karşısında çoktan yenilgiye uğraması gerekirdi. Ancak durum tam aksine gelişti. Bu noktada Osmanlıların en büyük avantajı; esnek formasyonda cenk etmeleri ve sıkı bir emir komuta içerisinde bulunmalarıdır. Bu avantajları onlara hızlı ve düzenli bir şekilde toparlanarak manevra yapma şansı tanıyordu. Sultan Murad Hüdavendigar, Osmanlı ordusunun merkezindeki ihtiyat olarak bekletilen silahlı ve sipahi birliklerini dağılan sol kanata takviye olarak yollamış ve merkez ile sol cenah arasında açılan gediği kapatmıştır. Ayrıca Sultan, Osmanlı ordusunun merkez cenahındaki çözülmeyle durdurmak adına sağ kanattaki Şehzade Bayezid'e kuvvetlerinin bir kısmını merkeze destek için göndermesini ve kalan kuvvetlerle Bosna ordusu üzerine karşı saldırıya geçmesini emretmiştir. Sultan'ın bu emirleri müspet netice getirmiş; Osmanlı ordusunun sol kanadındaki bozgun durdurulurken ordunun sağ kanadından saldırıya geçen Şehzade Bayezid, Boşnakları geri çekilmeye zorlamıştır. Bu vaziyet karşısında Şehzade Bayezid'in karşısında bulunan Boşnaklar sahayı ilk terk edenler olmuşlardı. Askerlerini Sırp istiklali uğruna kaybetmek istemeyen Boşnak komutanı Vlatko, harp sahasını o kadar erken terk etmiştir ki koalisyondaki tamamen bozguna uğradığını dahi göstermemiştir.

Osmanlı ordusunun sağ kanadının serbest kalmasıyla Şehzade Bayezid, düşman merkezinin arkasına sarkmış ve koalisyondaki birliklerinin merkezini kuşatmıştır. Koalisyon birliklerinin merkezinin düştüğü vaziyet karşısında diğer kanatta savaşan ve neredeyse Osmanlı hattını çökertme noktasına gelen Vuk Branković de artık zaferden ümidini keserek ve kayın babasından boşalacak tahtı da hesaplayarak geri çekil-

miştir. Koalisyon birliklerinin merkezinde kendi kuvvetleriyle yalnız kalan Prens Lazar bir süre direnmişse de kimi kaynaklara göre savaşarak ölmüş kimilerine göre önce esir alınmış ve ardından idam edilmiştir. Kosova Meydan Muharebesi'nde zafer kesin bir şekilde Osmanlıların'ın olmuştur. Şehzade Yakup kaçan düşman birliklerini kovalamakla görevlendirilerek ileri gönderilmiştir. Muharebenin sonlarına doğru Sultan Murad'ın şehadeti hadisesi gerçekleşmiştir.

Sultan Murad Şehadeti Ve Savaşın Akıbeti İle Alakalı Değerlendirmeler

Kosova Meydan Muharebesi'nin hemen akabinde Sultan Murad Hüdavendigar'ın şehadeti hadisesi gündeme gelmiştir lakin bu hadisenin nasıl gerçekleştiği hususunda birçok rivayet vardır. Sultan Murad Hüdavendigar'ın şehadeti hususundaki rivayetlere bakacak olursak; bu rivayetler bir kısım kaynaklara göre Sultan Murad'ın Sırp bir asilzade olan Miloş Obiliç komutasında bir fedai birliği Osmanlı hattını yararak sultana kadar ulaşıp savaşarak öldürüldüğü noktasındadır. Diğer kaynaklara göre ise Kosova sahrasındaki yenilgiden sonra Sırp Asilzade Miloş Obiliç'in Sultan Murad'a itaat etmek bahanesiyle Sultan'ın huzuruna çıkarak zehirli hançeri ile Sultan'ı öldürmesiyle gerçekleşmiştir. Bu hadise üzerine Sultan'ın muhafızları

Miloş Obiliç'i paramparça etmişlerdir. Sultan Murad'ın şehadeti üzerine tahta iktidar boşluğu yaşanmaması adına o sırada halen savaş meydanında bulunan ve daha sonrasında "Yıldırım" ünvanı ile anılacak olan Şehzade Bayezid geçmiştir. Ancak bu sırada kardeş katlinin bir diğer misali olan Şehzade Yakub'un siyaseten katledilmesi hadisesi de yaşanmıştır. Düşman birliklerini dağıtmakla uğraşan ve bu işte muzaffer olup geri dönen ve babasının vefatından haberdar dahi olmayan Şehzade Yakub, babasının ölümünden sonra Şehzade Bayezid'in tahta geçmesiyle siyaseten katledilmiştir. Şehzade Yakub hadisesinin ehemmiyetini, ilk defa herhangi bir isyan eyleminde bulunmayan bir şehzadenin maslahat gereğince siyaseten katl edilmesine misal olması teşkil etmektedir.

Sultan Murad'ın ölüm haberi Batı ve Balkan sahasında müthiş bir etki uyandırmış ve adeta Kosova Meydan Muharebesinde kazanan tarafın koalisyon tarafı olduğuna yönelik bir propagandanın yayılmasına sebebiyet vermiştir. Yukarıda bahsettiğimiz üzere daha bozgunu görmeden savaştan kaçan Boşnaklar, sultanın ölüm haberi üzerine Avrupalı krallara kendi önderliklerindeki ordunun zafer kazandığına yönelik propaganda mektupları yollamışlardır.

Bugün kimi yabancı kaynaklar muharebeyi bir Sırp zaferi kabul ederken daha temkinli olanlar muharebenin iki taraf için

► **TURKISH SPAHI, 14TH CENTURY** The Ottoman Turks 'replaced' the Seljuk Turks as the dominate Islamic power in the east and it would be the Ottomans who finally destroyed the remnants of the eastern Roman Empire from 1453–61. The spahis were elite Ottoman heavy cavalry, heavily armed and armoured as shown. He wears his shield slung on his back and carries a mace, a common Turkish weapon of the period. The wrist guards have a double function – to protect his wrists when firing arrows and also in close combat. He carries his sword in a bow case attached to his belt on his left hip.

▲ **OTTOMAN GHAZI, 14TH CENTURY** Ghazi in Arabic translates as to strive, aspire, or carry out. The related word ghazawun 'to carry out a military expedition' is derived from this root. Ghazi warriors depended on plunder for their livelihood and were fluid in organization, jumping between leaders and factions, depending on their prestige and success. The Ottoman ghazi differed little in arms and armour to his Roman opponents.

hiçbir netice doğurmaksızın neticelendiğini yazar. Bu düşünceye sebebiyet veren esas hadise, Sultan Murad'ın şehadeti- dir. Bu durum yabancı kaynaklar tarafından büyük bir başarı sayılmıştır. Halbuki muharebeyi kazanıp günün sonunda mey- danda kalan taraf hiç şüphesiz Osmanlılar olmuştur. Merhum prensin halefleri savaşın hemen akabinde tekrardan Osman- lılara itaat etmiş ve Osmanoğulları aleyhine doğacak müstak- bel isyan Sultan Murad'ın şehadeti neticesinde böylece sonlanmıştır.

Kosova Muharebesi, Sırp tarih yazın ve yayınında önemli bir yere sahiptir. Özellikle Prens Lazar ve Miloş Obilić kahra- man olarak telakki edilmiş, haklarında epik bir anlatı havası hâkim olmuştur. Bu hadise Sırp milliyetçiliğinin önemli bir yapı taşıdır. Sırp tarafında muharebeyi kazandıklarını iddia edecek kadar gerçeklikten kopuk olan kaynaklar bir yana bırakılacak olursa yenilgiyi kabul eden kaynaklar dahi bunu Osmanlıların zaferine değil kendi saflarındaki hıyanete bağlamaktadır. Ya- bancı kaynaklar Boşnakların savaştan erken çekilmesi ve Vuk Brankoviç'in kayın babasını kaderine terk ederek ricat etmesini büyük bir ihanet olarak görmekteyler. Hatta kimi kaynaklarda Vuk Brankoviç'in Sultan Murad Hüdavendigâr ile anlaştığı şek- linde bir bilgi geçmektedir. Aslında koalisyon ordusunun baş- şına gelen şey, yukarıda bahsettiğimiz emir komutası olmayan ve birbirine güvenmek bir yana savaş boyunca kendi çıkarları- nı milletlerinin çıkarlarının dahi önüne koyan prenslerin ha- reketleri olmuştur. Brankoviç'in savaşın en kanlı anında Sırp davasını kenara atıp boşalacak Sırp tahtını hayal etmesi bu saikledir. Yahut zafer umutlarının artık söndüğünü düşünerek elde kalan kuvvetlerini kurtarıp topraklarını savunmak istemesi de makul bir gerekçe olarak düşünülebilir.

Mağlupların bahaneleri bir yana bırakıldığında Sultan Mu- rad'ın müthiş bir kumandanlık örneği sergilediği ortadadır. Ev- vela ani ve beklenmedik bir saldırıyla Bulgarları saf dışı bırakmasının ne denli önemli olduğu savaş sahasında yaşa- nan vaziyetten dahi anlaşılacaktır. Ayrıca karşı taraftaki prens-

lerin ve asillerin birbirlerine yönelik itimsizliklerini görmüş ve prenslerin aralarına nifak tohumları ekerek onları zayıflatmıştır. Osmanlı ordusunda yer alan Sırp haraçgözarlarını bu min- valde kullandığını ifade edebiliriz. Ancak asıl zaferi getiren etken, Osmanlı birliklerinin savaş anında dirayetini her daim korumuş olması ve Sultan Murad'ın bozgun ihtimalinin olduğu anlarda bile savaşı ustalıklı idare ederek yaptığı manevralar ile ordusunu toparlamasıdır.

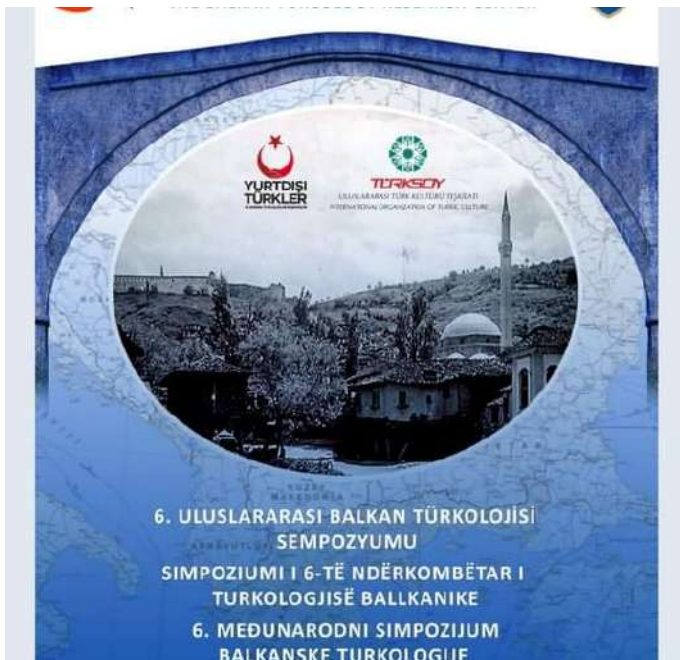
Kosova'da kazanılan bu Türk zaferi, Balkan ve Anadolu tarihinde önemli bir yeri haizdir. Zafer sayesinde feodal beyle- rin direnişi kırılmış ve Balkanlarda daha da ileri gitme kapıları açılmıştır. Zaferin uzun vadede etkisi ve neticesi ise Balkan coğrafyasında Türk-İslam hakimiyeti ve kültürünün inkişafı ba- kımından bulunmaz bir fırsat yakalanması neticesinde yüzyıl- larca sürecek Türk-İslam hakimiyetinin güvencesini teşkil etmesidir.

Kosova'nın muzaffer kumandanlarını, bu uğurda kanlarını döken şehit ve gazilerimizi rahmetle anıyoruz. Ruhları şad olsun...

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

- [1]- Prof. Dr. Feridun M. Emecen, Osmanlı Klasik Çağında Savaş, Timaş Yayınları
- [2]- A. Sefa Özkaya, Türk Komutanlar, Kronik Kitap
- [3]- Prof. Dr. Halil İncelik, Devlet-i Aliyye – Osmanlı İmparator- luğu Üzerine Araştırmalar – 1, İş Bankası Kültür Yayınları
- [4]- Prof. Dr. Halil İncelik, Osmanlı Hakimiyetinde Ortadoğu ve Balkanlar, Kronik Kitap
- [5]- Milli Savunma Bakanlığı, Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, "TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ TA- RİHİ, OSMANLI DEVRİ, BİRİNCİ KOSOVA MEYDAN MUHA- RERESİ (15 Haziran 1389) "III ncü Cilt I ncı Kısım Eki", 1987 Ankara
- [6]- Kitâb-ı Cihan-Nümâ: Neşrî Tarihi: I. Cilt – Mehmed Neşrî

VI. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu

"VI. Uluslararası Balkan Türkolojisi Sempozyumu" #YTB ve @turksoyorg destekleriyle 16-18 Ekim 2024 tarihle- rinde Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi (BAL-TAM) ev sahipliğinde Prizren'de düzenlenecek. Sempo- zuma gönderilecek bildiri özetleri için son tarih 24 Haziran 2024!

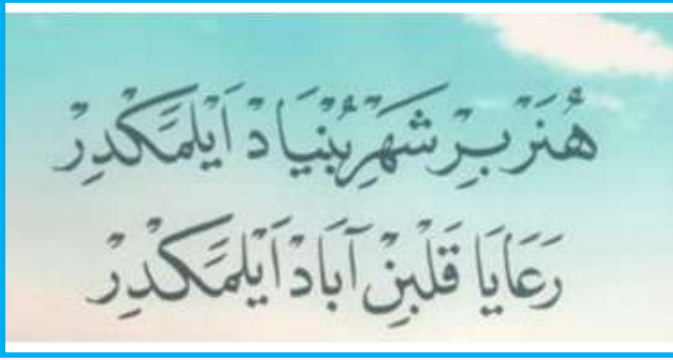
Detaylı bilgi: <https://baltam.org/vi-ulus- lararasi-balkan-turkolojisi-sempozyumu- 16-18-ekim-2024/#1716321641668-d87 74b47-c13b>

“FETİH” VAR, “HAKÎKÎ FETİH” VAR!

Doç. Dr. Ertuğrul Karakuş
Bolu-Abant İzzet Baysal Üniversitesi Öğretim Üyesi

*“Hüner bir şehri bünyâd etmektir
Reâyâ kalbin âbâd etmektir”*
Fâtih Vakfiyesinden

Hat: İslam Kaya

Fetihlerimiz çoktur...

Osmanlı'nın “dîbâcesi, girizgâhı, ön sözü” olan Bursa, 1326'da Orhan Gâzî tarafından fethedildi. Kalbini Kosova'da bırakan şehit, Sultan I. Murat Hüdâvendigâr, 1361 yılında Edirne'yi fethetti. Paşa Yiğit Bey 1392 yılında, “çehre ve ruhiyle biz” olan, “Bursa'nın Şar Dağı'nda devamı” olan Üsküp'ü fethetti.

İstanbul'un, Amasra'nın, Sinop'un, Trabzon'un, Bosna'nın, İşkodra'nın, Prizren'in fatihi olan “ismiyle müsemma” Fatih Fatih Sultan Mehmet Han, 1453 yılında “gecesi sümbül, Türkçesi bülbül kokan” İstanbul'u fethetti...

Bu kutlu zaferlerin hepsi “fetih” idi... Fetih “açmak” demektir... Bir mekânı kutlu irademizin yönetimine açmak... Yani “fetih” sadece kılıcı kuşanıp, barutları sırtlanıp, topları patlatmak ile alakalı değildir.

Adaletle açmak...
Asaletle açmak...
İmaretle açmak...

İşte o zaman “fetih”lerimiz, sûretâ (görünüşte) fetih olmaktan kurtulup “hakîkî fetih” olur... Fethi gerçekleştiren de “Ebu'l-feth” yani “fethin babası” olur. Ebu'l-feth Fatih Sultan Mehmet Han'ın vakfiyesinde bu

durum şöyle izah edilir:

“Hüner bir şehri bünyâd etmektir
Reâyâ kalbin âbâd etmektir”

Yani asıl hüner kılıcı çekip hazır kurulmuş bir şehri almak değildir. Başkalarının medeniyet anlayışıyla kurulmuş şehirlerin savunmasını kırarak kapılarını kendi medeniyetine “açabilir”siniz. Yaptığınız iş “fetih” olur. Ancak asıl hüner bu değildir! Asıl hüner bundan sonra başlar...

Asıl hüner fethedilen şehri “bünyâd etmek” yani inşa etmektir. Nasıl mı? Cevap Fatih Vakfiyesi'nden alınan bu sözde yazıyor: “Reâyâ kalbin âbâd eyleyerek”... Yani o şehirde yaşayan bütün insanların bu dünyasına ve ahiretine yönelik imkânlar sunarak... Hamam, medrese, cami, imarethâne, köprü inşa ederek... İşte, bütün bunları yaparsanız yaptığınız fetih “hakîkî fetih” olur...

Bunun için kadim bir söz söylenmiş: “Attan inmeden bir beldeyi fethedemezsiniz!” “Attan inmeden!”... Yani kılıcı bir kenara bırakıp “İmâr edesün!” emriyle şehirler kurmadan, bir beldeyi fethedemezsiniz.

“Kılıcı kuşanıp sefere çıkmak” fethin ilk aşamasıdır. “Zafer kazanıp şehrin kapılarını açmak” fethin ikinci aşamasıdır.

“Reâyânın (halkın) kalbini âbâd eyleyecek” eserlerle şehri donatmak da fethin asıl ve son aşamasıdır. Fatih Sultan Mehmet, Paşa Yiğit Bey, Sultan I. Murat Hüdâvendigâr, Gazi Süleyman Paşa, Orhan Gazi ve daha nice fatihlerimiz “attan inme” idi, yani şehirleri medeniyet anlayışıyla inşa etmeseydi, asırlar sonra bugün bizler onların vârisleri ve torunları olarak “hakîkî fetih”lerle iftihar edemeycektik...

İki kutlu selâm ile yazımızı bitirelim:

Selâm olsun; Bursa'yı, Üsküp'ü, İstanbul'u, Tekirdağ'ı, Filibe'yi, Gümülcine'yi, Debre'yi, Gostivar'ı, Radoviş'i, Prizren'i, Saraybosna'yı, Nazlı Budin'i ve daha nice kutlu beldemizi “attan inerek” inşa ve imâr eden yani fetihlerini “hakîkî” sıfatıyla taçlandıran kutlu komutanlara...

Ve selâm olsun; bu “hakîkî fetih”leri gerçekleştiren “Ebu'l-feth” yani “fethin babası” unvanını alan bu şanlı komutanların varisi olan, bu şehirlerde bu medeniyeti devam ettiren “evlâd-ı fâtiha”a...

Mamuşa'da Etnografya Müzesi

Dr. Altay SUROY

Kosova geçmiş tarihi zengin olan bir yer. Burada yerleşim yerlerinin çoğu birkaç çağ giden tarihi ile yaşıyor. Uzak Doğudan, yakın Doğudan gelen baharat, altın, gümüş, ipek tüccarlarının kervanları buralardan geçmiş. Kosova Türklerin egemenliği altına geçince yeni pazar yerleri, kervansaraylar, kurulmuş. İpek tüccarlarının barınağı olduğu için Peçenek Türklerinin yaşadığı Peç kenti bile adını değiştirerek İpek adını almış.

Mamuşa'nın bu kervanların geçtiği yol üzerinde bulunduğunu ta 1539 yılında onaylanan Vanlı akıncı Mehmet Kukli Beyin vakfiyesinden öğreniyoruz. Mehmet Bey Mamuş'da tüccarların, kervanlarla geçenlerin yararlanmasi için kervansaray kurmuş. Mamuşanın adı bundan iki çağ önce de yazılı evraklarda geçmektedir. Demek ki, köyün Mamuşa olarak var olduğunu XIV. Yüzyılın ilk çeyreğine ait olan evraklardan görüyoruz. Kosova'nın Türklerin eline geçmesiyle yeni iktidara karşı gelen Hristiyanların çoğunun buraları terk etmesi sonucu boşalan yerleşim yerlerinde ekonomiye ve yaşama canlılık getirmek amacıyla genellikle Anadolu'dan Türk ailelerin getirilip buralara iskan ettirilmesine neden olmuştur. Fatih Sultan Mehmet döneminde Mamuşa'nın Topluva deresinin suladığı bereketli topraklarına iskan edilen Tokat ve Yozgat yöresinden Türk aileleri giderek nüfusun çoğunluğunu oluşturmuşlardır ve köy yapılan inşaat çalışmaları ile mimari görünümünü kazanmıştır. Başlıca meslekleri hayvancılık iken İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yugoslavya'da kurulan-komünist-sosyalist rejim her şeyi denetlemek ve toplumsaltırmak gerektiği ülküsüne dayanarak Mamuşa'da otlakları /MamuşaTorajdası/ devletleştirip üzüm plantajlarına çevirmekle köylüler istemeyerek hayvancılık mesleğinden vazgeçerek ziraatla uğraşmaya başlamışlardır. Ziraat ürünlerinin satışını yapmak için yeni pazar yerleri ararken tüccarlığı öğrenmiş, 1989 yılından sonra özelleştirilmeye önem verilirken şirket kurmaya başlamışlardır. Bu gelişmeler Mamuşa'da un, ekmek, çuval gibi birçok fabrikanın ve daha birçok meslekle atölyelerin, otobüs ile yolcu taşımacılığının gelişmesine neden olmuştur. Beş yüz yıllık bir dönem içerisinde bu tür mesleki değişmelerin gelişmesi köyde zengin bir folklorun oluşmasını neden etkilemiştir.

Mamuşa'da nüfusun çoğunluğunun Türk olması köyde

Türk etnografya müzesinin a.kurulması için olanaklar sağlar. 1986 yılında Kosova Özerk Bölgesi Kültür Birliği Meclisinde Mamuşa'da bir kütüphane ile bir etnografya müzesinin kurulması için girişimimiz oldu. Bundan önce köyde müzelik değeri olan etnografya malzemelerinin uzun bir listesini hazırlamıştık. Ahşap dokuma tezgahı, saban, beşik, öküz arabası gibi araçlardan başlayarak gelinlerin çeyizlikleri, el yazma kitaplar, toprak kaplar, halılar, çergeler, postlar, sözlü halk yaratıcılık örnekleri ve Mamuşa ile ilgili yayımlanmış yazılar, v.s. yer almıştı bu listede. Yer en uygun olarak Kamber Bey Camisi'nin karşısındaki iki odalı bina ve yerel birliği tarafınca müze ve kütüphane olarak kullanılacak temelden yeni bir binanın kurulmasına kadar geçici olarak kullanılacaktı. Bu projenin gerçekleşmemesinin nedenleri bu zamanda bilinmesi durumu değiştirmeyeceği için daha geçlerde açıklanacaktır.

Mamuşa'da müzenin kurulması şu açıdan önemlidir:

Kosova topraklarında en az 13 çağ Türk varlığı mevcuttur. Türklerin buralara aşladığı şehircilik usulü, giyim

Mamuşa'da eski bir ev

kuşam, yemek kültürü, inançlar Türkçe konuşmayan ulusal topluluklar arasında da vardır ve Türk folklorunun kimi özellikleri bu topraklarda kendi öz varlıkları olarak korunmaktadır. İşte tüm bunların gözle görülebilmesi ve ilgilenenlerin daha geniş araştırma incelemesi için Türk etnografyası müzesi olanak yaratacaktır. Mamuşa'da o dönemlerde yaptığımız araştırmalar sonucu kaydedilen kimi folklorik özelliği içeren nesne ve inançlar:

Koca Hoca Türbesi

Türklerin yaşadığı yerleşim yerleri dış görünüşleriyle cami, tekke, türbe, mezarlık vb. gibi nesnelerle ve halkın konuşma dilinin Türkçe olmasından fark edilir. Mamuşa'ya Prizren-Pirana yönünden girildiğinde yolun sağ ve solunda iki mezarlık görülecektir. Sol taraftaki mezarlıkta baş ve ayak taşları sökülmiş daire biçiminde bir tümsek vardır ve halk buraya Koca Hoca Türbesi der. Koca Hoca'nın kimliği belli değildir. Bir zamanlar gerçekten yaşamış olduğu, adından ve mezarından bellidir. Koca Hoca'nın keramet sahibi olduğuna, ruhunun gücüne halen inanılmaktadır. Türbede yatan Koca Hoca'nın ruhunun iç rahatsızlıkları, huzursuzlukları, nazara tutulanları iyileştirdiğine inanılır. Bu yüzden ev büyüklerinin sözlerini dinlemeyen çocuğa sinirlendiklerinde, "Sen be çocuğum delirmisin, olmsın Koca Hoca Türbesi içen..." denir. Derdine derman, rahatsızlığına şifa arayan kişi türbeye para koyar veya gömleğini kabrin üzerinde bir süre bıraktıktan sonra onu tekrar giyer. Bir şey için nazar eden kimse türbede mum yakar.

Koca Hoca Türbesine olan bu inançların son yıllarda unutulmuş olduğunu belirtmek görüşünde iken yıllar önce Mart ayında Türkiye'den gelen bir gazeteci ile Ma-

muşa'ya yaptığımız ziyaret esnasında da Koca Hoca Türbesini ziyaret eden bir kadın ve yanında iki çocuğu türbeden ayrılırken gördük. Kabrin yanında ateş yakmışlar ve bir yumurta bırakmışlardı. Ateş aile ocağının aydın olması, yumurta ise neslin çoğalmasını sağlayan üremenin-bereketin sembolüdür. Demek türbede yatan Koca Hoca'nın ruhu ve gücüne var olan inançlar az da olsa halen sürüyor.

Diş Olayı

Mamuşada çıkarılan diş ekmeğe sarılarak evin damına atılır ve o sırada şöyle niyet edilir:

"Kara karga al bu dişi/ Cetir bana altın dişi1"

Ölüm Olayı

Mamuşa'da bundan 25 yıl öncesine kadar ölünün evinde pişirilen helva konu komşuya 100-200 gram kadar dağıtılan Ölü helvasının götürüldüğü ev halkı da ölü evine yemek yollardı. Bu yüzden ölünün olduğu evde üç gün yemek pişirilmezdi.

Başka Bir İnanç

Kamber Bey Camisinin yerinde 1979 yılında inşa edilen yeni caminin avlusunda bulunan musalla taşının ortasında iki parmağın girebileceği kadar bir delik vardır. İnançlara göre elinde "badraviça" /siğil/ olan kişi parmağını bu deliğe koyar veya yağmur yağınca bu delikten akan yağmur suyu ile elini yıkarsa sağılacağına inanılır.

Başlangıçtan Günümüze Kosova Türk Edebiyatı

Cemali Tunalıgil

1389 yılında yapılan Kosova Meydan Muharebesi Türklere Balkanlar'ın kapılarını açan önemli bir tarihi dönemeçtir. Kosova Muharebesinden önce Balkanlar'a ve özellikle de IV. ila VI. yüzyıllarda Peçeneklerin ve Hunların bu topraklara ayak bastığını biliyoruz. Kosova Meydan Muharebesi'nden kısa bir zaman sonra Kosova, Osmanlı Devleti'nin sadece ekonomik değil, kültürel ve bilim bakımından da Balkanlar'ın kalkınmasına büyük bir önem verdiği bilinmektedir. Bu önemi Anadolu'ya da vermiş olsaydı, Anadolu bugün belki de dünya'nın en gelişmiş bölgelerinden biri olurdu.

Burada yeri gelmişken bir anımı anımsatmak istiyorum: "Balkan uluslarının ağızlarında hep pelesenk olmuş bir cümle vardır: "Türkler, bizi kültür ve eğitim alanında geri bırakmışlar..." cümlesini ağızlarından hiç düşürmezler. "Türkler bizi zorla Müslümanlaştırdılar.." der dururlar. Ama müstesna da olsa doğruları dile getirenler de vardır. Hiç unutamam, 1990'lı yıllarda Yugoslavya'nın en çok okunan gazetelerinden "EKSPRES" gazetesinin adını hatırlayamadığım bir ünlü gazetecisi bu konuya değinirken "Biz hep Türkleri bizi geri bırakmakla suçluyoruz. Oysa tam tersi Türkler yollar, köprüler, kervan saraylar, hamamlar yaparak bütün Balkanları kalkındırmıştır. Balkanlara verdikleri önemi Anadolu'ya vermiş olsalardı, Anadolu bugün çok daha değişik olurdu" yolundaki sözleriyle bu konuda haksız yere ileri sürülen görüşleri çürütmüş oluyordu.

Zamanında Osmanlı Devletinin büyük önem verdiği Kosova, nüfusu itibariyle Çoğunluğu Arnavutların oluşturduğu bir bölge idi. 2008'den itibaren Sırbistan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan eden Kosova Devleti'nin nüfusunun çoğunluğunu günümüzde de eskiden olduğu gibi Arnavutlar, kalan bölümünü Türkler, Sırlar ve diğer Müslüman nüfus oluşturmaktadır.

Bu nedenle geçmişte olduğu gibi bugün de Kosova'yı meydana getiren şehirlerimiz arasında başkent Priştine, Osmanlı kültürü ve mimarisinin hala dimdik ayakta durduğu Kosova ve Balkanların incisi Prizren, İpek, Yakova, Gilan, Vuçitrin gibi önemli şehirler Osmanlı uygarlığının yadigarı olarak önemli kültür merkezleri olarak bilinmektedir. Andığımız bu kültür merkezleri ve diğerlerinde hemen hemen her alanda olduğu gibi edebiyat tarihi alanında da çok sayıda önemli kişiler yetişti.

Prizren ve Priştine her dönemde olduğu gibi özellikle Osmanlı döneminde Divan edebiyatı, Teke, Tasavvuf ve Halk edebiyatı ünlü şairlerinin yetiştiği merkezlerdir: Aşık Çelebi (1529-1572), Bahârî (öl. 1551), Mü'min, Nehârî, Sûzî (öl. 1524), Şem'î (öl. 1530), Tecellî (ö. 1689), Mevlana Müderris Ali Efendi, Mehmet Tahir, Süleyman Efendi, Acize Baba (1537-1652), Sa'yi (ö. 1538), Sücûdi (ö. 1538), Şemi (ö. 1529), Mustafa Çelebi (ö. 1565), Şair Şeyh Ali (ö. 1551, İstanbul), şair Sa'di (17. yy), Şair Ragip (18. yy), Şair Nuri (18. yy), Şair Hıfzî (18. yy), Şair Vehbi (18. yy), Abdurrahim Efendi

(öl. 1885), Şair Tahir, Prizren şairleri, Hatîfî, Levhî, Mesîhî (öl. 1512), Mustafa Çelebi (öl. 1565), Nûhî ve Yunus Efendi (öl. 1912), Azmî, Hulûsî, Maksûd (d. 1849-1929), Priştineli şairleridir*.

Kosova'da Osmanlı'nın son dönemlerinde de şair, yazar ve önemli şahsiyetlerin yetiştiğini görüyoruz. Yapılan edebiyat araştırmalarına göre birçok şair ve yazarın doğum yerlerinin Kosova olduğu anlaşılıyor. Şimdiye kadar adından hiç bahsedilmeyen Mamuşa sakinlerinden sözlük yazarı Muratoglu Müezzîn Yunus'u da burada anmamız gerekir. Söz konusu sözlük eserini Hicri 8 Şaban 1200 (Miladi 1786) Mamuşa'da yazdığı eserin ön sayfasındaki bilgilerden anlaşılmaktadır. Aşık Ferki (Prizren, (1867-1908), Hacı Ömer Lütfü (Prizren, 1870-1928) Ahmet Samim (Prizren, 1884-19010), Şuayip Zurnacı (Mamuşa, 1884-1951), bZiya Karal (Kosova, 1890-1980), Macit Cevat Doğudan (Vuçitrin,) gibileri..

Yukarıda adlarını verdiğimiz ve bir o kadarına da ulaşamadığımız, bilgi edinemediğimiz Kosova doğumlu şahsiyetlerin Türk Edebiyatına büyük katkıları sunduğunu, çok değerli eserler verdiklerini görüyoruz.

Türk Edebiyatımızın tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Diyebiliriz ki Türk Dili ve Türk Edebiyatı dünyanın en eski dillerinden ve edebiyatlarından. Türk Dili ve Edebiyatı Göktürkler ve Uygurlar döneminde yabancı dil ve kültürlerden hiç etkilenmemiş, bilakis o dönemlerde Türk kültüründen diğer uluslar etkilenmişlerdir.

Osmanlıların Balkanlar'a ayak basmasıyla birlikte bu bölgede yaşayan halkların tamamı diğer alanlarda olduğu gibi Türk kültürü ve edebiyatından da kültürel ve edebi açıdan büyük ölçüde etkilenmiştir. Bu doğrultuda özellikle Kosova'da yaşayan halkların da kendi dillerinde edebi eserler yaratmaları teşvik edilmiştir. Türk asıllı olmayan yazarların da Türk edebiyatının etkisinde kalarak Divan şiiri türünde çok güzel şiirler yazdıklarına tanık oluyoruz. Bu geleneğe günümüz edebiyatında da rastlamak mümkün.

Balkan Savaşlarının çıkması ve ardından Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi, Osmanlı Devleti'nin çarpıştığı cephelerde zafer kazanmasına rağmen müttefiklerinin savaşı kaybetmesi nedeniyle Osmanlı Devleti de yenikler safında yer almıştır. Böylece Osmanlı yüzyıllarca Türk toprağı olan Asya, Afrika ve Balkanlardaki toraklarından çekilmek zorunda kalır. Osmanlı'nın bu topraklardan zoraki el çekmesiyle yeni yöresel yönetimler ortaya çıkar. ve 1918 yılında Yugoslavya Krallığı kurulur. Bu devlet İkinci Dünya Savaşı'nda 1941 yılında Alman, İtalyan ve Bulgar işgaline uğrayınca dağılır ve Yosip Broz Tito önderliğinde 29 Kasım 1945 yılında bu kez Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti Devleti adı altında tekrar kurulur.

Birinci Dünya Savaşı'nın hemen akabinde kurulan Yugoslavya Krallığı döneminde, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü ağır şartlar altında, Alman, İtalyan ve Bulgar işgalcilerinin yönetimi özellikle Kosova'da Türkçe yazılı basına ve edebiyata imkân vermedi. Bütün bu sıkıntılara rağmen sözlü edebiyat geleneği Prizren, Priştine, İpek, Yakova gibi Kosova'nın önemli kültür şehirlerinde etkinlik gösteren tekelelerde geliştirilen tasavvuf edebiyatı çerçevesinde canlılığını koruyordu.* Sözü ettiğimiz bu sözlü ürünlerin hemen hemen hiçbirisi bu dönemde ne yazık ki basılma imkânı bulamadı. Bunların arasında istisnai olarak 1867-1908 yıllarında yaşamış olan Halk edebiyatı ozanı Âşık Ferki ve 1870-1928 yıllarında yaşamış olan Divan şairi Hacı Ömer Lütfi'yi sayabiliriz.

Başlangıçtan günümüze kadar eser yaratan şair ve yazarlarımızın kullandıkları dile gelince, Osmanlı döneminde kullanılan dil ile bugün kullanılan resmi Türkiye Türkçesi arasında hemen hemen hiçbir ayrılık yoktur. Kosova Türk Halk Edebiyatı ürünleri; türkülerden, manilerden (martifal), masallardan, destanlardan, atasözlerinden, bilmecelerden oluşmaktadır.

İkinci Dünya Savaşından sonra 29 Kasım 1945 yılında kurulan Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti; Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Bosna-Hersek, Kuzey Makedonya, Karadağ cumhuriyetlerinin teşekkülünden oluşan ve Sırbistan Cumhuriyeti içinde iki özerk bölge olan Kosova ve Voyvodina'dan meydana gelmekteydi. 1945 yılında büyük umutlarla kurulan Sosyalist Yugoslavya'da herkesin eşit haklara sahip olacağı sözü verilmişti. Başlangıçta azınlıklara verilen sözleri 1944 yılında Kuzey Makedonya'da yaşayan Türklerin anadilinde Birlik Gazetesi'nin ve Türkçe radyo yayınlarının başlamasına paralel olarak Türk Edebiyatı da Kuzey Makedonya ve Kosova şair ve yazarlarının yarattığı eserlerle yeşermeye başladı. Ama ne yazık ki aynı ülkede yaşamalarına rağmen Kosova Özerk Bölgesi'nde yaşayan Türk halkı, kuzey Makedonya'da yaşayanlara kıyasen eğitim ve ulusal ve kültürel haklarına ancak aşağı yukarı on yıl gecikmeyle, yani 1951 yılında kavuşabildi. Bunun sebebi Kosova'da çoğunlukta olan Arnavut halkı ile dönemin yönetimi arasındaki siyasi ilişkilerdir. Yugoslav yönetiminin Arnavutluk ile siyasi ilişkileri iyi ise Türkler unutulur, ilişkiler istenilen düzeyde değilse Türkler hatırlanır ve Arnavut yöneticilerinin önüne bir koz olarak atılır. Bu nedenle ilk dönemde Kosova Türk şair ve yazarlarına ait ilk ürünler, bununla birlikte Türk dilinde ders kitapları da Kuzey Makedonya'nın başkenti Üsküp'te çıkan yayın organlarında yayınlanmıştır. 1969 yılında Kosova'nın başkenti Priştine'de önce iki haftada bir, sonra haftada bir kez olmak üzere "TAN" gazetesi yayınlanmaya başlayınca Kosovalı Türk şair ve yazarları da eserlerini artık Tan gazetesi yayınlarında yayımlamaya başladılar.

Kosova Çağdaş Türk Edebiyatı'nın 1960'lı yıllarda boy göstermeye başladığını söyleyebiliriz. Bu yıllarda şiir, hikâye, özellikle çocuk edebiyatı önemli gelişme göstermiş, bunun yanında diğer edebi eserler de yaratılmaya başlanmıştır. Bu dönemde Tan gazetesi Türklerin adeta bir enstitüsü durumundaydı. Tan Yayınları arasında Kosova doğumlu şair ve yazarların basılan çok sayıdaki kitapları edebiyatımıza büyük katkılar sağlamıştır.

Varlığı kırk beş yıl kadar süren Yugoslavya'da 1980 yılında Tito'nun ölümüyle birlikte iç huzursuzluklar belirmeye başlar. Böylece belki de Avrupa'nın en huzurlu bir ülkesi olan Yugoslavya 1991 yılındaki iç çatışmalar nedeniyle parçalanmaya başlandı. Yugoslavya'dan önce Slovenya, ardından Hırvatistan

tan ayrılmaya koyuldu. Çetin savaşların yürütüldüğü Hırvatistan'ın ardından ve Avrupa'nın gözü önünde soykırım uygulanan Bosna-Hersek'te dört yıl kadar süren kanlı savaştan sonra da Makedonya'nın da ayrılmasıyla ortaya bu kez Sırbistan ve Karadağ Cumhuriyetleri ile Kosova ve Voyvodina Özerk Bölgelerinden ibaret yeni Federal Yugoslavya Cumhuriyeti çıktı.

1951 yılında Kosova Türkleri kendilerine özlük haklarının verilmesiyle Yugoslavya'nın dağılmasına kadar Türkler Balkanlar'da en rahat yaşayan bir halk idi. Burada bir anımı paylaşmak istiyorum: 1980'li yıllarda İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde eğitimimi sürdürdüğüm sırada haftada bir ders saati olmak üzere değerli hocam merhum Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu derslerinde Türkiye dışında yaşayan Türklerle ilgili konuları da işliyordu. Sıra Yugoslavya'da yaşayan Türklerle gelince, değerli hocam: "Arkadaşlar Yugoslavya Türkleri bugün Balkanlar'da yaşayan Türklerden en rahat olanlarıdır. Özellikle eğitim ve kültür alanında her çeşit haklara sahiptirler. Kendi anadillerinde eğitim görmekteler. Gazete, dergi, radyo ve televizyon yayınlarına sahipler. Başka ülkelerdeki Türklerin sayısına göre daha az olmalarına rağmen çok daha rahatlar." diye konuşurdu.

Son olarak, Kosova Özerk Bölgesi, 24 Mart 1999 tarihinde NATO'nun müdahalesi sonucunda Yugoslavya'dan tamamen koptu ve 17 Şubat 2008 de bağımsızlığını da ilan ederek dünyanın en genç devletlerinden biri oldu. Kosova'nın da bağımsızlığını ilan etmesiyle Yugoslavya sınırları içerisinde Türk nüfus kalmamış oldu. Yugoslavya'nın dağılmasından önce Kuzey Makedonya ve Kosova'da 125. 000 kadar Türk yaşıyordu. Bugün ise Kosova'da yaşamaya devam eden 50 ila 60 bin Türk nüfus bu genç devletin asli unsurudur. Ayrıca Kosova'da bugün 250 bin kadar Türkçe konuşan nüfus vardır. Oysa Kosova'da 1971 sayımından 2011 nüfus sayımına kadar Türklerin sayısı hep 12.500 civarında gösterilmiştir. Yani kırk elli senelik yönetimlerde Türkler ne doğan ne de ölen bir duruma getirilmiştir. 2011 yılındaki en son nüfus sayımında Kosova Türklerinin sayısı 18.600 olarak gösterilmiştir.

24 Mart-10 Haziran 1999 yılındaki Kumanova Barış Anlaşması'na kadar süren yaklaşık üç aylık Kosova savaşı sonunda özgürlüğüne kavuşan Kosova'nın başkenti Priştine'de Türklerin enstitüsü olarak kabul edilen Tan gazetesi (1969), ardından Çevren toplum bilim kültür sanat dergisi (1973), Kuş (1979) çocuk dergisi, yine Prizren'de önce Esin dergisi (1979), ardından 1990 Çiğ dergisi Türkçe olarak çıkarılmaktaydı. 1999 yılındaki bu gazete vedergilerin yayınları durduruldu. Bunların yanında günlük haber ve kültür yayınları yapan Priştine Radyo ve Televizyonu, Prizren, Gilan ve Mitroviça radyolarının bazıları kapandı, bazılarının da programları ve yayın süreleri azaltıldı. Buna rağmen Prizren'de özel çabalarla "Bay" (1994) gazetesi, Türkçem dergisi, İmza dergisi, Mamuşa'da Sofra (1999), Derya (2002) dergileri, Mamuşa (2021) dergileri, haftalık Yeni Dönem gazetesi ve Yeni Dönem Radyo ve Televizyonu yayın hayatına başlamış, ne var ki zaman içerisinde Sofra dergisiyle Yeni Dönem gazetesi ve bu arada yeni Dönem Radyo ve Televizyonu da maddi imkansızlıklar yüzünden yayınlarına son vermek zorunda kalmışlardır.

Kosova'da edebiyat denince aklı gelen ilk şey şiirdir, sonra da hikâye, tiyatro ve son dönemde ise roman gelmektedir.

Durmuş Selina (1916-?), Aziz Buş (1917-1970), Süreyya Yusuf (1923-1977), Fahriye Çerkez (d.1929), Naim Şaban (1935-1961), Nusret Dişo Ülkü (1938-2002), Nimetullah Hafız (d. 1939), Enver Baki (d.1943), Hafız Nusret Morina

(d.1943), Hasan Mercan (1944-?), Arif Bozacı (d.1994), Ahmet İçciler (1945-?), Şecaettin Koka (1945-2022), Sadık Tanyol (1946-?), Bayram İbrahim (d.1947), İskender Muzbeğ (d.1947), Aluş Nuş (1947), Fevzi Tüfekçi (d.1948), Fikri Şişko (1949-?), Altay Suroy (1949-?), Fahri Mermer (1950-2000), Raif Vırmiça (D.1950), Agim Rifat Yeşeren (d.b1951), Bahtiyar Sipahioğlu (d.1951), Refki Taç (d.1951), Zeynel Beksaç (d.1952), Ethem Baymak (d.1952), Osman Baymak (1954-?), Aziz Sebest (d.1954), Şükrü Mazrek (1955-1917), Reşit Hanadan (d. 1955), Mehmet Bütüç (d. 1955), Nuhi Mazrek (d. 1956), İrfan Morina (d. 1955), Cemali Tunalıgil (d.1957), Alaaddin İsmailoğlu (d.1957), Raif Kırkul (d. 1964), Arif Bütüç (1964- 2023), Özcan Micalar (d.1965), Bayram Mızrak (d.1966), Suphi Mazrek (1965- 2020), Burhan Sait (1967-2004), Taner Güçlütürk (d.1980), Esin Muzbeğ (d.1975) ve daha birçok genç şair ve yazar... Kosova Türk Edebiyatı'nın başlıca önemli temsilcileri olarak ortaya çıkarlar. Kosova Türk Edebiyatı'nda tiyatro, şiir ve hikâyeye göre daha az yazılmasına rağmen yine de farklı bir yere sahiptir. Çünkü Kosova'da şiirin, hikâyeye ve romandan çok daha önceden yazıldığı bilinmektedir. Kosova Çağdaş Türk Edebiyatı'nda tiyatro denince aklı 1951 yılında Dr. Durmuş Selina'nın yazdığı "Büyük Kapının Kızı", Aziz Buş'un "Mukadderat", "İki Ayağı Bir Pabuca" adlı eserleri ile daha sonra Süreyya Yusuf'un yazdığı "Ben Rıza Ağa" adlı tiyatro eserleri gelir. Ancak bu oyunların bazıları tiyatrodan oynanmasına rağmen takipçi bulamamıştır. Ancak yakın dönemde Süreyya Yusuf, Hasan Mercan, Agim Rifat Yeşeren ve Nuhi Mazrek yeniden bu türde eserler yaratmışlardır.

Roman, Kosova Türk edebiyatında ilk dönemlerde bir bocalama evresi geçirmiştir. İskender Muzbek'in Tan gazetesinde tefrika edilen "Yanan Sevgiler", Hasan Mercan'ın "Namus Köprüsü" adlı tiyatro eserinin romana uygulanması, 1987 yılında Reşit Hanadan'ın yazdığı "Sel" adlı romanı birer deneme olmaktan öteye gidememiştir. Yine de Reşit Hanadan'ın kaleme aldığı "Sel" adlı eserin o zamanki Yugoslavya'da roman türünde kitap olarak yayınlanan Türkçe ilk eseri oluşturması açısından önem taşıdığını ve yayınlandığında büyük ilgi gördüğünü, 2019 yılında Ankara'da "Bengü" Yayınları arasında basılıp Türkiye'deki okurların beğenisine de sunulduğunu burada özellikle vurgulamamız gerekir. Reşit Hanadan daha sonra yazdığı "Taş Yerinde Ağırır" (2002), "Başka Olur Rumeli'nin Harmanı" (2003), "Elveda Hüdevendigar Diyarı" /2013, "Rumeli'den Çıktık Yola" 2015/, "Rumeli Deryasında Boğdular Biz" /2017/, "Rumeli Dert Yumağı" /2019/ "Erken Çöker Karanlık Buralara" (2021), "Kalk Gidelim Rumeli'ye" /2023/ Kosova Türk edebiyatında roman var mıdır yok mudur tartışmalarına artık tamamiyle son vermiştir.

İlk adımlarını edebiyat alanına romanla atan Mamuşa doğumlu genç yazar Gökhan Tunalıgil'in 2022 yılında "Göl" Kitap Yayınları tarafından basılan "Saklı Yüzler Bosna" ikileme adlı romanı, Mamuşa doğumlu Refki Taç'ın 2023 yılında İstanbul Akademi Yayınları tarafından basılan "Parçalanmış Bütün", "Suçsuzların Cezalandırılması" ve "Sarılğan Adalet" adlı romanları Kosova Türk edebiyatında roman türüne yeni bir ivme kazandırıp edebiyatımıza son yıllarda ayrı bir zenginlik katmaktadır.

Kosova, diğer Balkan ülkelerine göre nüfus ve yüzölçümü bakımından daha küçük olmasına rağmen eskiden beri zengin bir Türk edebiyatına sahiptir. Edebi türlerle zengin olmasına rağmen özellikle son zamanlarda Türkiye'de hak ettiği ilgiden yoksundur. Bununla birlikte yukarıda da belirttiğimiz gibi 1999 Kosova Savaşı'ndan sonra Tan gazetesinin kapanmasıyla dergi ve kitap neşriyatları da kesilmiştir. Şair ve yazarların kendi gayretleriyle beş altı yıl öncesine kadar yayımlanan haftalık "Yeni

Dönem" gazetesinde, daha sonra yayın hayatına başlayan "Türkçem", "İmza", "BAL-TAM gibi dergilerde eserlerini yayımlayabilmekte. Ayrıca maddi olanakları biraz daha iyi olan şair ve yazarlarımızın kitaplarını Türkiye'de yayımlamaları sayesinde anavatandaki okuyucular bir nebze de olsa Kosova Türk edebiyatından haberdar olabilmektedir.

Kosova Türk Edebiyatı'nın en yaygın türü olan nazım, Türkiye dışında yaşayan Türk azınlıklarının konu itibarıyla ortak özelliklerini yansıtır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Çağdaş Kosova Türk şairleri de Sosyalist Yugoslavya'da yaşayan diğer ulusların şairleri gibi toplumsal konuları yanında sosyalist dönemin yöneticilerine methedici şiirler yazarak, söz konusu dönemde adeta basma kalıp bir şiir tarzı yaratmışlardır. Daha geçlerde özellikle Kosova Savaşı'ndan sonra orta ve genç nesil şairler bu basma kalıp tarzını kırarak toplumsal ve milli konulara ağırlık vermeye başlamışlardır. Şairlerimizin bazıları halk edebiyatı geleneğinden yararlanarak serbest şiir yanında hece ölçüsüyle ve epik (destan) türünde şiirler yazmaya başlamışlardır. Çağdaş Türkiye Türkçesini kullanım konusunda ise ilk dönemlerde biraz bocalama dönemi yaşandıysa da daha sonraları özellikle Türkiye ile kültürel ve eğitim ilişkilerin geliştirilmesi sonucunda bu sorun yavaş yavaş atlatılmaya ve bugün Kosova'da konuşulan Türkçe dışında yazı dilinde Türkiye Türkçesi ile hemen hemen hiçbir fark yoktur.

İkinci dünya Savaşı'ndan sonra ilk dönem şairlerimizin çoğu Nazım Hikmet, Fazıl Hüsni Dağlarca gibi şairlerin etkisinde kalırken, daha sonraları özellikle komünizm sisteminin yıkıldığı son dönemlerde şairleri daha fazla milli konulara değer verdikleri için Namık Kemal, Yahya Kemal, Mehmet Emin Yurdakul gibi şairlerin etkisinde kalmaktalar. Özellikle Yugoslavya'nın dağılmaya başladığı 1990'lı yıllardan sonra dini ve milli konuların öne çıktığı görülmektedir.

Başlangıçtan günümüze kadar gelişen Kosova Türk Edebiyatının:

- I. Osmanlı Döneminde Gelişen Kosova Türk Edebiyatı,
- II. Balkan ve Birinci Dünya Savaşları Döneminde Gelişen Kosova Türk Edebiyatı,
- III. İkinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Gelişen Kosova Türk Edebiyatı,
- IV. 1999 Kosova Savaşı'ndan Sonra Gelişen Kosova Türk Edebiyatı olmak üzere dört bölümde geliştiğini görüyoruz.

1912'de başlayan Balkan Savaşları nedeniyle yapılan mezalimler neticesinde diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi Kosova'dan da yapılan göçler nedeniyle birçok aydın, şair yazar ve siyasetçilerimizin anavatan Türkiye'ye göçü nedeniyle bu 2. dönem edebiyatımız hemen hemen hiç faaliyet gösterilemediği için edebiyatımız bir duraklama dönemini yaşamıştır. Bu dönemde özellikle Yugoslavya Krallığı'nda Türkçe eğitim sona erdirmiş olup Kosova'nın genelinde okuma-yazma, eğitim de zaten Sırp-Hırvat dilinde ve Kiril harfleriyle gerçekleştiriliyordu. Daha sonra 2. Dünya Savaşı'nın ardından kurulan Tito Yugoslavyası döneminde de Türkler 1951 yılına kadar Arnavutça dilinde eğitim görme zorunluluğuna tabi tutulmuştur.

Yazımızın giriş niteliğini taşıyan bu bölümü "Prof. Dr. Mustafa İsen'in şu değerli cümleleriyle tamamlamak istiyorum: Kosova'da Türkçe, IV. Yüzyıldan beri konuşma ve yazı dili olarak yaşamaktadır. Günümüzde özellikle Prizren'de çok canlı bir edebi faaliyet dikkat çeker. Bunların içinde şiir ve hikaye, onların içinde de çocuk edebiyatı önemli konumdadır. Var olan potansiyel geliştirilirse Türkçe bir ses bayrağı olarak Kosova'da dalgalanmaya devam edecektir."

Evet, bu bayrağın dalgalanması için Türkiye Devleti'nin biraz daha yardım ve gayretleri gerekmektedir. Aksi takdirde bu bayrak yakın bir zamanda dalgalanamayacaktır.

*Prof. Dr. Mustafa İsen. "Kosova'nın Başkenti" başlıklı makale.

Mamuşa Kaşesi (7)

Lügati Mamuşa'dan Türkçe Sözlüklere Selam Olsun

Refki Taç

Göbek bağı Mamuşa basınından 'Mamuşa' dergisinin 4. sayısında (2022), Bahtiyar Şala- Sipahioğlu Hoca'nın kaleminden 'Tarihin Tozlu Raflarında Unutulan Âlimler' başlıklı yazısını okuyor, Mamuşa damgasını taşıyan bir eserle tanışıyorum. Eserin türü lügat... Bütünüyle henüz tanış olmasam da varlığı belli; yazarın ismi, eserin yazılan yeri ve tüm özellikleri. Âcizane değerlendirmeden içime doğan, yapıtın büyük bir 'Mamuşa Kaşesi' olduğunun kabul görmesi. Bence öyle betimlenmeli.

Zamanın dilini Latin harfleriyle okumaya getiren Prof. Dr. İrfan Marina'nın yazısına bakıyorum:

Hâzâ kitabü'l-Elifbatü'l-istima'ül-'Arabî ...devamı (silinmiştir...) kitabın tanıtımını yazının başında yaptıktan sonra, Bismillahirrahmanirrahim girişiyile işine başladığı, birkaç kelimeyi iki sayfaya yerleştirildiği görünüyor. Görüntüye gelmeyen, gerisi belli olan, ancak kamudan uzak tutulmaya devam edilen bir eserden bahis ediyor, yazıya dökerek gündeme getirmeyi borç bilip geç kalındığı affına sığınmayı kabul etmeyerek. Dolayısıyla, burada içerisinden değil, varlığından konuşmayı amaç ediyorum. Zaman ve mekân babında, tarih açısından övgüye değer, tercihe şayan olarak benimsenmesini öneriyor, öyle anlaşılmasını diliyorum. Yazının amacı, adı geçen lüğatin içeriği olmadığını bir daha hatırlatırken, bütünüyle tanışincaya kadar ertelemeyi doğru görmüyorum, beklemenin devamı, şimdiye kadar ihmal edildiği sonucundan anlaşılra gelen, bütünüyle unuttulura kayacağını belirler diye düşünüyorum.

Onun yanında ve ona rağmen, içeriğin bütününe nail olma hedefini esirgemeden, varlığına ışık tutacak, kültürel değer biçimini aydınlatacak kadarıyla kıymetini ortaya koyarak uygarlık niteliğini belirleme girişimine soyunurken, eserin oluşumuna eşlik yapan zaman ve mekân örgüsünü kıymet verilerine takarak, tarihi unsuru en yüksek seviyede göstermeye çalışacağım. Bu pencereden değer kodunu seyrederken, pahası biçilemeyen, büyük emek verimin ürünü olarak kabul görülmesini diliyorum. Artı, gün yüzüne çıkması beraberinde korunmaya behemnehâl alınması insani borç bilerek mecburi korunmaya göstermektir. Kimin tarafından eserin meydana getirilişinin zaman ve mekân yanında yer alması, Mamuşalıları özellikle ilgilendirmelidir. Girişin için bu kadarını kâfi görüyorum. Mamuşa'yı betimlerken Bahtiyar kardeşimizin 'Balkanlar'ın son kalesi' olarak konumlandırmasını (aynı adıyla, 2007 baskısı, /Bursa/ kitabına bakılabilir) haklı buluyor, kendisini bir daha tebrik ediyorum. Lafı edilecek eserle (eserlerle diyelim el yazısı 'Kur'an-ı eklersek ve bilmediğimiz daha nicelerini düşünersek) tanışmamız, sözü edilen görüşü kanıtlamaktadır. Yazıya konu edilen eserin kendisinden öğrenebileceği kadarıyla, Ketebehu el fakir adlandırdığı lügati, kendi deyişiyile, el hakir Yunus Bin Murad müezzinzade tarafından yazıldığını, essakini Mamuşa-yazısıyla aslen Mamuşalı olduğunu, Hicri Şaban 8, sene 1200, (miladi 1786) tarihte tamamladığını görüyoruz. .

Yunus bin Murad Müezzinzade'nin Eserinin ilk iki sayfasının görüntüleri

- 1) _____ ü'l-kitab bi-'avnilahi'l-mülkü'l-vehhab-i vallahü'l-alem-i bi's-sevab
 - 2) Tamam oldu benim ruhum bu name aksak ise sözde tutun tamama
 - 3) Ketebetü'l-fakirü'l-hakirü'l-pür taksir-i ala-i rahmeten rab-bü'l-gafur buluna
 - 4) Ketebehu zalikel kitab Yunus bin Murad Müezzinzade el-sakin-i MAMUŞA gafr ola _____ ve ahsen _____
 - 5) _____ ve'l-cemi'ü'l-mü'minin ve'l-mü'minatü'l-ihya-i fehmi vâlâ mevat bi-rahmetin bi'r-rahmani'r-rahimin
- Fi Şehr-i Şa'banü'l-mu'azzam sene H 1200, M (1786).
Kâtibe her kim okursa Fatiha
Bula cennet gölgesinde rayiha
Her kim ister rahmeti çok kazana
Beş Fatiha ihsan ide böyle _____

Beş Fatiha'dan çok fazlasını hak etmiş büyümümüzü yâd ederken, aklıma büyük bir zat takıldı. Yunus bin Murad Müezzinzade'nin malum eserin ne anlama geldiği merakına kapıldığımda. Ezberimde olmadığı için not defterime başvuruyorum. Evet, istediğimi verdi. Baş Müderris Ebu Reyhan Muhammed bin Ahmed el- Biruni, 453 senesinde Harezmi'de doğduğu bilinen, Batıda 973 doğumlu Alberuni olarak tanınan, ölümü ise 1040 senesinden 1061 senesi arasında farklı yılları gösteren (1043, 1048 gibileri) dünya çapında tanımıyla Mamuşalı Murad'ı kıyaslamak için yazıya konu etmeyi düşünmüyorum. Adı geçen muttaliin kelime anlamlandırmaları üzerinde lügat oluşumuna öncülük yapmasının önemini vurguya alarak, Türk- İslam sentezi bağında sözlük oluşumunun devamını getiren Mamuşa dehasını dünyaya tanıtmak istiyorum. Lügat mimarını anlatmaktır tek amacım. Sözlük oluşturma maksadı ve gereği babında değerlendirmeyi nazari itibara alarak, bu işte farklı katkıların sunumunu ve yararını takdirle karşılayarak, emek hakkını verme ihmaline kapılmadan, sözü edilen zat ışığında bizim Murad'ı aydınlatmakta hiçbir sakınca görüyoruz.

Haddimi aşmış olabilirim fakat gerçeklikten uzak olmadığımı da bir o kadar eminim. Hayale bile getirilmeyecek bir gerçeğin tasviri başka nasıl olabilir? Herkese soruyorum. Sormakla kalmıyorum, düşüncemi anlatıma sunuyorum. Adı geçen zatın (el Biruni) yetiştiği ülke, yaşamını sürdürdüğü mekân, ilim merkezini seçtiği mesken gibi ön şartların karşısında, birkaç hanelik karyede müezzinzade yapan birinin girişimi, girişimde kalsa bile tarihe not düşmesini hak eder diye düşünüyorum. Girişim gösterisi kendiliğinden bir değeri ifade ettiğini söylüyor, canı gönülden inanıyorum. Her ne kadar küçük çapta anlamıyla tanımlansa, öyle algılansa bile, bu işe soyunması ve işini sonuna getirmesi başlı başına büyük bir olay olduğu niteliğini taşıdığına inanmak istiyor, inandırmaya çalışıyorum. Öyle değerlendirilmesi gereğini düşünüyorum. Hislerime düşkün duygusallık varsa eğer, o şahsi ve kişisel duruşu belirler, lakin gerçekliğin doğruluğunu zedelemeyiz, perde düşürmez, gölge oluşturmaz, değerini azaltmaz inancıyla hareket ediyorum. Dolayısıyla, kır işleriyle meşgul sakinlere lügat

oluşturma gereği duyulması temelinde değerlendirilmesinden alınacak soruya cevap bulunması zor olur, uygarlığın yetiştirdiği ve kültürün topluma kazandırdığı değer dışında. Sözlük türü yapıtların kültür eserleri anlamında betimlenmelerinden yola çıkarak, yazının konusu olan eserin mekânsal, zamansal ve makamsal açıdan seyredilmesi, daha derin araştırmalara yönlendirmektedir. Velhasıl, merkezden uzak, küçük bir yerleşim yerinde, birinin sözlük oluşturma düşüncesi kendi başına değer ta daniskasıdır derim, ifademe gururumu ekleyerek. Düşünce talimatıyla oluşturulan fikrin gerçekleşmesi bazında gün yüzü gören eserin önemsenmesinin güncellenmesi gereğini hatırlatırken, tarihte hak ettiği yeri bulması için ne lazımsa yapılması önerisi gelmelidir. Bu yazının hedefi onu gösterir, yetersizliğini tamamlayıcı yazılardan beklemektedir.

Diğer bir boyuta ilgiye alınmasında, Mamuşa'nın köy gösterilmesi ötesinde nasıl bir kültür merkezi olduğunu, doğrusu olması mercak altına yatırılması gereğini öne sürmek gerekir. Bu da şunu hatırlatır. Değer verici eser üretimlerinden ne denli kültür seviyesine yükseldiği prizmasında seyredildiğinde, farklı bakış açılardan değerlendirmelerin öpüştükleri görülmektedir.

Çıkış- giriş anlamında adı geçen eseri anlamaya çalışmaktan anlaşılan, sözlüğün içeriğini bilmeksizin, sözlük oluşturma ken-diliğinden büyük bir değer olarak nitelendirilmesini hak ettiği meydana çıkıyor. En azından ben öyle görüyorum, öyle biçimlendiriyorum; şahsi görüşümü ve dilek belirtirlerini itiraf etmek gerekirse. Bu düşünce temelinde, gerçekçilik babında görüş belirtirlerini göz önünde bulundurarak sözü edilen eserin akıbeti, kültürün tarihi ve tarihin kültürü bağında uygarlık seviyesine yerleştirmelidir düşüncesini savunuyorum. Oluşumundan bu yana lafı edilen esere karşı sergilenen davranışlar nazari itibara alınırsa, varlığını ilelebet götürecektir koruyucu kurumlarda saklanması gereğini dilendiriyorum. Elden ele geçişiyle 'Özel mülk' anlamında 'Şahsi sahipliğe' esir edilmesi, kültür hazinesi anlamında kabul görülmemelidir. Kitleye tanınmasından uzak, kamuya devredilmemiş haliyle araştırmaya yatkın olmayan bu eserin esirlikten kurtulması alelacele gerekir. Yarınlara dayanma belirsizliği karşısında duyarsız kalmak, birilerinin keyfi hareketlerine teamül göstermek, cahilliğin daniskasıdır demek isterim. Şimdilik demeye gelen, ilelebetli yaşamına vesile olacak güven altına alınması gereğini öne sürerek, korumaya alarak savunmasını sağlanmasında geç kalınması yeni beklentilere terk edilirse, tafafisi olmayacak duruma düşürülebilir.

Objektif bir yaklaşımla eserin değerinde önemserliği tarihi açıdan seyredildiğinde, türüne has hususi hassasiyetlerinde hiçbir eksiğin olmaması, zamanlama bakımında kültüre katkısında özel bir yer verilmelidir. Bu gerçeği bir daha vurgulamakta yarar var düşüncesiyle, bilim merkezlerinden uzak, birkaç hanelik bir köyde, cami müezzini tarafından meydana getirilmesi, yaratılışın en büyük özelliği olsa gerek düşüncesini bir daha hatırlamadan geçemezdim. Hak ettiği değere layık görülmesi, uygarlığın gerekçesi, kültür zenginliğinin aydınlanmasından doğan bir gerçektir. Yeniden vurgulanması, gerçeklerin teyit etme anlamına gelir. Adı geçen lüğatin gün yüzünü görmesi, zamanın tarih diliminde kültür seviyesini belirlemektedir. Neticeye hülâsa yaklaşmak gerekirse, aslın özüne şu kelimeler ulaştırabilir: Takdire şayan nitelikte seyredilmesi gereği bundan böyle ihmal edilmemelidir.

Hemşerilik duygusuyla gururlanmış veya ne bileyim neyin hisleriyle duygularına yenik düşmüş olabilirim, büyük konuştuğumla suçlanabilirim, şuurlaltı davranışıyla haddımı aştığımla asılsızlığa çarpıtılabilirim. Lakin lafı edilen eserin varlığı karşısında herkesin eğilmesi gereğini dile getirirten vaz geçemem. İtiraf etmeliyim ki, sözü edilen lüğatin varlığını öğrendikten sonra, kurcalama denilen şey bana huy oldu. Nasılın niceleri, nedenlerin neleri ve dahi bilinmeyenlerin bilimsizlikleri ürpertiye kaptırmaya

devam ettiğini söyleyebilirim. Sözlük oluşum tarihine bakıldığında, dönemin çağını oluşturmuş anlamında uygarlığı basa basa dile getirerek, zamanın kültürüne mühür vururken günümüze de ışık tuttuğunu kabul etmeliyiz. Millet adına, gönül bağıyla örülen Türk dünyası namına, uygarlık köprüsü uzantısıyla cihanı âleme duyurmayı borç bilmeliyiz. Bu noktadan hareketle, önemsemeyi gerçekçilik temelinde oturarak, hakkı değer kabul inanışına kavuşturmak gerekir.

Sözü edilen gerçeğin değerlendirmesini yaparken, kendimi suçlamaktan alıkoyamıyorum. Doğup büyüdüğüm köyde böyle bir eserden bihaber olmamı, kendime kendime esefle kınıyorum. Bizden gizleyenleri cürüme tutuyorum. Üzerinde oynanan oyunların oyuncularının bulunmaları ya da bulunmasını öneriyor, tarih önünde hesap vermelerini niyaz ediyorum. Kafamda durmadan bir şeylerin gidip geldiklerini seziyor, yazıya dökmekte zorlanıyorum. Hissi duyguların akliselim verisi düşünceden daha derin ve üstün olmalarını insan fıtratında görüyorum; seziyorum. Hissettiklerini karşılamaya kovalayan içgüdü, sözlük hakkında bilgi edinmeye yönlendirdiğini anlıyorum. Aslın içeriğini bilmeden ve lüğatin elimde almadığına rağmen, sözlük oluşturma önemsiz anlamını öğrenmeye çalışıyorum. Büyük hedefler niteliğinde değerlendirmesini hak ettiğini, hakkının verilmesinin zamanı geldiğini düşünüyorum. Sözlük kültür tarihiyle Mamuşa'nın tanışması, bu gerçeğe tanınmasını hak ettiği gibi, bu değeri tanıtmaya sunarak yaymasını ve yayılmasını sağlamasının da zamanı geldiğine inanıyorum.

1828'ler sözlüklerden sonra, yarım asır bile geçmeden, 1870 senesine geldiğimizde, Viyana'da neşredilen 'Manuel Terminologique Francais- Ottoman' isimli sözlüğün tarihe not düştüğünü, not aldığım tarihi gelişmeler defterimden okuyorum. Diğer verilere göz atmakla ayıp perdeler tek tek düşüyor, kendimi suçlama hisleri durduruyor, gelişmelerin olgularını ve geçmişin geleceğe intikal eden olan bitenleri öğrenmem engelleniyor. Göz altı burununu görmeyenin uzağa bakışlarını göndermeyi ahmaklık olarak değerlendiriyorum. Kıyaslamada, büyük merkezlerin yetiştirdikleri bilim adamlarından farkı olmayan esere imzasını koyan Mamuşalı Yunus bin Murad'tan utanıyorum. Değerimizi kanıtlamakta, uluslararası arenada gelişmelerde sözlük hadisesine gelindiğinde, bu çeşit kültür renklerin mozaik tablosunda bizim Yunus'un yer almaması için yapılan haksızlıklarda bizim payımızı ararken, ne kadar küçümsendiğimizi seziyorum. Farkında olmadığımız eşitsizliğe çarpıldığımızda, suskunluğumuzu nasıl bir mandacılığa teslim ettiğimizi yeni yeni öğreniyorum.

Kızgınlığın para etmediğine göre, bir zaman not defterine yazılanlar yanılmaz inancıyla, üzerinde biraz daha durulması gereğini hissediyorum. Yazıların bildirimlerini değerlendirmede anlam arayışları, aslın özüne kavuşturacağı inancıyla hareket ettiriyor. Sayfayı kapatıyorum. Hasası hususiyetler hisleriyle öz benliğimize yönelmeyi daha doğru buluyorum. Evet, not defteri şunları okumaya yönlendiriyor:

Öz benliğimiz üzerinde durmamızı, İslam-Türk senteziyle oluşturulan uygarlığa sahip çıkmamızı, inanç özellikleri bağında oluşan kültür ve manevi değerler olarak nitelendirilen oluşumları betimlemekte dilin hak ettiği rolünü vermeyi, dolayısıyla lüğatin değer özellikleriyle tanışmamızı hatırlatıyor, sözlükler. Uygarlık değerleri kültür verilerine taşımayı hünere bilen millet olarak, bu değerlere sahip çıkmayı olmazsa olmazda gösteriyor, ebediyen yaşatmakla bizi mükellef kılıyor. Artı, buna şahitlik yapmamız gereğini ciddiyetle uyarıyor. Değer varlıkları sözde tanımlanarak kavramlaştırmakla tanıtmaya sunma gereği, lüğât oluşumuna çağırtsını söylüyor. Dolayısıyla, netice itibarıyla, sözlük oluşumunu teşvik ettiği kadarıyla, belki de bir o kadar mevcut eserlerin savunmasını da bize emanet ediyor. Tümsel değerlerin savunmasıyla bağdaştırıldığı anlayışı öne sürerken, dilin yaşantısı,

canlılığı gereği kaçınılmaz değişim bağlamında yeni kelimelerin türetilmelerinde sözlüklerin çağdaşlık önemi de hatırlatılıyor, değerlendirilmek namına mercek altına alınışları nedeniyle.

Geçmişin geleceğe akımı bağında toplumsal gelişmelerin takipçisi olan dilin evrimsel yapısı, bir öncekinin geleceğe yön vermesi anlamında değerlendirmesi, kültür tarihin belirtilmesi ile gerçekleşebilir. Eskiye geleceğe saklamak, yeniden kullanmak için olur. Geçmişe özen gösterme gerekçesi, geleceğe yarayacağı kapsamında değerlendirilmelidir. Öne çıkarılmalarına yeni değerler ekleyerek geçmişe yaklaşım, geleceğe yönelik kazanımlar penceresinden bakılmalıdır. Şimdilik, geçmişin geleceğe akım yolunun geçididir, geçmişin geleceğe giden yoludur, geçmişin geleceğe dokuyan mekiğidir, aralarında olası çatışmanın sindirim unsurudur, değerlerin değerlendirilmesinde eskinin yenido ömrün devamı olur. Geçmişin değer boyutu, şimdilikte bıraktığı izleriyle bilinir, geleceğe verileriyle tanımlanır. Mevcut şartlar düzeyinde anlamlandırarak yarınları yükseltecek basamaktır, çağın devridir, çağdaşlıktır, güncel yaşamın şimdileridir. Değerlerin dile getirmeleri ile sözlüğe yerleştiklerinde, varlıkların varlığı belirlenir, dolayısıyla gerçeklikte savunmaları sağlanmış olur. Bütün bunlar, aslına bakılırsa, geçmişin deneyimlerinden doğan şeylerdir, tecrübenin verilerinden kaynaklanır, yeni devre intikal etmesinde boylanır, işlev gördüğü kadarıyla anlaşılır. Demek ki, eski sözlüklerin nefesinden soluklanarak yeni oluşumların meydana gelişleri, doğal kuralların çalışmalarından kaynaklanır.

Hemşerimiz Yunus bin Murad eserinin tarihi geçmişine bir göz atarsak, tanınmışa gelen bildiğimiz sözlüklerin öncülüğünü yaptığı düşünülebilir. Bu inançla koyulacak çalışmalar neticesinde tespit edilebilir tahmini de gerçekleşebileceği söylenebilir. Sözlük tarihinde yer alan sözlüklerin tanıtımına girmese de, geçmişin geleceğe yürüyüşünde rolüne gölge düşürülemez. Kendisinin ayrı bir değere laik olduğu su götürmez bir gerçektir. Tanımı betimleme çalışmalardan anlaşılacağı gibi, görüş belirtisi anlamında değerlendirmesini gerektirir. Küçük yerleşim yerinde ikamet etmesi, makam sahibi olmaması gibi şartlarda, sadeliğiyle neredeyse sıradan biri olması, eserin değerine gölge düşürmez. Aksine. Eser denilen yazarın aydın kişiliğini söyler. Yazarın koltuk sahibi olmadığı, makam işgal etmediği takdirde eserin önemi öne çıkar, yazarın aydınlık seviyesini belirler. Bir milletin uygarlığını, kültür seviyesi gibi anlamlı değerler dilin belirlediği kadar anlaşılır, hak kazanır, hakkı kazandırır. Bir milletin zengin değerleriyle dilin zenginliği, karşılıklı değerler bağların birbirlerine kilitlenmelerinden meydana gelmektedir. Bu görüşler bağlamında hemşerimiz Murat'ın eserine yaklaşırsak, Türkçeye katkısıyla milletin yücelmesine payı küçümsenmemelidir. Bu açıdan bakıldığında, denilmesi gereken, demin söylenen değer kıymetini bilmek ve adı geçen eseri tarih sahnesine taşımak ve varlığını cümle âlem bilgisine sunmaktır. Yazarı eserin konuşmasından tanımaya gidilirse, milli duygularına düşkün, diline aşına birini görmek mümkündür. Toptan insani değerlerin bir parçası din eğitimi olduğunu müezziniğinden anlaşılır, lügat ile haşır neşir olması diline saygısıyla tamamlanır, Türk-İslam sentezinde bütünleşmesinde gösterir. Kimlik özelliğini en insani anlamda belli etmesi tüm Mamuşalıları, ve Türk milletini gururlandırmalıdır. Müslüman tanımını Türk sözlüğüyle gerçekleştiren biri, Avrupa'ya karşılık verenlerin ya da verebilenlerin temsilcisi olarak gösterilebilir. Din terimlerini kavramsalılıkta açıklamayı ilke bilen sözlük yazarı, İslam'ı tanımakta katkısı kadar Türkçe dilini zenginleştirmekte önemi o denli kıymetlenmektedir.

Lügat oluşumunda haklılığın göstergesi, her tarih dilimin dönem geçitlerinde artışı ve yükseldiği bilinirini, Mamuşalı yazar, yapıtıyla tasdik etmiştir. Dilin millilikte gelişmesi gibi genel kültüre katkısıyla beynelmilele yükselmesi de unutulmamalıdır. Maksadı, benimsenmiş hayat tarzından reva gören değerleri revaçta tutma,

toplumsal edasıyla yaşam biçimlendirmelerinin özellik niteliklerini gösterme gayretinde elde edilen dil zenginlikleri, kültür alışveriş bağında diğer dillerin ödünç edinmelerine vesile olabilir. Büyükle-rimizin bu istikamete yürümemizin istemlerinde önerileri, dilin milliliğini gösterse bile, milli değerlerin belirtilerine sahip çıkmayı mükellef kıldıklarında, genel değerde gösterilerini düşündüklerine en kalbi derinliklerde hissetmekteyiz. Örnekleri çoktur, üstatların birinin ağzıyla şu cümleyi hatırlatalım: 'Bir de insanın hak ve maksadı yalnız yaşamak değil, hürriyetle yaşamaktır. Bu kadar mill-i mütemeddineye karşı kabil midir ki akvam-ı gayr-i mütemeddine hürriyetlerini muhafaza edebilsinler.' Yabana atılmayan, zamana eskimeyen anlamda, sınır tanımayan mahiyete sözlüğe uzun ömür dilemekten başka bir şey denilmeye gelmez. Binaenaleyh, gerekçelerin gerçekleriyle gereksizliklere cevap verecek ve dayatmalardan oluşan sahte gerekçe görüşlerini ortadan kaldıracak mahiyetinde durum değerlendirmesini yaparken, lügati bilimsellik eleğinden geçirerek, anlamlılığını günümüz anlaşılabilirine sunulmalıdır.

Uyarılara gönül vererek büyüklerimizin zamanında görüş belirtilerine göz atarak ve kulak vererek, görülenleri ve duyulura bilimsel deneyler uygulayarak bir yerlere varmayı amaç etmek gerekir. Varılacak yer aslı kıymetini belirlemeye getirilmelidir. Misali örnekleri büyüklerimiz göstermiştir. 19. yüzyılın çağdaş Avrupa'sına bakıldığında, içki, tiyatro, dans, moda, masa, sandalye, mutfak eşyalarında bıçak, çatal, yiyeceklere patatesin eklenmesi, tabi edebiyat, sanat, sanayi, iletişim, ticaret de medeniyet içinde yer aldığını gören Namık Kemal'in 'Medeniyet' kavramını iki dalda seyretmeye giriştiğini görmekteyiz (Yeni Türk Antolojisi, II, 233 ve ...) Birini yaygınlaşan ahlaksızlıklar olarak değerlendirdiğini, diğerini sırf teknik ve teknoloji olarak tasvir ettiğini öğreniyoruz. Ortaya çıkan yeni ahlaksızlığa dikkat çekerek uyarıda bulunduğunu, altı çizilmiş not defterimden okuyorum. Mantık yürüterek dediklerinden anlamaya çalıştıklarımdan, özellikle gelirin dağılımındaki adaletsiz ve haksızlıkların kelime oyunlarına işaret ederek, sanayi ve diğer gelişmelerin anlamlandırmalarında gerçekleri kamufle etmekte türetilen sözlükler üzerinde durması manidar anlamında değerlendirmenin gereğini hissediyorum. Değerler oluşumunda ahlak belirtilerin sözlükte eksikliklerine özellikle dikkat edilmelidir diye düşünüyorum. Adaletli bir düzen biçmekte paylaşma gibi insani değerlerini çağdaşlaştırmak ile aslı kavramlarını boşaltarak, serbest piyasada bencillik yarışmasını medeni göstererek, dil kültürünü tersyüz getirmenin vebali tartışmaya değer.

Üstadın kaldığı noktadan devam eden Şemseddin Sami ve sonradan gelenlerin, konu hakkında görüşlerini devam etmiş, günümüzde de devam edilmektedirler. Günümüzde olagelenleri doğru anlamak için, geçmişin olan bitenlerine bakmalıyız. Lügat oluşumunda; Doğu kültürü olarak tanımlandırılan Türk uygarlığını, Batı dünyası tasviriyle, Hristiyan dini bağında oluşan medeniyeti mukayese ederek gelişmeleri seyretmekte yarar görüyoruz. Tespit şöyle oluyor, Türk-İslam kaynaşığıyla oluşan görüş açısı, farklılıkları itici rekabete getirmeden, dışlayıcı yarışmalara yer vermeksizin, birbirlerine yönelik buluşmaları tavsiyelerini tamamlayıcı, eksikleri doldurucu olarak anlaşılarda kabule geliyor. Doğu Fıkıh ve Ümrân ilim sahibi, Kadıkudat (Maliki baş kadı) İbn Haldun (732- 808/ 1332-1406) Mağrib'ten Meşrik'e uzanan dünyayı gezip görmüş, Endülüs, Fas, Mısır, Suriye gibi coğrafyalarla tanışmış, renkli kültürlerle iç içe oluşluğun neticesinde yaratıcılığını, zamanın şartları bağlamında değerlendiriyoruz. Yunus Bin Murad müezzinzade'nin yaşam şartlarıyla kıyaslandırmada meydan getirdiği küçük görünen eserin ne kadar yüce olduğunu göstermektedir.

İsimlerini tarihe yazdıranlardan bahis edildiğinde, bilimsel görüşlerini belirlerken, medeniyetler farklılıklar nedeniyle birbirlerine ters gelmedikleri sonucu, mecd uğruna büyüklük gösterisi üze-

rinde üstünlük sağlamayı hedef seçmeler, hegemonya oluşturma mücadelesini göstermektedirler. Uygarlığı insanlığa adayan ve kültürünü insanlar arası ilişkilere kaynatmayı ilke bilen Türk milleti, evrende mevcut medeniyetler üzerinde Türk-Islam uygarlığının yerini belirlemekte gayret göstermiştir. Dolayısıyla, insanın üç temel ihtiyacından doğan kültürü şu ana noktalarda göstermektedir: üns (dostluk), ihtiyaçların giderilmesi ve güvenlik. (Bkz. Recep Şentürk, meeting.ihu.edu.tr/index.php/ihs1)

'Umrân' kelimesini manidar anlamında tasvir etme girişim sonucunu, toplumsal bilim babası olarak tanınan ve sosyoloji dediğimiz bilim dalının temelini oluşturan 'İlm-i Tabiat- i Umrân' esrin sahibine ait olduğu su götürmez bir gerçektir. Auguste Comte'den (İsidoire Marie François Xavier Comte, 1798- 1857) yakın beş asır önce toplumsal bilim dalına damgasını vura İbn Haldun'u (1332-1406) gibi bir büyüğü es geçerek, sosyoloji oluşumunu Comte'nin eline vermek, ilime en büyük haksızlık olduğunu dile getirmedi geçmeyelim. Bunu neden gündeme getiriyoruz? Varlığımızın değerlerine sahip çıkmazsak, yabancılaşmaya kayar, Namık Kemal'in deyimiyle- hürriyetimizden oluruz. Buna Yunus bin Murad Müezzîn-zade'nin ismini yokluğu da bunun iyi bir örneğidir dostlar, ve-dahil Mamuşalılar.

Biz büyük uygarlığın milletiyiz. Lafı edilen manevi değerleri, hicri dördüncü asırda büyük alim ve dil mütehasşisi İbn Faris (395, yani 1004) kullanmıştır. (Bkz. Ramazan Demir, Arap Dilinde 'Fıkhu'l-luga' ve 'İlmü'l-luga'). Kullanımı, tanımı, konusu ve Fıkhu'l-luga kavramından hareketle, 'Medeniyet' terimini lügat anlamında tetkike geçtiğimizde, dilin amaçtan çıkarıldığını, dolayısıyla araca dönüştürüldüğünü tespit etmiş oluruz. Bu istikameti kendilerine yol seçmiş muteber müteşebbis mütefekkirler, muntazam muharirlikleriyle 'Temmeddin' (mütemeddin)[1] terimini muallak ederek, 'Medeniyet' mefhumuyla dünyayı tanıştırmıştır (el- Biruni, onun en eski ve en iyi örneğidir). Laf cambazlığından uzak, ilimle müşavere eden, gayeye ulaşma amacıyla müşkül yolunu seçen, müşahhasa kavuşmak için kendisiyle müsabaka eden, müspet yaklaşımıyla müstahsil müşfik, hedefe ulaşılacak kelimeleri mürettip etmekte uyarılar, sözlük oluşumun kelime anlamlandırmalarında rolünü sergilerken, hemşerimiz olan Murat adında kişinin büyüklüğünü beynelmilele haykırımızı görevlendirmektedir.

Lügat kültürü tarihinden bir olgunun yer almaması varlığını gerçekçilikten alır mı? Bir şey varken yok sayılması hangi kültürün ürünü sayılabilir? Sözlükten çıkarıldığında yaşanan gerçekler silinir mi? Konumuz 'Lügat' olunca onun üzerinde biraz daha durmamız gerekir. 'Sözlük' denilen olgu, çeviri uğruna inşa edilen etmen olarak tasvir edilmemelidir. Dilmaç farklı bir şey olsa gerek. Kelimeyi başka bir dile tanıttirmek için tercümesini yapmak, lügat oluşumun nedenlerini kullanarak farklı bir boyuta taşımak anlamına gelir. Aynı şeyin genişletilmiş, sonradan gelen bir kavramdır. Bizim kültürümüzün mayasında, kelimeyi kavrama büründürecek açıklamadır lügat, Fransızın, İngilizin onu nasıl söyledikleri umurlarında bile olmadığı kesindir. Milleti aydınlandırmakta, anlamdıcı açıklamalarla adlandırıcı kelimelerin açıklamaları olarak betimlenilmelidir, lügat denilen anlayış. Neticede, 'Lügat' denilen oluşumun ana hatlarını uygarlıkta aramalıyız, kültürün parçası olan dil üzerinde gelişmelerde bulmalıyız. Uygarlığın ne olduğunu sözlüklerde görüldüğü su götürmez bir gerçektir. Özet kısaltma bazında konuşmak gerekirse, uygarlığımızdan ve kültürümüzden oluşan ve onları anlamlandırmakla, bizi milli kılan bir olgudur lügat denilen yapı.

Sözlüklerde aradığımızda, 'Uygarlık' diye bir kelimenin bulunmadığı söylenir. Denir ki, 1840 senesinden önce 'Medeniyet' diye bir kelime Türkçede yoktur. 1756 yılında Fransa'da belirlendiği vurgulanır.[2] Gerçek de odur. Doğru mudur? Oraya geleceğiz, geldiğimizde göreceğiz. Gelmezden önce sözlüklere bakalım.

'Civilization' Türkçede: terbiye-i medeniyet; tehzib-i ahlak; tervic-i ulum, fûnun; içtima-ı kemalet-i edebiyat, ilmiye ve devamı.[3] Batı zihniyetinde oluşan 'Civilization' kavramını izaha getirileriyle Türkçe kelimelerin 'Uygarlık' kavramının belirtilerinde hiçbir eşitlik yoktur. Dolayısıyla, zengin Türk lügatinden alıntılarla 'Civilization' kelimenin anlamlandırmasını söyler. Ne ki bu gerçeğin üzerinde gitmemek gevşekliği, uygarlığımızı batılı kavram uydurmalarında görmekteyiz. Yeni devirde, 'Medeniyet' kavramı şu tanıtlarla beslenmektedir: Ulum ve finun ve sanayi ve ticaretin semaratından bihak istifade ile hüsn-i halde ve asayişte yaşayış, hazariyet, terakki denilmektedir.[4]

Gelelim mevzuumuzun an yerine. Bu cahil anlayışa Mamuşalı Yunus bin Murad müezzîn cevap veriyor, lafı edilen eserin yarıdılış senesine bakalım. Fi Şehr-i Şa'banü'l-mu'azzam sene H 1200, M (1786) 'Medeniyet' kelimesi hakkında ne dediğini, hata bir şey deyip dememesini de bilmiyoruz. Sözlüğüne alıp almadığından havadis bilgisizliğiyle hareket ediyoruz. Önemsemiyoruz. Önemsemiyoruz çünkü lügat oluşturma girişimi, tek başına uygarlık belirtisinin ürünü olduğunu söylemiştik. Bütün bunları bir yana bırakarak, aslı kelam, dil tarihinin inşasında sözlüğün yerini kendine has, milli değerlere uygun biçimde kültürün gelişmesine sunduğu endişeye verilmeyecek kadar bir gerçektir. Binaenaleyh, tarihin o döneminde sözlük oluşturma girişimi büyük bir medeniyet olduğu inkâra gelmeyen kesindir. Artı ve daha da önemlisi, dış etkiye duvar örmüş edasıyla, milli benliğe ve aidiyete sahip çıkarak, kültürümüzü içten bakabilen kişiliğiyle esere özgünlük kazandırması, hususiyet özelliğine özerklik kazandırmıştır. Civilization karşılığında, Türkçede medeniyet tanıtımını sözlüğe almadan, 54 sene önce köyün birinde ve dâhil bir müezzîn elinden yazılan sözlük oluşturma medeniyetini göstermiştir. Sözde değil, kültürün özde ne olduğunu bildirmiş, anlamlandırılmış, tanıtıma sunmuştur. Değerin ne olduğunu birilerinden öğrenmek bir yana, öğretmeye değer esere imza atmıştır. Değerlerin değerlendirmelerine ambargo koymaya çalışanları, Edvvar Said deyimiyle, 'Kültür emperyalistlerine' meydan okuduğu anlamıyla tanıtılabilir.

Övgüye değer eserin bilim görülürüne perdenemesi, kültür mirasına büyük bir darbenin indirilmesine tekabül gelmektedir. Bilmezlikte varlığını kaybetme ayıbı herkesi sorumlu kılmaktadır. Değerlendirmede, asılsız bahanelerle kültürsüzlüğü savunmak affedilmez. Affetmiyoruz. Affettiremiyorum çünkü varlığı var, yok sayılmakta ısrar eden art niyetliler karşısında susmayı tercih edenler affedilmeye gelmez. Hazmedemeyenleri tenkit etmekle yetinmek, bir kültür değerini karanlıklara perdelemek demektir. İnadına deme adetini atmışız biz, edebi kültürümüzü yükseklerde tutma uğruna lakin gereğini yerine getirme vurgusunu yumuşatmaya gelemeyiz. Dolayısıyla, bu büyük tarihi olayı bize yaşatan hemşerimizin eseri hakkında el- âleme seslenmek boyun borcu olarak biliyoruz, o anlamda nitelendiriyoruz. Çoğullu kullanmamın tek sebebi, dile getirilen durum değerlendirmesine herkesin katılacağı inancından kaynaklandığını düşünüyorum.

Sözcükler, bir şeyin menşei anlamlandırma görevini yerine getirmekle mükellef olmaları, sosyal yapının dokusunu oluşturan hatlar babında gerçekleşmesi anımsatır. Dolayısıyla, birkaç hanelik karye camiinde müezzînlik yapan birinin bu gereği hissetmesi, yaşadığı köyün özelliğini göstermesinde kişiliğini ortaya çıkarması bağında değerlendirmesine yönlendirir. Dinimizi, kültürümüzü ve uygarlık kapsamında değerlendirilecek maneviyatın tümünü milli sahnede yaşatmakla, gerçeklerin anlamlandırılması ne denli önem taşıdığını belirlemektedir. Değer biçimin ruh yansıtması, maneviyat köprüsünün ahenk taşların oluşturduğunu, gönülden gönülle giden görünmez yolun işleyişini sağladığını belli etmektedir. Milletin konuştuklarını doğru anlamlandırmak, kelam kavramlarına katkı sunma amaçlı lügat, büyük bir mirasın serveti

olarak görülmelidir. Bendeniz, Mamuşalı Murad büyük bir uyarıcı buluyorum. Altını dolduracak deliller arıyorum. Hatıra defterimde Koca Mustafa Reşit Paşa, adam Sadrazam, Osmanlı diplomasinin babası, yani bizim Murad'ın gibi sözlüğü çalıntıya uğrayıp hapis edilmemiş, her sözü kayda alınmış, yayılmış da yayılmış. Sözlük yapmamış, sözlükten bahis etmiş, sözlükleri konuşmuş, bilgisini sunmuş, milletini uyarılmış. Muhtemelen muhakkaktır ki bizim Muradın sözlüğüyle tanışmış olmamıştır, zahirde karşılaştığı söylenemez lakin o ruhu yaşadığı belli.

Büyüklerin ve ilim dünyasından gelişmeleri takiben, uygarlık kültürümüzü küçümsemekte bulunanlara ders olsun davranışıyla, milletine uyarıda bulunurken, ilimde muzaffer, müstahsillisiyle mümtaz, mütefekkir şahsiyetiyle ad yapan muharrir aslı göz ardı edilmemelidir. Medine'de temelini oluşturan medeniyetin dünyaya yayılma mesajını verirken, çağdaş dünyanın inkârıyla dans eden sözlükler bağında, 'Medeniyet' kelimenin kavramı dışarıdan geldiği söyleyip yazılanlara yazık cevabı önemli vurgulanmalıdır. Maatteessüf, bizi bize tanıtmaya soyulan kasıtlı girişimlere uyarak taklittin nasıl bir bağımlık doğurduğuyula karşı karşıya geldiğimizi uyarılmaktadır, aynı zamanda. Bunu da asla ve kata unutmamalıyız.[5] Dolayısıyla, yayılmasını imkânsız kılanların ayıbını örtme girişiminde bulunmadan, kısıtlılıkla kısırlaştırma gerçeğin daraltılmışta gösterilmesi, kasıtlıların böreklerine yağ sürmekten başka bir şey değildir, Mamuşalı Murad'ın eserinin tanımında gizlenmesi.

Yıllarca eski geleneğin yaşamı, geçmişin birilerin keyfi düşüncesiyle kalkmayacağını, âdetin kafalara kazındığını, atılmak istendiğinde atılmayacağını, ne amaçla olursa olsun, kimlerden gelirse gelsin, hayata geçirileceği mutlaklığı göz ardı edilemezliği tarihte tasdik edildiği unutulmamalıdır. Bunun da böyle bilinmesi gerekir. Eskiden ibret alınmış babında ilme bağlanması, öylesine tesadüfe gelmez. Halkın uyduğu ve ilke niteliğinde gelenek haline getirildiğinin birçokları, ilim sahiplerin oluşturdukları ve doğal kanunların işlediğiyle yaşam halini aldığı inkâr edilemez. Günaha girmeyen, yasadışı olmayan bütün öneri öngörüler değilse de, çoğu halkın kucağına yattığı rahatlıkla söylenebilir. Mamuşa, kendi haliyle, aslına özgün şekliyle, örf ve adetlerine duyarlılığıyla, millet sevgisiyle, insana saygısıyla, ilme öncülük tanımıyla ve özelliğın bütün haşmetiyle, velhasıl daha nice incelikleri sıralamakta sayfalarla sığmayacağını bilinciyle noktalayalım, bu seferinde sözlük kültür oluşumunu sunmaya gayret gösterelim. Bu da Mamuşa'nın pahası biçilemeyen, kaşenin silinmeyen damgasını oluşturmaktadır. Bunu da dile getirmekte bir damla payımız oluyorsa ne mutlu bize. Aksi takdirde, mühür elden giderse, asırlara sürüne sürüne geri almaya maruz kalırız.

Laf cambazlığından uzak, ilimle müşavere eden, gayeye ulaşma amacıyla müşkül yolunu seçen, müşahhasa kavuşmak için kendisiyle müsabaka eden, müspet yaklaşımıyla müstahsil müşfik, hedefe ulaştırarak lügat kelimelerin mürettip ettikleri renkli anlatımlarla açıklanabilir. Sonuçta, Allah'ın, insanları maddi-manevi ihtiyaçlarını karşılamak mecburiyeti içinde birbirlerine muhtaç kılması sonucu konuşma imkânını vermekte dilin çok büyük manası olduğunu anlatmaktadır. Uygarlık gösterisinde dilin kullanışı, özellik değerlendirmesini kazandırır. 'Uygarlık' üzerinde kelimeleri saptırmaya çalışanlara cevap veren kelimelerin lügat anlatımları, insan tarihinde takdire şayan biçiminde yer almaktadır. Lügat oluşum girişimlerine öncülük yapan Türk- İslam uygarlığı, her zamandan fazla hatırlatılıp tazelenmesini gerektirir. 'Uygarlık' denilen varlık inanç kültürümüzün mayasından kaynaklanır. Ne diyor R. Biruni: "Vardır çünkü O bizleri medeni yaratmıştır." [6]

Lügat denilen ilim türünün nice devirlerden geçmesi, günümüze yürümüş kadar kesintisiz hayatı yaşaması, Türk uygarlığına ait kültürün eseri olarak tasvir edilebilir. Kaşgarlı Mahmut'un 'Divan-ü Lügat-it Türk; Harezmsahlar devrinde tanınmış Türk li-

sansısı Türkçe - Farsça sözlüğü 'Kanglı Lügatin' yazarı Muhamed bin Kays, 12- 13 asır arası dönemden başlamış çok şeyler söyler, biz ders vermeye kalkışanlara öğretmenlik yapmaya adaylığını göstermesinde. Değerlerimiz boş alanın kimsesizliğine bırakılmasına izin vermemek şartın çoktan doğduğu inancıyla, ertelenmeyecek harekete bulunmamızın zamanı gelip çatmış görülmektedir. Görülüre gelmeyenleri de hissetmekteyiz. Zamanında gerçeklerden ders alınsa, birilerin oyunlarına düşmeyecektik. Düşüğümüz gafletten uyanmamızı tasa etmesek, varlığımızı hiçin yoksulluğuna teslim etmiş oluruz. Doğruları doğal hallerine dönüştürmekte geç kalınmasın diye, gerekenlerin gerekçeler manasında ele alınmaları, geleceğe dönük adım atılması anlamına gelir, ihmal edilmenin yeri yoktur; öyle bilinmesi gerekir.

Dileklerimiz artışı, Mamuşa gibi küçük yerlerde oluşan büyük eserlerin araştırılması olur. Geçmişin büyük hazinesinden yararlanmak milli ödev olsa gerek. Bilimsel unvanlarını taşıyanların dile gereken hakkını vermeyenlerin toplum sahnesinde yerleri ciddi biçimde eleştiriye tutulmalıdır. Dilci olarak tanınanların dil üzerinde ahkâm kesmelerine izin verilmemelidir. Dile aşına, milli duygularıyla hareket edenler, kelime türetişine gerekçe hissedenler, lügat oluşumuna sevdalıların bu alanda katkıları teşvik edilmelidir. Lügatin gelişip zenginleşmesi onlar tetikler. Geçmişten bu yana, dil tarihi oluşumlarına bakıldığında, yapılan incelemelerin verdikleri eserler unvan varlığı temelinde değil, sözlüklerle haşır-neşir olanlarla eserleşmişlerdir.

Birileri tarafından Türk kültürüne saldırılarında dili muhabata aldıkları görünmektedir. Mamuşalı Yunus bin Murad müezzinin lügatin perdelenmesi ile bilinmesinden men edilmesi de bu anlamda değerlendirilmesini gerektirir. Yakın bölge coğrafyamızda özel kültür değerlerimize sahip çıkmak niyetin varlığından hareketle, olası etki yaratıcı unsurlarla cevaben meydana geldiği inancın eksikliğine izin verilmemelidir. Bu bağlamda ele alınmasında farklılık algısı doğal karşılanmalıdır. Bölgesel anlamda yerel görünmesi ve yapılan araştırmalar kapsamı dışında kalması, diğer sözlüklerden gayrı olmasında ayrı kalması, küçümseme potasında eritilmesine kadar gidilmiş, kamusalıktan alınıp tek birinin elinde şahsiyete hapis edilmesi, kültüre büyük bir cahillik getirmiştir.

Milli değer açısından uygarlık kültürü babında incelenmesini pür dikkate alarak üslup kıyaslaması bazında verilerden nitelik oluşturma yolunda hareketle analoji biçimini devreye sokarak Batı kültürü bağında inşa edilen sözlüklerden farklı, Türk- İslam senteziyle oluşturulan eğitim terbiyesine uygun biçimde meydana geldiği sonucuna götürdüğü tespit edilebilir. Aynı kültürü paylaşan coğrafya nüfusu içinden doğan sözlüklerle eşleştirmede bunu görmekteyiz.

Lügatin oluşum coğrafyaları bağlamında, kültürel etkileşimleri sonucunda benzerliklerin seyri, yazıya konu ettiğimiz sözlüğün tarih sahnesinde yerinin belirlenmesi önemle arz edilmektedir. Ünlünü Türkolog Hasan Kaleşi deyimiyle, 'Alamiado' edebiyat içeriğini taşıyan, Remel vezninde, manzum şeklinde, adı geçmeyen (anonim) kalem tutan bir elden, İskodra'da geçen sözlükle mukayeseye getirmekte, en azından zaman ve mekan anlamında ilişkilerin değerlendirmelerinde ilginç sonuçlar elde edilebilir.[7] Dipnot alıntılardan görüleceği gibi, kafiye özen göstererek Arnavutçayı Türkçe sözlerle tanıştırtırken, karşılıklı anlam oluşturma üslubunu açıklamalarla zenginleştirerek, uyumsal biçimiyle anlamlandırma bazında inşa edilen bir yapıyla karşılaşılıyor. Bu anlamda bizim Muradın sözlüğünde yazım biçimi tanıştırtmasında, Batı karşıtı olarak tasvir etmek gerekirse, 'Doğu' kültürüne dâhil olan Türk- İslam sentezin uygarlığında görmekteyiz.

[1] Temeddih övünen, terakki eden. Müteddih, kendini methedip öven. Kelime anlamında bedevilik, göçebelik diye bir kavram taşıyor ki terim olarak bedeviliği, göçebeliği bırakıp şehirleşmiş anlamına getirebilirsin. Kur'an-ı Kerim'i referans gösteren M. S. Küçükbaşçı, şehir karşılığında en yaygın kelimeler arasında, 56 yerde 'Karye' geçtiğini söylemektedir (İslam Ansiklopedisi). Daha geniş bilgi için İbn Manzur (PDF)- TDV İslam Ansiklopedisi.

[2] Tuncer Baykara, Medeniyet Kavramı ve Türk Toplumuna Giriş, dergipark.org.tr, PDF, 01. 06. 1990, Cilt 5, Sayı 1

[3] J. W. Redhouse, English and Turkish Lexicon, 1877, İkinci Baskı

[4] Şemseddin Sami, Kamus-ı Türk

[5] Mustafa Reşit Paşa medenileşmekten bahsettiğinde Osmanlı Devleti'nde askeri alanda boy vermesiyle kalmamış, Batılılaşma idari anlamda da kendisi göstermiş. Başta gayri Müslim ahalinin hayat tarzı özellikleri olarak yaşam biçimine intikal etmesi, yavaş yavaş Müslümanlar arasına da girmiştir. Paşa daha 28 yaşındayken, İslam dünyasını Türk penceresinden bakan batılı oryantalistler, uygarlık kavramını karşılık göstererek 'Medeniyet' teriminin çevirisin yaptığını öğrenmekteyiz. 1828'lerdeki sözlüklere bakıldığında (Fransızca- Türkçe; İngilizce- Türkçe) 'Civilisation' karşılığı 'Ünsiyet ve tehzib-i ahlak' olarak zikredildiği görünür.

[6] Arapça'dan dilimize intikal edilen 'İnsan' kelimesi; yakınlık, tanışıklık, aşinalık gibi anlamlandırmalarıyla, 'Ünsiyat' lafından türetilmiş (bkz. Ferit Develioğlu, Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik LUGAT, Ankara, 1970), insan olan insanı uygar bir varlık anlamında betimlediğini göstermektedir.

[7] 27 Aralık 1962 tarihli, zamanında Üsküp'te çıkan 'Birlik' gazetesinde, 'Arnavut Edebiyatında Türk Etkileri' başlığı altında, Türkiye'de bildiri sunumunu yayını, İrfan Morina'nın derlediği 'Hasan Kaleşi- Hayatı ve eserleri' kitabından (s. 128) şunları öğreniyoruz: Tanrı- ya Zot, var dolu plot ka, bugün sot, tu sana Göz yaşı lot, bihude kot, oynuyor lot, düştü ra

Seng- i mezarlıktan sesler

Eski mezarlıkta ne oluyor mezar taşlarına
Günümüz algılığı karşılamaz sormak isteyenleri
İlgi uyandıran lügate geçen aslı anlamıdır
İki- üç endaze yükseğe uzanmış kayalar
Üzerinde ne bir isim ne bir ad
Doğum ve ölüm tarihi bilimsiz
Yaşamışlığımızla bulunduğumuz vatanın
bilinmez yiğitleri simgelermiş
İsimsiz kahramanların adları olurmuş göze gelen kayalık
Konuştığımız dili yaşatanların işaretleri
Bilinmezlerin asliyelere
Kimileri ilim adamları
Ketebehu zalikel kitab Yunus bin Murad Müezzinz-zade el-sakin-l
MAMUŞA gafr ola gibiler
Belki
Ve kim bilir daha kimler
Bilmediğimizler
Bildiğimiz odur ki
Vatan uğruna gömülen kefensiz şehitlerin kanları kadar
Mürekkep kokusuna ömürlerini adanmış ilim sahipleri
de aynı mertebeye uzanırlar
Büyüklerin unutulmaz sözleridir denilenler
Başuçlarına dikilen kaya biçimi taşlar altında yatanlar
onlara kabir olur
Soruları bu gerçekler oluşturur
Kültür varlığı denilen şimdileyin neresinde kalır
seng- i mezarlık
Sayın hemşeriler
Yapılanlar yakışmaz milletimize
Kayalar değil
Uygarlığımızdır yıkılanlar

Bayram Mazrek Mızrak Mamuşa / Kosova

Avşa Macerası

Oturmuşum bir akşam üstü
Ada şehri güzelim Avşa'nın
Pansiyon balkonunda
Heyecanlı bakışlarla, dalmışım
Gözlerim bir sağı, bir solu izliyor.
Sağımda birbirlerine sarılmış
Dünyaları umurlarında değil
Evlilik hayalleri kuran iki aşık
Solumda ekmek parası uğruna
Saatlerce kızgın güneşin altında
Balık avından dönmüş
Saçı sakalına karışmış
Yorgun bitkin, halsiz bir baba
Gündüzün yorgunluğunu
Bir an evvel, üzerinden atmak için
Teknesini örgülü ıslak kalın bir iple
Takozlara bağlamaya uğraşıyor.
Tek tesellisi avladığı balıklar.
Bir başka köşede görüyorsun
Denizi tahlil edercesine izleyen
Babacan çınar misali bir dede
Denizi merakla seyrediyor.
Gah gözünden yaş geliyor
Gah bıyığı altından gülümsüyor
Mazideki hatıralarla,
Adanın manzarasını, temiz havasını
Yüreğinin derinliklerinde hissetmeye çalışıyor
Barlar, lokantalar, restoranlar
Tatilin tadını çıkarmaya çalışan
Çeşit dinden, ırktan turistler
Daha neler neler neler
Bizlere kadar yıllarca
Hasanların, Hüseyinlerin Alilerin
Melahatların, Münevverlerin, Semraların
Hansların, Jesikaların, Natalilerin macerası olmuş
Avşa'da bugün her şey var, olmayan yok.
Tek fark geçmişi yaşayanlarda
Mutluluk yok, hasret çok...

MAMUŞA¹ ATASÖZLERİ ve DEYİMLERİ

Prof. Dr. İrfan Morina

Mamuşalılar günlük yaşamda atasözlerini çok kullanırlar. Ama yine "Atasözünün kelime anlamı olarak ne olduğunu bilmezler. Atasözleri ve deyimlerin derlemesini yaparken buna tanık olduk. Bir yaşlıya "Bize birkaç atasözü söyler misiniz?" diye rica ettiğimizde, ne konuştuğumuzu anlamayarak, "Ben bilmem nedir o atasözü!" dedi. Az sonra bir iki atasözü örnek olarak söyledik kendisine.

"Ha ...Ha ...dur, acele etma! Ne demişla: "Acele işe şeytan karışır." Şimdi ben da süleyem bi kaç tane sana." dedi. Yaşlı amca farkında olmadan söylemişti bir atasözü. Demek oluyor ki Mamuşa halkı atasözlerini söylerken önce "Ne demişlâ" veya "Ne derlâ" deyimini kullanır sonra atasözünü söyler. Bu köyde çok zengin olan sözlü edebiyat türleri (atasözleri ve deyimleri, bilmece, mani, masal, türkü ve efsaneler) günümüze dek ne derlenmiş ne de gereken bir seviyede incelenmiştir.

Bundan birkaç yıl önce derlenen ve "Sesler" dergisinde yayımlanan manilerin bir bölümü bu konuda küçük bir girişimdir kanımızca.² Biz bu kez Mamuşa halkının atasözü ve deyimleri üzerinde durmak istiyoruz. Bunun için diğer edebiyat türleri konumuzun dışında kalacaktır. Kalıplaşmış edebiyat türleri olan atasözleri ve deyimler dıştan etkilenmeye, yabancı dillerin etkisinde kalmaya pek elverişli değildir. Buna rağmen köyünden dışarı çıktığı zaman aynı gün içerisinde birkaç dil kullanan Mamuşalılar (yurdumuzun diğer ulus ile halkları gibi) ister istemez kullandığı daha doğrusu konuştuğu dillerin etkisinde kalacaktır.

Bu yolla taşınan özellikle Arnavutça ve Sırpça sözcüklerini, derlediğimiz atasözü ve deyimlerde de görmek olasıdır. Onlardan birkaçını şöyle sıraladık:

- Akmase piklar (damlar).
- Acele eden kuçka (dişi köpek) ya çor ya sakat.
- Bulmuş tirlây (ağır) çupekşiz.
- Loç (çamur, sırsıklam) olmuş.
- Refkilen mabet koprivalen (ısırgan otu) taret.

Aynı özelliği Rumeli Türk ağzılarının Sırpça, Makedonca, Bulgarca, Arnavutça ve Rumca'nın büyük etkileri altında kaldığını değerli inceleme ve bilim adamı İsmail Eren "Sesler" dergisindeki bir yazısında ileri sürüyor.³ Doğalı ki, Türkçeden de çok sayıda sözcük, deyim, atasözü ve buna benzer dil unsurları Balkanlar'daki dillere (Sırpça, Makedoncaya, Bulgarcaya, Arnavutçaya, Rumcaya vb.) geçmişir.⁴

Mamuşa Türk atasözlerinin bazıları Arnavut atasözlerine ve deyimlerine anlamca yakın görünüyorsa ise de bu ancak kısmen bir benzeşmedir. Derleme çalışmalarını yaparken Mamuşa'da söylenen: "Bi çiçekle yaz olmaz." atasözüne karşılık, Arnavutçada "Me ni lüle s'del pranvera" (Bir çiçekle ilkyaz gelmez.) atasözünü buldum.⁵ Türkiye'de yayımlanan bir kitapta bu atasözünü aynı biçimi ile gördüm.⁶ Kaşgarlı Mahmut "Divan-ı Lugat-i Türk'te", "Bir çiçekle yaz gelmez." atasözüne anlamca ve biçimce çok az değişiklik gösteren şu atasözünü kaydetmiştir: Bir karga birle kış kelmez.⁷ (Bir karga ile kış gelmez.)

İleride yerli atasözlerini Türkiye'de söylenenleriyle bir kıyaslamamızın yapılması gerekli olduğunu vurgularken, Mamuşa atasözlerinin ve deyimlerinin birçoğunun Türkiye'de ve Bulgaristan'da söylenen ve derlemesi yapılmış plan Türk atasözü ve deyimlerine benzer olduğunu belirtelim.⁸ Sözü uzatmadan yine konumuza dönelim. Mamuşa'da söylenen atasözleri ve deyimler Prizren'de söylenen atasözü ve deyimlere benziyorsa da arada yine kimi farklar bulunmaktadır, örneğin: Prizren'de "Çakır cüzli" kurnaz olan kimseye denir. Aynı anlamı olan atasözü Mamuşa'da "Mavrik cüzli" biçimiyle geçmektedir. Bundan başka Prizren-Mamuşa ata-

sözleri arasında, şu ayrıcalıklar vardır:

- Çingene çalar Çürt oynar (Prizren)
- Çingene çalar karısı oynar (Mamuşa)
- Çim üğer cendisini çüpek çersin derisini (Prizren)⁹
- Çim üğer cendisini kurt yesin derisini (Mamuşa)
- Ayı cürmeden bayramı yapma (Prizren)
- Derey cürmeden paçalarını kıvrırma (Mamuşa)

Mamuşa ve Prizren'de söylenen atasözlerinin bazılarında anlam (semantik) farkları da bulunmaktadır. Mamuşa'da "Dibini çıkarmak" deyimini (vurdum duymazlıkta aşırı olmak ya da bir kimseye karşı utanacak hâle gelmek) anlamını kapsamaktadır. Aynı atasözü Prizren'de (sonuna kadar istifade etme) anlamında kullanılmaktadır. Mamuşa, Prizren'e mesafece çok yakın olduğu için bu kıyaslamada bulunduk.

Mamuşa atasözlerinin bazıları tarihî gerçekleri sergilemektedir. Bir milletin yığılğını, insanseverlik ve çalışkanlığını sık sık atasözlerinde görmek mümkündür. Buna ilişkin biz Mamuşa'da iki deyim bulduk;

"Tatar cibi", "Urum cibi". Her iki deyim de çalışkanlık simgesidir. Mamuşa'da "Urum cibi işley" dendi mi, çok çalışıyor demektir. Aynı anlamı "Tatar cibi" deyimini de içermektedir. Sadece "Urum" bize göre "Rum" sözcüğünün değişik biçimidir. Rumlar'ın çalışkan olup olmadıkları ise bir başka konu.

Mamuşa Türkçesi'ni Türkiye Türkçesiyle karşılaştırdığımızda çok sayıda fonetik ve semantik farkların olduğunu görüyoruz. Biz bu farkları ancak derlediğimiz atasözleri ve deyimlerde tespit etmeye çalıştık. Fonetik özellikler şunlardır:

- g — c (gece-cece)
- ğ — g (ağaç-agaç)
- ö — ü (öküz-üçüz)
- k — ç (bekâr-beçar)
- k — c (kendisi-cendisi)
- ö — e (dört-dert)
- ö — o (kör-çor)

Bazı sözcüklerde ses veya hece tamamen düşmüş, öyle ki söz eksik biçimiyle kullanılmaktadır. Herhâlde bu tür sözcüklerin sayısı çoktur. Biz bu türden sadece iki tane bulabildik:

büyük — bük, söylemek — sülemek... gibi. İleride görüleceği gibi deyimlerin bu köyde hangi anlamda kullanıldıklarını daha kolay yansıtmak ereğiyle ayrılar içinde açıklamalar yaptık. Atasözlerinin de bu şekilde açıklanmasına gerek duymadık.

Kısaltmalar:

- At. Atasözü.
- Dey. Deyim.
- Ar. Arnavutça.
- Sr. Sırpça.

MAMUŞA ATASÖZLERİ ve DEYİMLERİNDEN DERLEDİKLERİMİZ:

A
Acami üçüz brondugi kırar (At). (Acami öküz boyundurluğu kırar).

Acele eden kuçka* ya çor* ya sakat (At).

(Acele eden dişi köpek yavrusunu ya kör ya sakat doğurur).

Acele işe şeytan karışır (At).

Aç cüz: (Aç göz) Çok isteyen, azla kanaat etmeyen, hırsı büyük olan (Dey).

Aç cüzünü se* açarla: (Aç gözünü yoksa açarlar) Her zaman uyanık ol (Dey).

Adam olana bi süz yeter (At).

Agacın yemişini ye kabuguni soyma (At).

Agaç yaşı içen eğrilir (At).
Ağız ağıza konuşmak: Dedikodi yapmak (Dey).
Ağlamayan çocuğa anası meme vermez (At).
Ağzının tadı kaçmak: İştahı olmayan veya iştahı kaçan (Dey).
Ağzi süt kokay: Çok küçük ve acami olmak (Dey).
Ağzi var dili yok: Konuşmayı sevmiyen, sakın olan (Dey).
Ak üstüne kara olsun: Nasıl olursa olsun bir şahadetname veya buna benzer bir vesika olsun (Dey).
Akıl eder baş çeker (At).
Akıl parelen alınmaz (At).
Akıl yaşta deydır, akıl baştadır (At).
Akıl akıldan ferk var (At).
Akıl bük sermayedir (At).
Akıl sarf etmek: Gerekmeyen yerde boşuna konuşmak (Dey).
Aklına şaşmak: Birinin yaptığı işini beğenmemek (Dey).
Akmase damlar: Az dahi olsa kesilmesin anlamında (Dey).
Akmase piklar. (Akmazsa damlar (Dey).
Akşam şeri: (Bir işin yapılmaması için emir verilir ya da aynı işin yapılmayacağı korkusu ortaya çıkar) (Dey).
Aksam pazarı: Yüksek fiyat tutmamak, malı ucuza satmak (Dey).
Akşam cüneşi ısıtmez (At).
Akşamın işini sabaha koma (At).
Allah bana ben sana: Para sıkıntısından borcu ödeyememek (Dey).
Allah maça deydır, cüzünü* birden çıkarsın.(Allah kedi değildir ki kötünün hemen gözünü çıkarsın) (At).
Alacacın olsun vereceğin olmasın (At).
Alan da pişman satan da: Bir pazarlıktan sonra beliren memnuni-yetsizlik.
Alet işler el ügünür (At).
Alın teriyle kazanmış: öz malı olan (Dey).
Alışmış kudurmuştan beterdir (At).
Alta kalanın canı çıksın (At).
Armut armut altına düşer (At).
Ana baba cüni: Karış kutuş, kim kime (Dey).
Ana haki üdenmez (At).
Ana süti cibi halal olsun (At).
Anamdan emdiğim süt, burnumdan çıktı: Çok yorgunluk büyük uğraş (D)
Anasına bak kızını al, çenarına bak bezini al (At).
Anası pisladi: Çok ağır işten canı çıkmak (Dey).
Araba kırıldı mı yol bulunur (At).
Arfe cüni kurban tavlanmaz (At).
Astarı yüzünden da pa(h)alı (At).
Ayagi düze bastı: işlerin iyiye gitmesi (Dey).
Ayagini yorganına cüre uzat (At).
Ayın onbeşi cibi:Çok güzel olan kızlara denir (Dey).
Aynalı pembe: Sözüde durmayan, sabit olmayan kimseye denir (Dey).
Aynaya bak cendini cür (At). 52—Az olsun has olsun (At).
Azgın fukara: 1) Fakir olduğu hâlde gereksiz şeylere harcama yapan,
2) — Az ile kani olmamak (Dey).

B

Babam mezardan çıksa inanmam: iddiasında kuşkulu olan (Dey).
Babamın canına ra(h)met: Babanın haklı olduğunu hatırlamak (Dey).
Babanın adı ananın tadi unutulmaz (At).
Badiyava işle badiyava uturma (At).
Balık baştan kokar (At).
Balık derede, tava ateşte (At).
Bastığı yerde ot bitişmez: Uğursuzluk yaratan kimse (Dey).
Bastığı yerde tüy bitişmez: Bkz; Bastığı yerde ot bitişmez (Dey).
Başbelası: Çekilmeyen çile (Dey).
Başa cüre* traş (At).
Başına ateş yanay: Çok sıkıntılı ve zor durumda bulunmak (Dey).
Başını kaldıran başını yer (At).
Başı belaya cirmiş: Telaşa kapılmak (Dey).
Başle duvara vurulmaz (At).
Baştan çıkmış: Deli olmuş (Dey).
Beçar cüziyle kız alınmaz' (At).
Beçarlık sultanlıktır (At).
Besle kargay çıkarsın cüzünü (At).
Ben üldümiyim sterse kıyamet kopsun (At).
Beş parmak bir deydır: Benzememek (Dey).
Beycirden düşene yorgan düşek, eşekten düşene çapa çürek (At).
Bi çiçekle yaz olmaz (At).
Bıçak yarasi ceçer dil yarasi ceçmez (At).

Bi tatasi eksik: Biraz kaçık olan kimse (Dey).
Bi direkle ev tutulmaz (At).
Bi akıl yaza mi kışa mi (At).
Bi cüzün aglar bi tenesi cüler: Bir işi yapmağa mecbur kalmak (Dey)
Bi yol, içi iş: Becerikli hassas olmak (Dey).
Bi pıreyçen yorganı yakmak: Cimri olmak (Dey).
Bilmedığın işe karışma (At).
Birisi eder bin çışı çeker (At).
Bogazına kadar borcu var: Çok borçlu olmak (Dey).
Bogazından tutmak: Bir işi zorla yaptırmak (Dey).
Bok herif: iyi insan olmayan, ters insan (Dey).
Bok iş: Kötü iş (Dey).
Boki çişlen yıkamak: Yapılan bir hatayı önemsiz bir iyilikle ödemeye çalışmak (Dey).
Boktan bişe: Değersiz ve yapılması kolay olan iş (Dey).
Borca bogulmak: ödemeyecek kadar borca girmek (Dey).
Borçtan başını kaldırmay: Her zaman borçlu olmak (Dey).
Bu iş büle deyse ben susakta bogulurum: Bir kimseyi kandırmak için harcanılan çaba (Dey).
Bu kulagımdan cirdi o bi kulagımdan çıktı: Vurdumduymazlık yapmak veya konuyu iyi anlayamamak (Dey).
Bulmuş tırlay çüpeksiz: Meydanı boş bulmak (Dey).
Bundan iş yok: Beceriksiz, faydasız (Dey).
Buza yazmak: Boşuna uğraşmak ya da borcu ödemeyecek niyetle olmak.
Buzı kırmak: Bir işe ilk başlamak (Dey).
Bük evin bük masrafı olur (At).
Bük lokmay yut, bük süz sülema (At).

C

Canhah konoşan cahil olur (At).
Can aray can çeksin: Bir şeyin kötü sonuçlar vereceğini bilerek o işi gerçekleştiren kişinin işten gelen rahatsızlığa aldırmasın (Dey).
Can çıkar huy çıkmaz (At).
Cavur sandığı: Çok büyük, harabat ve dağınık olan şey (Dey).
Ceç celir ema ey celir (At).
Cel cendine: Sakınleş, olur olmaz şeyler söyleme anlamına (Dey).
Cel çeyfim cel: Var mı bana yan bakan anlamına (Dey).
Cenabetten iş olmaz (At).
Cendim ettim cendim buldum: Kendi derdine yanmak (Dey).
Cendi ekmeğini yer başkasının gaylesini çeker (At).
Cendi yağıle kavırlı (At).
Cirma kolay çıkma zor: Bazen bir işe başlamak kolay oluyorsa da bitirmek zorla gerçekleşiyor (Dey).
Cit sor cel düvereym: Bir şey söylememek, bildirmemek (Dey).
Cübegini* çesmek: Birisine "Ben senin yakının ya da akrabam mıyım sanki" demek, (Dey).
Cükten enmek: Beklenmedik bir işin olması ya da gerçekleşmesi (Dey).
Cülma koyşuna celir başına (At).
Cün dogmadan neler dogar: insanın haberi olmadan çok şeyler olur (At).
Cürmeden derey kaldırma paçalarını (At).
Cüti açık: Yoksulluğu veya kötülüğü meydanda (Dey).
Cüzele her şey yakışır: Güzel olduktan sonra giyimine ne değeri var (Dey).
Cüzetmek: Bir şeye nazar eylemek, nazar olmak (Dey).
Cüzi açık citti: İsteği yerine gelmeden öldü (Dey).
Cüzünü toprak doyursun: Mala ve mülke çok aç olan (Dey).
Ç
Çağırlınamış misafirin yeri kapi arkasıdır (At).
Çardaktan işemek: Yüksekte konuşmak, kibirli olmak (Dey).
Çarle zarar kardaşırla (At).
Çel başa şimşir tarak (At).
Çenefe* cügürti* vurmaz. (Kenefe gök gürültüsü vurmaz). (At).
Çim sülerse sülesin sen sıs sülema: Çok konuşmamak (Dey).
Çim üger cendisini kurt yesin derisini; (At).
Çimin ağırır o bagırır (At).
Çimin arabasına binersen onun türçüsünü* sülersin (At).
Çingeneden ayran: Birinden olmayan bir şeyi istemek (Dey).
Çit kaldırmak: Ziyafet yemek, misafir gibi ağırlanmak (Dey).
Çitabın ortasından konuşmak: Yersiz konuşmamak (Dey).
Çocugun küçüklüğü bokundan belli olur: (At).
Çor satıcı çor alıcı: Becerikli ve uyanık olmamak (Dey).
Çora cüz: Beklenen veya gereksinim duyulan bir şeye ulaşmak (Dey).
Çordan*cüz: Olmayan bir şeyi istemek (Dey).
Çümlek mezeley* kapağı (At).

D
Da isla ümüt neteçim* murat (At).
Dayak cenneten çıkmıştır (At).
Dembel dembeli sevmez (At).
Dedigi dedik: Sözünden vazgeçmemek (Dey).
Demir kızgın içen düğülür* (At).
Derey cürmeden paçalarını kıvrırma (At).
Dereye cütürür su vermez: çok zeki ve kurnaz olmak (Dey).
Dibini bulmak: Sonuna kadar istifade etmek (Dey).
Dibini çıkarmak: ihmalcılığa ve vurdumduymazlığa kapılmak (Dey).
Dili uzun: Çok konuşan, geveze olan (Dey).
Dilini ısırmak: Konuştuğundan pişman olmak (Dey).
Dinlemesen anani dinlersin ügey anani* (At).
Dinsızın imansız celir hakkından (At).
Dizginleri çüvermek: Her şeyi kendi başına bırakmak (Dey).
Dogduguna pişman: Tembel olmak (Dey).
Domuz inadi tutti: Kızmak (Dey).
Domuzdan bi kıl kopar: Cimriden para istifade etmek (Dey).
Domuzi eksik: Her şeyi var olmak (Dey).
Dost çivisi: Dost dostu aldatması (Dey).
Dostle ye iç alışı veriş yapma (At).
Dostlar alış verişte cürsün: Bir şey çalışır gibi görünmek (Dey).
Dünyada ne ekersen oni biçersin (At).
Dünyanın dert çüşesini cezmet: Çok dolaşmak, her yere gitmek (Dey).
E
Ecel payçlamak: ölmek (Dey).
Eceli celmek: ölümü yaklaşmak ya da ölümü gelmek (Dey).
Egri otur dogri süle (At).
Ekmeke paresi çıkarmak: Çok az para kazanmak (Dey).
Ekmeke duşmani: Çalışmadan hazır yemek veya harcamak (Dey).
Elinden celeni ardına koma: Bir işi gücü olduğu kadar yapmak (Dey).
Elife mertek demek: Cahil kalmak, okuma yazmayı bilmemek (Dey).
Erbabi* yer çebabi (At).
Erçek (Erkek) olan süzünde durur (At).
Esçi çüde* yeni adet (At).
Esçi tas esçi hamam (At).
Eti buti yerinde: Zayıf olmayan kızlara denir (Dey).
Evdeçi hesap çarşıya uymaz (At).
F
Fena haber tez duyulur (At).
Fisnelen* dokunmak: Biraz bile dokunmamak (Dey).
Fukara korkar utanmasın, zencin korkar fıkolmasın* (At),
Fukaralık maskaralık (At).
Fukaranın düğününde davul yırtılır (At).
G
Gayret etmek: Sabırlı olmak, dayanmak (Dey).
Gorujda büler* tencerenin içinde ne var (At).
H
Haci hacyi Meçede bulur, (At).
Hali vakti yerinde: Zencin olmak (Dey).
Hapi yutti: Aldanmak (Dey).
Haramdan celen harama cider (At).
Hareçet olmadı mi bereçet olmaz (At).
Hasta ama bişe komadı tasta (At).
Havadan düşmek: İstenilen bir şeyin beklenmedik hâlde gerçekleşmesi (Dey).
Hayır Allâtan, şer şeytandan celir (At).
Hayırlı babanın hayırsız evladi (At).
Hayırsız klise: Faydasız olmak (Dey).
Haymana olmuş*: Başı boş gezmek (Dey).
Hazır pare tez harcolor (At).
Hem iskam hem piskam*: Hem istemek hem de korkmak (Dey).
Hep ne uçar tutulmaz (At).
Her horoz cendi cübresinde* üter (At).
Her delige turinini* sokmak (At).
Her mancaya kara büber olma (At).
Her mancaya tuz atar (At).
Her bi ari bal toplasa balın kilosi ucuz olur (At).
Her cün bayram olmaz (At).
Her bi süzün kuyruğu var (At).
Her cün baklava yersen bıkarsın (At).
Her işe burnunu sokar (At).
Herçez cendi aklını beğenir (At).
Hocanın cüzi doymaz (At).
Horoz evleni koyşı telleni: Olur olmaz şeye sevinmek ve arkasına büyük hazırlıklar yapmak (Dey).

Hüçümet tapşanı* arabalen tutar (At).
Hüri cibi cüzel: Çok güzel olmak (Dey).
İ
İçi ayagını bi papuca kuymak: Bir kimseyi sıkıştırmak (Dey).
İçi karpuz bi koltuga alınmaz (At).
İçi pişmiş: Çok görgülü ve zeki olmak (Dey).
İçi beycir bi kazığa bağlanmaz (At).
İgne atsan yere düşmez: Çok kalabalık olmak (Dey).
İhtiyarlık maskaralık (At).
İsla süz demir kapıları açar (At).
İmamın süledigini tut yaptığını yapma (At).
İnsan laftan anlar, hayvan dayaktan (At).
İnsan ektigini biçer (At).
İnsan insana lazım olur (At).
İpi nereye çekersen oraya celir (At).
İplik olmak: Kurnaz olmak (Dey).
İpsiz sapsız celmış: Parasız pulsuz bir yere gitmek (Dey).
İsiren çüpek havlamaz (At).
İslanın islasi var (At).
İş işi açar (At).
İş işten ceçti: Gecikme bildirir (Dey).
İşin yogise bekle (At).
İşleyen igne pas tutmaz (At).
İşine argat tutmak: Kendi başına çare bulmak (Dey).
İşten artmaz dişten artar (At).
K
Kaç sevaptan cirmeyesin cünaya (At).
Kambersız düğün olmaz (At).
Kan kusturmak: Çok zahmet çekirmek (Dey).
Kapak tekirlenmiş tencereyi bulmuş (At).
Kari koca arasına cirilmez (At).
Kari şeytani şişeye kuyar (At).
Kasaba buzagısı üçüz olmaz (At).
Kili kırktan ayırmak: Zeki ve becerikli olmak (Dey).
Kırk virk: İhtiyarlanmak (Dey).
Kırk saat kalmak: Çok gecikmek (Dey).
Kırk cün kırk cece: Durmaksızın bir iş yapmak veya yürümek (Dey).
Kısaçlen* süz çıkarmak: Birini zorla konuşturmak (Dey).
Kız kundakta çeyz sandıkta: Kızın evlenmesi için çok erken hazırlıkların yapılmasına girişmek (Dey).
Kız eşege vur semere (At).
Kızıma süleym celinim anlasın: Birine söyleyerek başkasını tenbih etmek (Dey).
Kocalık maskaralık (At).
Korki bekler bağlığı (At).
Korkuli rüya hayırlı çıkar (At).
Koyşının yumurtası da büktür (At).
Koz kabugunu doldurmamak (At).
Kozi toz anlamak: Yanlış anlamak (Dey).
Kulaklarını cürdi mi: Yaşlandı mı (Dey).
Kurı yanında yaş da yanar (At).
Kurt tüyünü değiştirir, huyunu değiştirmez (At).
Kuş dilinden konuşmak: Herkesin bildiği dille konuşmamak (Dey).
L
Laf lafi açar (At).
Laftan anlamayan dayaktan anlar (At).
M
Maçka (kedi) cibi arka üstüne düşmez: Yanlış olsa daha kendi sözünü tutar (Dey).
Maçka ciger yemez mi: Bir kimseye çok gerekli olan bir şeyi ona emanet etmek (Dey).
Maçkay poparadan ayıramamak: Bir işte beceriksiz olmak (Dey).
Mim olmak: Susmak (Dey).
N
Nami nişani kalmadı: Ortadan kaybolmak, silinmek (Dey).
Nasıl celmış üle cider: Pek değişmemek (Dey).
Nasıldır anasi üledir danası (At).
Ne dini ne imani kalmış (At).
Ne hali vaysen cürsün: Bir işi birisine teslim etmek (Dey).
Ne olur ne olmaz: İş gecikmeye bırakmamak (Dey).
Ne tadi kaldı ne imani: Bir şeyin hiç iyi olmaması (Dey).
Ne düşünürsen koyşuna o celir başına (At).
Ne ekersen oni biçersin (At).
Ne alacağı var ne vereceği: Pazarlıkta bulunmamak (Dey).
Nerde akşam onda saba: Hep aynı yerde kalmak (Dey).
Nerde var içi çişi sen üç olma (At).
Nerededir ince onda kopar (At).
Nice domuz baltaya bakmak: Düşmanlık taslamak (Dey).
Nuh der peygamber demez: Kendi sözüne güvenmek (Dey).

O
Ograce kuçkasi (dişi köpek): Çok doğuran veya yanlış yolda bulunan kadın (Dey).
Olacaga çare yoktur (At).
Otluktan bokluk, bokluktan otluk olur (At).
P
Papuclarını tersine çevirmişla: Ters cevap vermişler(Dey).
Pare parey cetirir (At).
Pare kazanmak kolay, tutmak zordur (At).
Pare çeşey*: Çok para kazanıyor (Dey).
Pare insani ipten kurtarır (At).
Pareye pul dememek: Paranın kıymetini bilmeden her yere harcamak (Dey).
Pasul yememek: Boşuna durmamak, niceki: Belimdeki tabanca "pasul yemey" yani boşuna durmuyor (Dey).
Peynirle ekmegi kazanmak: Geçinmeye gereken esas malı kazanmak (Dey).
Pireden yağ çıkarmak: Sonuna kadar faydalanmak (Dey).
Pirey kaçırmamak: Her fırsatı değerlendirmek. (Dey).
Pişin cana sora yana (At).
Popara*olmak: Kavga etmek (Dey).
Pusulasını şaşırdı: İşlerinin haddini bilmek (Dey).
Püşçüllü bela: Ne yenilir ne de atılır anlamına (Dey).
R
Raftan süncer düşmüş başını yarmış: Çok zarar olmadığı hâlde çok şikayet etmek (Dey).
Refkilen mabet dereye hendek (At).
Refkilen mabet koprivalen* taret (At).
Rüya cibi çeldi ceçti: Zamanın çabuk geçmesi (Dey).
S
Saba cüneşi ısıtmese, akşam cüneşi hiç ısıtmez (At).
Sabah olsun hayır olsun (At).
Sabır selamet: Bekle, başarısın (Dey).
Saç saça olmak: kavga etmek (Dey).
Saçi uzun akli kısa (At).
Sadasi Allaha kadar çıkmak: Ağlamak, feryat etmek (Dey).
Sakal çüvermek: Aldatmak veya aldanmak (Dey).
Sakla samani celir zemani (At).
Saman yalımı: Dayanıklı, mukavemetli olmamak (Dey).
Sarımsak yemeden agzın kokmaz (At).
Senin bokundan çerpiç olmaz (At).
Sısay nice eşek çavdarda: İşlenmiş bir suçtan sonra susmak (Dey).
Sısmak altındır (At).
Sıtma tutmak: Çok korkmak, ürkemek (Dey).
Sinegi yugulayan*(çalan) inegi da yugular (At).
Sogan yemeyenin agzi kokmaz (At).
Sokak süpürçesi: Hayırsızlık yapan, işsiz olan (Dey).
Su uyur duşman uyumaz (At).
Supraş* atmak: Bir işi kıskırtmak ya da fitnelemek (Dey).
Suyi çüvermek: Aldatmak (Dey).
Suyi çıkmak: Değeri düşmek, uстанmak (Dey).
Suyi baştan almış: Rüşvet vererek anlaşma yapmış (Dey).
Sülema bülmesen sısma bülserin (At).
Süleym kızıma anlasın celinim (At).
Sütten yanma: Bir tehlikeye sahne olduktan sonra görgü sahibi olmak (Dey).
Sütten yanan ayrına üfürür: Bkz; Sütten yanma (Dey).
Sütlen bal akmak: Bereket simgesi (Dey).
Süz bunda kalsın: Gizli gizli konuşmak, dedikodu yap-mak (Dey).
Süz süzi yengmez (At).
Ş
Şakanın yarısı sahidir (At).
Şap deyecek yerde şeçer de (At).
Şurlo duymase uydurur (At).
T
Taksirat more Murat: Başa gelecek olan, kader (Dey).
Tarlada çamur neçvada* hamur: Bereket simgesi (Dey).
Tarlay düz, kariyi kız al (At).
Tatar cibi: Çok çalışmak, çalışkanlık (Dey).
Tavana bakma sahana bak (At).
Tekirlenmiş çümlek bulmuş kapagi (At).
Tekirlenmiş kapak bulmuş çümlegi (At).
Tellenmiş pullanmış: Süslenmiş (Dey).
Terzinin paçası yırtıktır (At).
Tırnağı kadar olamamak: Yanına bile yanaşamamak(Dey).
Tok açın kimedini bülmez (At).
Tok açın halından anlamaz (At).
Tutulan beycir harman düger (At).
Tuz ekmek: Tanrı ne verdiyse, telaşlanmamak (Dey).

Tuzlayaym kokmayasın: Senin bildiğini ben önceden bilirdim (Dey).
Tükürdügünü yalamak: Sözünde durmamak (Dey).
Tüyünü degıştirir ama huyunu degıştirmez (At).
U
Ucuz manca tuzsuzdur (At).
Uçuklarını sıkamak: Her yere para harcamamak (Dey).
Ufaktan bük olur (At).
Urum cibi: Çok çalışmak veya çalışkan olmak (Dey).
Usli kuzi içi anadan süt içer (At).
Uydur Alahlen işini, yugula camının çilimlerini: Gereken kişilerle işini uydur sonra istediğini yap (Dey).
Ü
Üçüz altına buzagi çıkarmak: İftira atmak, dedikodu yapmak (Dey).
Ülma eşegim ülma: Varsa sabrın bekle (Dey).
Ülme var dünme yok (At).
Ümürsüz çocuğun bokundan belli olur (At).
Üzüm üzüme baka baka kararır (At).
Üzümi ye bağını sorma (At).
V
Vakıtlı vakıtsız: Belli olmayan saatlerde misafir gitmek(Dey).
Vakıtsız üten horozun başını çeşerla (At).
Vardan yoktan anlamaz: Masrafçı olmak (Dey).
Varliga darlık olmaz (At).
Viran başını komak: Bedua etmek (Dey).
Vur patlasın çal oynasın: Her şeye boş vererek bol bol eğlenmek (Dey).
Y
Yağ sürmek: Politika yapmak (Dey).
Yaka silmek: El kaldırmak, ümit kesmek (Dey).
Yakın dost kara cünde belli olur (At).
Yaparsın eylik bulursun çemlik (At).
Yaz buza: Yaptığın borcu ödemeyecek niyetinde olmak (Dey).
Yaz yağmuri cibi celir çeçer: Bereketsiz, faydasız (Dey).
Yazın ayırsız, kışın yorgansız olmaz (At).
Yazın paltosuz, kışın ekmeksiz çıkma (At).
Yemini yemek çuvalını paralamak: Eskimek, yaşlanmak(Dey).
Yere bakan can yakar (At).
Yumurta cütüne dayanmış: Sıkışık duruma gelmek (Dey).
Yuvası bozulmak: Rahatsız olmak (Dey).
Yüregi zil çalmak: Acıkmak (Dey).
Yüz elli yaz belli (At).
Yüz on tarlaya kon (At).
Yüz sabanı düz (At).
Yüzi astarından daha pahali (At).
Z
Zahmetsiz rahmet yoktur (At).
Zencin korkar fıkolmasın fukara korkar utanmasın (At).
Zencinin domuzı dugurur (At).
Zencinin şeytani dugurur (At).

¹Mamuşa, Prizren'den 18 km. uzakta olup bu belediyenin biricik Türk köyüdür. Toprağı öteki köy topraklarından daha verimli olduğu için Osmanlı devletinin ileri gelenleri tarafından Türkiye'den getirilen Türk köylülerine dağıtılmıştır. Gün bugün Türkçe konuşan halkı çok ilginç özelliklere sahiptir. Bu köyde Mahmut Paşa saraylarının yıkıntıları da bulunmaktadır. Bazı söylentilere göre Mahmut Paşa zamanında bu köyde altı dükkân, dört han, üç çeşme, Kamber Bey Camii yanında bir de medrese varmış.

^{2a)}Mamuşa manileri" Emil Katon "Sesler" dergisi s. 102 ocak 1976, Üsküp.

^{b)} Bahtiyar Şala "Mamuşa köyü manileri", "Sesler" dergisi s.16 say.84-86. Mayıs 1976, Üsküp.

³Daha geniş bilgi bkz: İsmail Eren "Koçana Atasözleri ve Deyimleri", "Sesler" s.93, say. 101-106 Şubat-1975

^{4a)} Emil Katon "Balkan Türk Atasözlerinin Eski Kayıtları" "Çevren" no:24 yıl.VI.1979

^{b)} İ.Eren "Makedonların kullanmış oldukları Türk atasözleri ve deyimleri" "Sesler" s.100, say.150-57, kasım 1975, Üsküp

⁵Destan Bayraktarı "fyale te urta e thenie Popullore" s.76, 1975

⁶Atalar Sözü, Selim Nüzhet Gerçek, Kanaat Yayınları-İstanbul.

⁷M. Şakir Ülkü Taşır, Büyük Türk Dilcisi Kaşgarlı Mahmut S. 198 Ankara 1972.

⁸Yusuf Kerimof- B. Şişmanoğlu, "Atasözleri ve Özlü Sözler" Sofya, say.153, yıl.1960

⁹Prof. Dr. Nimetullah Hafız "Pizren'de Türk Deyim ve Atasözleri" s.13, yıl. V, Mart 1977. Priştine.

HAFİZ NUSRET İSMAİLOĞLU VE “MAMUŞA DESTANI”

Bahtiyar Sipahioğlu

Hafız Nusret İsmailoğlu ağır kışların hüküm sürdüğü, şiddetli rüzgârların estiği ve Hitler-Mussolini adlı diktatörlerin dünyaya meydan okuduğu 1943 yılının zor günlerinde Mamuşa’da dünyaya geldi. Babası İsmail Efendi Prizren Mehmet Paşa Medresesi son talebelerinden, köyün imamı, hayatı boyunca köyüne ve etraftaki köylere dini hizmetlerin yanında siyasi sistemin mayınlı zemininde rehberlik eden, yol gösteren ve hatıralarıyla günümüz insanına çıkış yollarını işaret eden bir Hoca Efendi... Annesi Zehra Hanım Prizren’den köye gelen eski ve yeni yazı türlerini (Osmanlıca-Arapça-Latin ve Kiril alfabeleri) yazıp okuyabilen, okumayı seven, gördüğü her kâğıt parçasını dahi olsa okuyan, okuduğunu anlayan, anladığını vazife bilerek etrafına anlatan, özellikle dini bilgileri kadınlara ve çevresine aktaran, kişiliğiyle günümüzde örnek gösterilen bir Hanım Hoca...

Eğitimli, âlim anne-babanın evladı olan Hafız Nusret dünyaya adım atar atmaz dinimizin emri olan ‘OKU’ mesajıyla hayata merhaba demenin ötesinde, hayatı boyunca okumanın önemini ve yüklemiş olduğu mesuliyeti hakkıyla yerine getirmek için hem İslami ilimleri hem de çağdaş bilimleri harmanlayarak kendini yetiştirmiş, alanında ve çevresinde hak ettiği zirveye çok genç denilebilecek yaşta ulaşmış oldu. Hafız Nusret hem vücuduna hem zihnine giydirdiği ilim libasıyla yalnız minber ve mihraplarda değil, gençlerden tutun, yaşlıların her merhalesindeki kişilere örnek olmaya özen gösterdi. Örnek tavır ve davranışlarıyla yıkılmayan, köhneleşmiş duvarları yıkıp, dünyaya açılan yeni pencerelerden gelen ışıkların hayat bulmasıyla yeni neslin çağa uygun fikirlerle tanışmasına örnek kişilik sergiledi.

Hafız Nusret İsmailoğlu’nu hayatımın baharında ilkokula adımımı atmakla birlikte tanımaya başladım. 1958 yılında ilkokul birinci sınıfa başlamış, öğretmenim Zübeyde Selina Hanımefendi ile yeni buluşmuştım. Örnek alabileceğim bir figür hayallerimde oluşurken, camide de Kur’an eğitiminin başlamış olduğunu öğrendim. Dersten çıktıktan sonra yemeğimi yer yemez, soluğu camide aldım. Arkadaşlarım gibi ben de Kur’an öğrenme isteğinde bulundum. Öğleden evvel okula gidip yazı okumayı öğrenirken, öğleden sonra camiye gidip, Kur’anı Kerim’i öğrenmeye başladım. Kur’an öğrenmeye gittiğim günün akabinde Hafız Nusret dini bilgileri içeren Hafız Bedri Efendi tarafından kaleme alınmış, ön kapağında Üsküp Mustafa Paşa Camii’nin resmi bulunan, Üsküp’te basılmış İLMİHAL suparasını verdi. Bu ilmihal ile haşır neşir olurken, dini bilgilerimizin temelini atmaya başladım. Zihnimde iki rehber oluşurken eğitim-öğretim yılı sonunda sınıf öğretmenim Zübeyde Hanım bizlerle vedalaşarak, Türkiye’ye göç etti. Hafız Nusret’le hoca- talebe ilişkimiz ilköğretim okulundan mezun olduğum 1966 yılına kadar

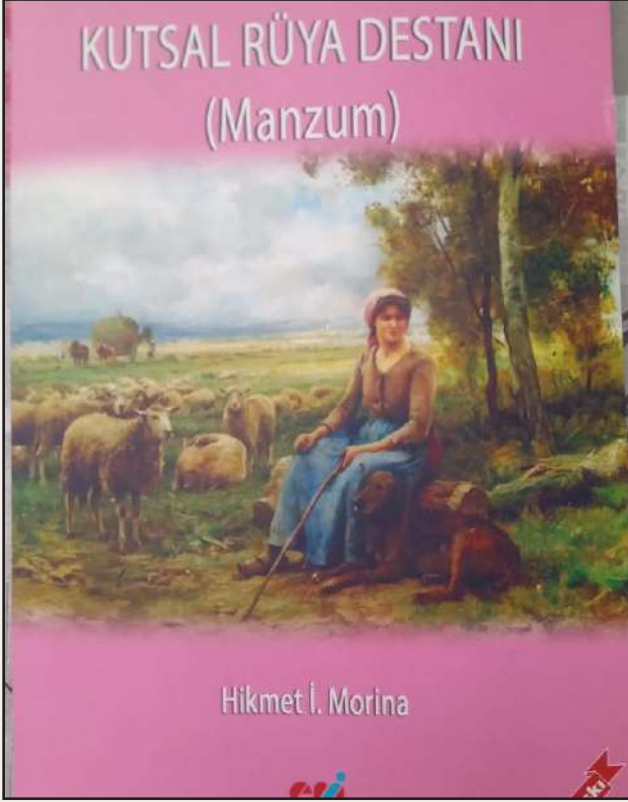
devam etti. 1968 yılında Hafız Nusret’in kız kardeşi Mukaddes Hanımla evlenince, dostluğumuz baki kaldı...

Mamuşa, kuruluşundan itibaren cami, medrese, saat kulesi, çeşmeler, kaldırımlar, Mektebi İbtidai gibi güzide Osmanlı eğitim ve kültür kurumlarıyla insanlığa hizmet veren bir belde olarak soğuk kışlara ve şiddetli rüzgârlara rağmen bu hizmeti kesintisiz olarak devamını sağlamış, eserlerini günümüze ulaştırma bahtıyarlığını yakalamış, tarihin tozlu raflarına taşıma vazifesini icra etme mesuliyetini yerine getirmiştir. Verilen hizmetlerin ürünleri olarak elimizdeki belgeler ışığında Hicri: 1200-Miladi: 1786 yılında Muratoğlu Müezzîn Yunus’un yazmış olduğu LUGATI, Hicri 1230 -Miladi 1815 yılında Mahmut Paşa tarafından inşa edilen Saat Kulesi kitabesi, Rumi 1232-miladi 1816 yılında Emin Paşa tarafından yapılan Çeşme Kitabesi, Hicri 1300 tarihinde Mamuşa Karyesi Mektebi İbtidai tarafından verilen AdemoğluReceb’in ŞEHADETNAME’Sİ, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Molla Ethem’in El Yazması KUR’ANI KERİM’İ, İsmail Hoca Efendi’nin yazmış olduğu şiirleri, Hafız Abidin Hoca Efendi’nin tasavvufi Melami ilahileri tarihe, kültüre, edebiyata katkı sunarken, bu zincirin son halkası olan Hafız Nusret’in de kişiliği ve eserleri edebiyatımıza, kültürümüze, sanatımıza, özellikle Mamuşa tarihine, Osmanlı kültürü ve Edebiyatı’na, gelecek nesillere rehber ve tarih ışığında şahitlik edeceğine inanarak hayatını, sanatını ve eserlerini tanıtmaya ve tarihe not düşme mesuliyeti hissiyle bu yazıyı kaleme aldım.

Hafız Nusret Mamuşa’daki ilkokul eğitimini Türkçe tamamlayıp, günümüz Türkçesiyle şehadetname alan ilk öğrencilerden biridir. Okula devam etmesinin yanında Babası İsmail Efendi ve annesi Zehra Hanım’dan İslami bilgiler çerçevesinde hafızlık dersleri aldı. Son dönem hafızlarından olan İsmail Efendi ve Hafız Abidin Efendi’den sonra Osmanlı eğitim ve zihniyetiyle yetişen hafızlardan biridir. Hafızlıkla birlikte ikinci kademe olan sekiz yıllık ilkokul eğitimini de tamamladı. Bu süre içinde babasının kütüphanesinde ve çevrede bulunan Osmanlıdan kalma eski yazı eserleri okuyup incelemekle, mesleği alanında temellerini sağlam zemine oturma başarısını perçinlemiş oldu. Okumayı seven Hafız Nusret Prizren ve çevrede bulunan âlimlerle irtibat kurup alanındaki ilim seviyesini genişleterek, sayılıp sevilen hafız ve hocalardan biri haline geldi. Hafızlık icazetini Mamuşa Camii’nde düzenlenen bir merasimle Prizren ve Kosova hafız ve âlimlerinden aldı. Hafızlık icazeti esnasında bütün köy halkı çoluk çocuk, genç ihtiyar, kadın erkek merasime katıldı. Osmanlı’dan kalma geleneğin buralardaki son ürünü olan bu olayın yaşattığı tat, küllenmeye yüz tutmuş medeniyetin kabuğunu kırdı. Zaten yıkılmış olan umutların canlanmasına, tohumların aslına dönüp yeşermesine sebep

oldu. Bu hal ile Mamuşa zırhlanarak gelecek günlere adımlarını attı. Hatıralardan silinmeyen bu an hep umutla yaşandı. İslami hayatın yaşanmasına ve temeller üzerinde yeni duvarlar örülmesine önemli katkıları oldu.

Hafız Nusret yerinde saymayarak, ilimde gelişmeyi, fikirde zenginleşmeyi hedef haline getirip ilim yuvalarına adımlarını atıp, basamakları birer birer çıkarak ilmini her geçen gün daha da yükseltti. Kendi tabiriyle:

**“Bu fikirle destur dedim kendime
Geç de olsa kaydoldum eğitime
Medrese de fakülte de okudum
Ama sıralı bir tek bir dört yıl oldu.” [1]**

Osmanlı'dan sonra kurulan Priştine “Alauddin” Medresesi’ni (İmam Hatip Lisesi) bitirdikten sonra Priştine Üniversitesi Felsefe Fakültesi’nin Şarkiyat Bölümü’nden mezun oldu. İmamlığın akabinde Mamuşa “Hacı Ömer Lütfü İlköğretim Okulu”ndaki öğretmenlik görevi ile Türkçe eğitimde bir süre hizmet verdikten sonra çalışmaya başlağı Prizren Tarih Kurumu’nda eğitimine ve şahsiyetine uygun zemin bulmuş oldu. Anadili Türkçe’nin yanında, Osmanlıca ve Arapçanın dışında Arnavutça, Boşnakça, Sırp-Hırvatçayı bu dilleri tercüme edebilecek seviyede kullanabilen Hafız Nusret ilerleyen yıllarda bilimsel araştırmalara yöneldi. Arnavut Tarihi ve Kültürü alanında yaptığı araştırmaları çerçevesinde “Arnavutlarda Kan Davası” konusunu ele alarak, yazılar yazdı. Makaleleri Priştine’de Arnavutça olarak çıkan Rilindiya Gazetesinde yayınlanınca, hak ettiği övgü ve saygıyı kazanmış oldu. Çalışmalarına devam ederken Tito Yugoslavya’sının temelleri yıkılmaya yüz tutunca, Kosova’yı terk edip, göçmen olarak Anavatan’a gelerek Bursa’ya yerleşti.

Muhacirliğin ateşten gömleğini giymekle akla gelmeyen hayatın farklı nüanslarıyla tanıştı. Onlarca kere misafir ve Kur’an yarışmalarına katılıp, ödüllendirildiği ülkeye mukim olunca, hayatında önemli derecede farklı-

lıklar ortaya çıktı. Mesleğini burada resmi anlamda ikame etme imkânı olmayınca kendisini derin bir boşlukta buldu. Ne yaparım, ne yapabilirim arayışları çerçevesinde Balkan kültürünü, Balkan tarihini, daha da ötesi Balkan zihniyetini oluşturan “Osmanlıca Düşünmek” fikrine el atılması hâsıl olduğu görüşü ortaya çıktı.

Bu konuda bendeniz de kendisine tecrübe, bilgi ve yetenek sahibi olduğu inancımı vurgulayarak dile getirdim. Velhasıl Balkan zihniyetini oluşturan siyasi, sosyal, edebi ve kültürel alanlara el atılması gerektiği hareketini benimsedi. Var olan bilgi, birikim ve yeteneği çerçevesinde Türk, Arnavut, Boşnak, Sırp ve saire Balkan milletleri fikirlerini yansıtan edebiyata göz atılınca, şairlerin mısralarından hareketle birbirine düşman görünen milletler arasında aslında ortak noktaların çok fazla olduğu, düşmanlıklara siyasi değişikliklerle meydana gelen zihniyetin ürettiği kem söz ve kışkırtmaların sebep olduğu gerçeğini tarihe not olarak düşürdü. Düşmanlıkların kimseye fayda sağlamadığı gibi yıllarca sürececek acıların yaşanmasına sebebiyet verdiği gerçeğini yansıtmak için kollarını sıvadı.

İşe önce Mostar’da doğmuş ve hayatını Mostar’da geçirmiş olan ünlü Sırp şairi Aleksa Şantiç’in Burada Kalınız, Emine, Komşu Kızı, Beg Raşit Beg gibi şiirlerini Türkçeye tercüme ederek başladı. Tercüme ettiği şiirleri Bursa’da Mehmet Koca tarafından çıkarılan Evladı Fatihan Dergisi’nde yayınlandı. Akabinde Yovan Yovanoviç Zmay’ın şiirlerini Türkçeye aktardı. Yaptığı işin tadını ve zevkini alınca Arnavut şair ve yazarlardan Ali Asllani, Naim Fraşeri, Vaso Paşa, Süleyman Naibi, Hasan Zuko Kamberi, A. Z. Cayupi, Astreni, Fan S. Noli, Hilmosi gibi şair ve yazarlarından şiir ve hikâyelerin tercümesini yaptı. Ali Asllani’nin Halko Hala destansı eseri Türkçeye tercüme ettikten sonra Mamuşa’da rahmetli Arif Bütüç’ün çıkardığı Derya Dergisi yayınlarında 2003 bu şiirleri yılında kitap halinde yayınlama fırsatı buldu. Hızını alaamayarak Yahya Kemal Beyatlı’nın Süleymaniye’de Bayram Sabahı, Necip Fazıl Kısakürek’in Çile şiirlerini Arnavutçaya tercüme ettikten sonra 1930 yıllarda Sırp Krallığı döneminde Sırp askeriyeye mücadeleye girip, yıllarca mücadelesini devam ettirdikten sonra Üsküp İdrisova Hapisanesi’nde hayatını kaybeden Zenun Mamuşa’nın mücadelesini dile getiren, Arnavut Halkı tarafından destanlaştırılmış “Zun-Mamuşa” destanını Türkçeye tercüme etme başarısını gösterdi. Bununla Türk-Arnavut dostluğunu ve vatanperverliğini unutmış olanlara hatırlatmış oldu. Hızını yine alamayıp duygu ve hislerini şiire aktararak yeni eserlerin hayat bulmasının akabinde Mamuşa Destanı’nı yazma başarısını gösterdi. Tarihe, kültüre, sanata ve edebiyata bu şekilde sonsuz katkıları sunarak adını duyurdu. Tercüme ettiklerini ve yazdıklarını kitap haline getirerek, edebiyat tarihine adını altın harflerle yazdırmış oldu.

Hafız Nusret İsmailoğlu’nun yayınlanmış eserleri şunlardır:

-Arnavut Şiirinde Osmanlı Motifleri- Halko Hala- Ali Asllani –Derya Yayınları Mamuşa 2003 –Tercüme
-Balkan Şiirinde Osmanlı Motifleri-2013 –Bursa
-Kutsal Rüya Destanı-(Manzum)Emin Yanları-Bursa-2015

[1] Kutsal Rüya Destanı-Hikmet İ. Morina-Emin Yayınları-2015-Bursa-sayfa 14

Nusret Morina İsmailoğlu, Bursa-Türkiye

Şairin “Kutsal Rüya Destanı” adlı eserinden kısa bir bölüm

...Eskiden bizim bir ülkemiz varmış,
Maşrikten Mağribe doğru sarkarmış,
Eni Bosna'dan Bağdat'a kadarmış,
Boyu ise üç kıtayı aşarmış...

Devlet-I Aliye-I Osmaniyye,
Rabbin va'di yerine gelsin diye;
Kurulmuştu bu devlet ahaliye,
Böyle bir talih konmaz her faniye;

Gazi'ye görünmüştü o zamanlar,
Alem-I manada bir ulu çınar;
Dalları, kolları namütenahi,
Kefiliydi bizzat Yedüi İlahi...
Bir ülke ki yaşatmış ne milletler,
Ne kavimler, nice dinler, mezhepler:
Arnavut, Boşnak, Arap ve Acemler,
Kurucu olarak da başta Türkler...
Hakları her yönüyle eşitmişler,
Böyle geçmiş asırlarla devirler...

İsteyen istediği yere gider,
İsteyen de itediğini giyer;
Ve isteğince de ibadet eder,
Müslüman camiye, dergaha gider,
Yahudi'nin gittiği yerdir havra,
Kiiliseye gidenlerse nasara...

Şaşmayan, hiç aksamayan bir system,
Ki bugün de buna duyulur özlem;
Sayesinde sağlanmış adalet,
Rbbin her cana bahşettiği nimet...

Hani nerde bizizm o müşfik devlet?
Ani nerde o eski hakkaniyet?!...
Bugün dahi yad edilmekte elbet,
Hem yad edilecektir ilelebet,

Anasir-I muhtelifeylegayet,
Hoş geçinirlerdi bir bunca millet;
Çiğnetilmezdi şerefle haysiyet,
İsnad edilemezdi kem bir haslet;

Bayramda, seyranda beraberdiler,
Berdevamdı müşterek ziyaretler;
Oysa şimdi nerde o eski günler!
Nerde o eski gazalar, seferler!...

Nice erler gelmişler nice hakan,
Ki mislini göermemişti bu sihan;
Hani nerde bizim Sultan Süleyman,
Ki devri hükmünde demişti bir an:
“Baktım dünyaya iki kişiye az,
Bir kişiyeysel fazla gelir biraz...”

Derken öteler ötesinden bir ses,
Ulaşıp sanki şöyle etti nefes:
Görmez misin ne zamandan bu yana,
Ufukta bir nurdur gelen meydana:

Bir nur ki müjdeler bütün cihanı,
Giyerek gülecektir bize hilal,
Bugün de yarın da ala kulli hal;

Sancak da yıldızımız da hakeza,
Müjdeler bizi, hem felekle feza;
Bir kez bir şey edindinse yadigar,
Bu aynıyle neden etmesin tekrar...

O halde kim der olamazmış gene,
Bir beraberlik daha beş yüz sene!?
Niyet halisse filvaki muhakkak,
Mümkün kılacaktır Kadir-I mutlak:

Top tüfeğe hiç hacet kalmayarak,
Tecelli edecektir takdir-i Hak:
Tabii ki gönül aleminde ancak
Çıkmakla zülme noktayı koyacak...

Meğer felek farklı derse o başka,
Çarkı döne döne gelerek aşka...
Öyleyse bizimdir hal ve istikbal!
Kem gözlerin, baykuşların izmihlal,

Kimler buna zıt ederse kil-ü kal,
Yaptıkları abesledir iştigal!...
İlelebet onların olsun vebal!
Kahr-u perişan etsin ismi Celal!

Bir daha tekrar etmesin Kerbela!
Etmesin vaveyla Mecnun'la Leyla...

SUALTI CANAVARININ GÖLGESİ

İlâf KÖPRÜLÜ, Kerkük - IRAK

Karanlık dalgaların pençesine takılan bir balıkçıyı, evinin Küçük Zap'a bakan balkonundan izliyordu Burak. O an kime haber edeceğini ya da ne yapabileceğini bilemedi. Öne doğru uzanıp, tekerlekli sandalyesinden ayrılmak istedi. Tekerlekler ayaklarının altından kayıyordu. Tırabzanlara zar zor tutulduğunda, nehirdeki adamın sesi bir haykırıştan çok, ürkünç bir nidaya dönüşmüştü. Birkaç saniye içerisinde dalgaların arasında kaybolan çığlıklar, boğulan adamın çaresiz çırpınışlarını yansıtıyordu, adeta suların içine çekilen bir kurbanın son feryadıydı. Nehrin kucaklayıcı suları, onun son nefesini alırken, çevresindeki karanlık ve sessizlik, dehşet verici bir huzursuzluk yarattı...

Altunköprü'de sonbahar soğuk ve rüzgârlı geçirdi. Herkes kış için son hazırlıklarını yapar, mevsimlik yemeklerini, evlerinin -su damlatmaması için- çatısını ve yorganlarını özenle hazırlarlardı. Özellikle nehre yakın yerlerde oturanlar mutlaka kapılarının güvenliğinden emin olurlardı. Bu, belki de tedbirlerin en mühimiydi.

"Bu yıl tam beş kişi nehirden geri dönemediler... Aralarında iki balıkçı da vardı", dedi Sabri Bey. Orta Yaka'nın muhtarı aynı zamanda ufak bir çayhanenin sahibiydi.

"Bir önlem almamız gerekiyor. Hele ki bu kış...", dedi oturanlardan birisi.

Çünkü her kış, Gökyüzü karardığında, denizin derinliklerinde kaybolmuş bir canavarın hıçkırıkları, boğuluyormuşçasına kulaklarına çalınırdı. Balıkçıların, yüzücülerin kısacası tüm yerlilerin en büyük korkusu, sualtı canavarı Sil'awa'ydı¹.

"Ben bu palavralara inanmam. Size de inanmayın derim", dedi Şakir Efendi. Kendisi kasabada tanınmış bir muallimdi.

"Baba", dedi Burak, babasına bir şeyler anlatmak istercesine.

"Niçin inanmazsın efendi? Sadece bu yıl, beş genç kayboldu. Bunun başka ne izahı olabilir?", diye sordu Sabri Efendi. Alnındaki damarlar belirginleşmişti.

"Yahu, hiç Sil'awa'yı gözüyle göreniniz oldu mu?", diye sordu Şakir Efendi.

"Benim hanım nehrin kıyısına tabak çanak yıkamaya gitmişti. Eve geldi bir telaş, bir telaş... Köprü'nün altındaki kayanın² üzerinde, çırılçıp-lak uzanmış vaziyette görmüşler Sil'awa'yı. Korkusundan az kalsın dilini yutacaktı. Buna da mı inanmazsın?", diye sordu oturanlardan biri.

"Etmeyin ağalar, benim oğlum Burak gece gündüz balkonda oturur nehre bakar. Öyle bir şey olsa hiç mi fark etmezdi?", diye sordu Şakir Efendi. Çayhanedekilerin bakışları Burak'ın üzerine kitlendi. Belki de herkes kendi içinde, "bu divane ne bilir?", diye sorguluyordu. Burak epey heyecanlanmış, tedirgin olmuştu. Bir an, dün gece yaşananları hatırladı. Sonrasında ise başını sallayarak "olsa görürdüm belki", dedi. Bu dediğine kendi ikna olmadı. Belki de bu susuş, bir intikamdı onun için. Yıllar evvel kasaba gençleriyle nehirde yüzmeye gittiğinde, aniden şiddetli bir yağış başlamıştı. Gizli bulutlardan akan sular nehri öylesine kabartmıştı ki, herkes bir an sel olduğunu düşünüp hızla orayı terk etmişti. Suyun içerisinde metrelerce savrulan ve köprü altındaki kayaya hızla çarpan Burak dışında... O günden beri tekerlekli sandalyeye mahkum edilmişti. Gün geçtikçe içerisinde artan öfkesi, kasaba halkına karşı derin bir nefret yaratmıştı. Artık ona inansalar bile, nehirde neler yaşandığından bahsetmeyecekti.

Aradan günler geçmişti. O gece kaybolan kişinin, orta yaşlarda, kasabada herkes tarafından sevilen bir balıkçı olduğunu öğrendiği günden bu yana gözlerine uyku haram olmuştu Burak'ın. Vicdan azabı ilk kez kalbini yerle yeksan ediyordu. Günlerdir balkona çıkmıyor, yemek yemiyor, su dahi içmek istemiyordu. Kapısına yaklaşan herkesi, geri çeviriyordu. Sırtüstü uzandığı yatağında hesap ettiği tek şey, ölen kişilerin sayısıydı...

"Bir, iki, üç, dört, beş ve altı..."

Bu iç karartan korkunun sisiyle gizlenen benliği,

bir sabah aniden kayboldu. Gözlerini açtığı anda, öyle bir gürültü duyuluyordu ki, önceleri kötü bir haber olduğunu düşündü. Annesinin müjdesiyle olumsuz düşüncelerinin tamamından arındı... “Komşumuz Fidan Hanım’ın oğlu Aydın askerden dönmüş. Bu gece büyük bir kutlama olacak. Bütün köprülüler davetli. Haydi oğlum, sen de hazırlığını gör”, diyordu annesi.

“Benim ne hazırlığım olur?”, diye sordu Burak. Askerlik çağını geçmişti ama içinde ukde kalan tek şey bu değildi.

Bir sevdiceği vardı. Ela gözlü, sarı saçlı bir dilber. Ne zaman nehrin kenarına varsa, balkondan izlerdi onu Burak. Yaşı gelmiş geçiyordu. Er geç bir talibi çıkacak, evlenecekti. Burak’ı daha önce hiç görmemiş, sorsalar da “Şakir Efendi’nin divane oğlu”, derdi.

Gecesini, gündüzünü evinin balkonunda geçirdiğinden az duymamıştı bu sözleri. Oysa onun bu halde olmasına sebep olan, onu o gün nehirde yalnız başına bırakan kasabalılardı. Dalıp gittiği yerden, babasının seslenmesi ile ayrıldı. “Böyle kıymetli bir günde, komşumuzun yanında olmak düşer bize”, dedi Şakir Efendi, “haydi oğlum, erkekler kervanına katılıp nehrin kıyısına inelim. Herkes orada, biz de yıkanıp hazırlanalım”, diye ekledi.

Burak’ın yüzünde, belli belirsiz gülümseme oluştu... Böylesi günlerde, Altunköprü şenlik yerine dönerdi. İlk erkekler nehrin kıyısına inip, sohbetler eşliğinde yıkanırldı. Ardından ise kadınlar toplanıp, nehrin kıyısında dört bir tarafa yuvarlak ve uzun tahta parçaları koyar, onun etrafına da kalın kumaşlar çekerek, rahatça yıkanabilecekleri bir alan oluştururlardı. Herkes en renkli giysisini hazırlar, geleneklerinin gerektirdiği kutlamayı eksiksiz bir biçimde gerçekleştirirlerdi.

Hazırlıklar sürüp giderken, Burak da babası ile birlikte nehrin kıyısında yıkanmak için bekliyordu. Küçük Zap o gün öylesine hiddetle akıyordu ki, asabi ve asi bir düşman gibiydi adeta. Duruma aldırış etmeden nehirde yıkananlar bir anda durdular.

“Ay havar³!”, dediler hep bir ağızdan. Gri bulutlar gökyüzünü kaplayıp, kötü bir günün habercisi gibi üzerilerine doğru sarmaya başladı. Güneş, bir türlü bulutların ardından çıkamadan, aydınlık bir yana dursun, günün karanlığını daha da vurguluyordu.

Kalabalık yavaş yavaş dağılmaya başladığında köprünün altından akan sular dev bir canavar gibi yükseldi ve kocaman kayayı yuttu. İnsanlar korku ve panik içinde oradan ayrılmak için koşuşturdular. Burak ise oturduğu yerde kalmış, neler olup bittiğini herkesten önce anlamıştı... Kaybolan bütün insanların, en son karşılaştıkları manzaraydı bu. Balkonundan nehri izlediğinde şahit olduğu ne varsa şimdi tamamen karşısındaydı. Geride bir tek Burak’ın kaldığını gören kalabalığın arasında, babası da vardı. Burak’ı kurtarmak için ne kadar çabalasa da nafiyleydi artık. Nehir, adeta hırçın kollarının arasına almıştı onu.

Derken yüksek bir dalga evlere doğru uzanan merdivenlere kadar yükseldi ve ne var ne yoksa yuttu...

Sular, soğuk pençeleri ve karanlıkta dolaşan görünmez elleriyle, adeta bir boğucu gibi yaklaşıyordu. Burak’ın çaresizlik içinde, boğulmanın acımasız dansını izleyen gözleri, karanlık suyun içinde yüzen Sil’awa’nın nefes kesen varlığını seçti...

¹Altunköprü’de, Küçük Zap nehrinde yaşadığına inanılan, kimilerinin erkek, kimilerinin kadın, kimilerinin ise çift cinsiyeti olduğuna inandığı, eskiden birçok kişinin gördüğünü savunduğu bir sualtı canavarı.

²Uzun yıllar boyunca köprü altında duran büyük kaya parçası, geçen birkaç yıl içerisinde akıntıyla birlikte yuvarlanıp gitmiştir. Kasaba yerlilerinden bazıları, bu kayanın altında Sil’awa’nın evi olduğunu düşünüyorlardı.

³Eyvah.

**Mehmet Ömer Kazancı,
Kerkük-Irak**

Mehmet Ömer Kazancı kimdir?

1952 yılında Irak'ın Türkmenlerle meskün Kerkük kentinde doğan Mehmet Ömer Kazancı ilk, ortaokul ve lise öğrenimini Kerkük'te tamamladı. Yüksek öğrenimini ise Bağdat Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nde yaptı. Yüksek lians eğitiminin ardından mezun olduğu fakültede öğretim üyesi olarak görev yaptı. Bu arada edebiyatla da uğraşan Kazancı şiir, öykü ve deneme dallarında önemli başarılarla imza attı. Kazancı'nın çoğu şiir olmak üzere öykü ve inceleme alanlarında yayımlanmış çok sayıda eseri bulunmaktadır. Türkmen diyarının bu ünlü edebiyatçısı çalışmaları için gerek Irak gerekse Türkiye'de çok sayıda ödül ve takdire layık bulunmuştur.

Kerküklü Müsünüz

Siz Kerküklü müsünüz
Konuşmanızdan tanıdım ne kadar nazik
Gözlerinizden tanıdım
Bütün dünya hüznüleri kat kat birikmiş
Haklısınız
Hep birileri vurdu bizi arkadan
Onlar ne yazık ki bizdik

Siz Kerküklü müsünüz
Benim de eşim Kerküklü aşığım size
Ruhunuzun imzasını taşıyan türküleriniz
İçten titretir beni nerede duysam
Uzak değil İstanbul'un ortasındadır evimiz
Konuk ederim sizi sevinir eşim
Gözleri sizinki gibi hazin
Kerkük'e götürmedim hiç madenciydim
Ya zamanım olmadı ya param
Ya sınırlar kapalı dediler savaş var
Bari siz gelin
Bir az oksijen alsın
Kerkük'ü solusun gözlerinizden bir az
Son günlerinde

Çanakkale'de
Omuz omza savaşmıştır babasıyla babam
Çiçekleri burunlarında iki genç
Ne çok istemişlerse de
Şehit olamamışlar
Oradan işte hikayemiz başlar

Kerküklü müsünüz, sizin aşkınız yaman
Sizin aşkınız ateş
Düştüğü suyu kaynatır fıkır fıkır
Düştüğü yeri yakar
Yüreğim yangın
Soluğum duman
Gelin konuşumuz olun
İstanbul'un ortasındadır evimiz uzak değil
Eşim .ok sevinir
Yarı söbük bir lambanın altında yatıyor şimri
Gözleri tavanda
Kerkük'ü düşünüyor yıllardır görmediği
Siz gelin sizi görsün bari
Kerküklü değil misiniz
Sizi çok seviyoruz
Ben ve eşim "Dursun" ablanız

Gelin girin dedenizin kucağına

Korkmayın çocuklar
Gelin girin dedenizin kucağına
Bu ilk savaş değildir
Memleketin yaşadığı
Her zaman kan akmıştır
Deresine tepesine dağına
Gelin girin kucağına dedenizin

Bütün delik deşikleri
Sıkı kapatın çocuklar
Alçak konuşun duymasın
Anneniz bilmesin ki dışarıda
Karışık bir durum var
Babanızı bir savaşta kaybetti
Gözlerini bir savaşta
Dayanamaz bu yaşta,
Gürültüye
Dayanamaz artık silah sesine
Bırakın tespiliyle, tekbiiriyle, duasıyla,
Devam etsin yoluna
Değmeyin, dokunmayın koluna
Ürkmesin
Gelin girin kucağına dedenizin

Sinmeyin köşelere çocuklar
Saklanmayın bucaklarda
Gelin girin dedenizin kucağına
Ömrünü savaşlarda geçirdi kurt gibi
Atladı siperlerden siperlere
Ellerinden düşürmedi mavzeri
Tek yaşayan şehit kaldı o günlerden
Size yadigar
Her şeyini kaybetti
Tek bu kucağı kaldı
Gelin girin kucağına
Dedenizin çocuklar
Korkmayın,
Bu ilk savaş değildir
Memleketin yaşadığı
Ne de sonuncu savaş

Nuhi Mazrek,
Prishtine / Kosova

Nuhi Mazrek kimdir?

1956 yılında Mamuşa'da doğan Nuhi Mazrek ilkokulu doğum yerinde, liseyi Prizren'de tamamladı. Yüksek öğrenimini ise Prishtine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Doğu Dilleri Bölümü'nde yaptı. Üniversiteden mezun olduktan sonra Prishtine Radyosu Türkçe Yayın Bölümü'nde gazeteci olarak çalışmaya başladı. Edebiyata daha lise yıllarında önce şiir yazmakla başlayan Nuhi Mazrek daha sonra kendini tiyatro veseri yazmaya adanmış. "Tan" Yayınları arasında çıkan "Kanlı Sevda" /1989/ ile "Rüstem Hükümet" /1991/ adında iki tiyatro eseri kitabı bulunmaktadır. Nuhi Mazrek'in bu arada baskıya hazırladığı elyazma romanları da mevcuttur.

Süheyla

Tan ağarır
Güneş doğar
Mor dağların ardından
Uyanır Süheyla
Pencereyi açar
Yüzünü verir güneşe

İnekleri sağlar
Sütü ateşe verir
Kaymaklı
Sütü taşırır Süheyla

Gözleri ela
Yüzü çilli
Duyguları çılgın
Ah! Uçarı kız Süheyla!

Yıkar çamaşırını derede
Ayakları çıplak
Uzun siyah saçları
Dökülmüş serin sulara
Terlemiş yüzü boncuk boncuk
Vay! Demişler, ballamışlar
Umurunda değil
Yıkar çamaşırını Süheyla
İnce boynu terlemiş
Buğday başakları mı ne?
Uçkuru beline düğmelenmiş
Kalça mı ne, tomruk mu ne?
Ya da patlayacak bir balon
Yürür Süheyla
Çıplak ayakları su serperek
At mı bu?
Yoksa huysuz güzel bir kelebek mi?

Yüzü çilli
Gözleri ela
Duyguları çılgın
Bizim uçarı kız Süheyla!
Akşam olur
Kör karanlık
Düşer gecelerin yorgun bıkkınlığı

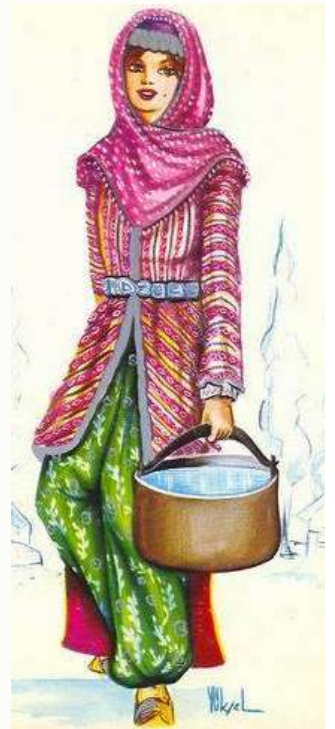
Girer Süheyla yatağına
Bir yürek burukluğu
Bır ümitsizlik
Ezer Süheyla'yı vura vura
Alır yastığı kucağına
Sıkar hıncını çıkarırcasına
Yasaklanmış sevdanın duygularıyla
Bin kere küfür yağdırır Süheyla!

Tan ağarır
Güneş doğar yeniden
Uyanır Süheyla
Açar pencereyi
Yüzünü güneşe verir yine

Gözleri ela
Yüzü çilli
Duyguları çılgın
Bizim deli kız Süheyla!

Bir gece karar verdi
Yasaklanmış zincirleri kırarak
Koştı
Yetiştirdi sevgilisine Süheyla
Yüzü çilli
Gözleri ela
Duyguları çılgın
Ah! Süheyla, Süheyla!

Anası koştı
Babası,
Komşusu, akrabası
Bağırdı, çağırdı hepsi
Neredesin çılgın?
Delisin ah kız!
Neredesin?...
Ah! Gitti...
Dönmedi Süheyla
Yüzü çilli
Gözleri ela
Duyguları çılgın
Bizim güzel kız

Kurban Bayramında İki Kardeş

Enver Baki, Priştine/Kosova

Dini bayramlarda olsun, devlet bayramlarında olsun mahalle arkadaşlarım insanları neşe, huzur ve mutluluğa boğanböyle günleriçok sevdikleri için bayramların gelmesini sabırsızlıkla beklerlerdi. Dört Lüle Mahallesi'nde bulunan vebiz çocuklar tarafından komşu okul diye çağrılan "Elena Cika" İlkokulu ile Priştetvka Drresi yanı başındaki "Meto Bayraktar" ilkokulu'ndaki arkadaşlar bayramları bir araya gelerek hep birlikte şölen içinde kutlardı. Birlik beraberlik içerisinde geçen bu bayram kutlamaları genelde bazen okul avlusunda, bazen de okulun yanı başında bulunan geniş alanda yapı- lırdı.

Devlet bayramlarında tatil olduğu için okul av- luları genelde zaten boş olurdu. Kimileri doyasya top koşturur, kimileri kilecik, kimileri devecik oyun- ları oynar, derslerini hiç düşünmezlerdi. Kurban- Bayramı'nın havası ise haliyle bir başkaydı. Bayram günü çocuklar giydikleri yeni elbiseleri, ayakabıla- rıyla birbirlerine hava atarlardı.Daha bayram gecesi kıyafetlerini baş uçlarına koyup sabahın gelmesini sabırsızlıkla beklerlerdi.Anne ve kızkardeşleri de bayrama özel baklava açıp eniyi yemeklerden ya- parlardı.Bayram sabahı, bayram namazının ar- dından kesilen kurbanların etleri de akraba ve dostlara, komşulara dağıtılmak üzere paketlenirdi.

Bu bayram da öyle olmuştu.Bayram sabahı Ömer, Ali ve babaları erken kalkıp yeni kıyafetlerini giydi- ler. Önce mahalle camisinde bayram namazını kıl- dılar, ardından da diğer cematle brlikte mezarlığa gidip büyüklerinin, dost ve akrabaların mezarlarını ziyaret edip ruhlarına dua okudular. Her bayram ol- duğu gibi bu sabah ta Mezarlık yolunda bekleyen yoksul çocuklar gelip geçenlerin kendilerine bayram harçlığı vermeleri için bekliyorlardı. Babalar her se- ferinde olduğu gibi bu çocuklara vermeleri için ço- cuklarının ellerineyine bozuk para tutuşturdular.Babaların asıl amaçları da zaten ço- cuklarına paylaşmayı aşılardı. Bu davranışları biz çocuklara her zaman ayrı bir zevk verirdi. Bu bayram sabahı da aynen böyle olmuştu.

Eve dönüp birbirleriyle bayramlaştıktan sonra elinde kocaman bir bıçak olduğu halde avlularına gelen kasap babalarının iki gün önce satın aldığı kurbanlık koçu kesip etlerini de güzelce parçalayıp paketledi. Bu arada annelerinin kurban etinden pi- şirdiği kavurma, dünden açtığı börek ve baklavayla

hep birlikte karınlarını doyurduktan sonra Ömer ve Ali kardeşler etlerin koyulduğu paketleri aldıkları gibi mahallelerindeki eşe dosta, muhtaçlara dağıt- mak için işe koyuldular. Elerin dağıtımı esnasında aldıkları hayırdualar ve bazı ailelerin verdikleri bozuk para kendilerini mutlu ediyordu.Bu hevesle eve dönerlerken ceplerinde epey para biriktiğini görünce mutlulukları daha artmıştı. Büyük kardeş Ömer Ali'ye dönüp:

"Kardeşim, paralarımızı ortaya koyup üçe böle- lim mi?" diye sordu.

"Niye abi?" dediAli.

"Üçte birini kızkardeşimiz Gül'e de verelim, onu da sevindirelim," diye açıklamada bulundu Ömer.

"Yaşa be abi!" diye yanıt verdi kendisine Ali, öneriyi beğendiğini belli ederek.

Böyle konuşa konuşa evlerinin yolunu tuttular.Eve varınca anlaştıkları gibi kurban eti dağıtımından ka- zandıkları harçlığın üçte birini kızkardeşleri Gül'e verdiler.Anneleri bu davranışları yüzünden çok mut- lu oldu. Ardından da çocuklarına ısıltıya boğulmuş gözleriyle bakarken:

"Aferin çocuklar..." diyerek onları övmeye baş- ladı. "Ne mutlu bana ki dürüst ve hakikatli çocukla- rım var. Kızkardeşinizi de unutmadınız. Bu davranışınız sizin ne kadar merhametli olduğunu- zun kanıtıdır. Afferin size, afferin!..."

Sözlerini bitirir nitirmez ikisini de kucaklayıp bağrına bastı.Kızkardeşleri Gül de kardeşlerinin bu örnek davranışlarından çok mutlu olmuştu. Kendi- lerine teşekkür ederken ikisini de yanaklarından öptü.

Bayram onlara bir kez daha paylaşmanın ne güzel bir şey olduğunu öğremişti.

İbrahim Arslan,
Priştine/ Kosova

UMUT

Güneş dünyasına,
 yağmur toprağına
 Rüzgar yaprağına
 Ben ise,
 Senin gülüşüne,
 Yarının gelişine,
 Umuduna,
 bayılıyorum.

/16.10.2020/

DOST MUHABBETİ BİR BAŞKA

Ses dersen, ikimizin farklı,
 Duruş, dünyaya bakış da öyle,
 Çayda, kahvede, kusur ustası.

Düşünceler uymaz sorma,
 ama muhabbetimiz forma.
 Başka başka telden başlar,
 sonra muhabbet öyle bir sarar,
 Karşılıklı "haklısın, doğrudur"la devam eder, gider
 Gönüm kırgın, dünyaya dargın olduğum, an olur.
 Zaman mekan önemli mi sanki, o an;
 "Alo! dostnerdesin?" der,
 çok sürmez yanımda,
 "Selam, ne haber?"

Nereye gitsek, pazarlığı başlar:
 "Koltuklu mekanlar, çekmiyor beni,
 Berber Nani'nin orası rahat,
 Kireç sokağı, her tarafa çıkar:
 Camiye, hamama, okula..."
 İtiraz yok, çağıran benim ya...
 "Çocuk geçer, gülüşüyle,
 Gariban, sırtında dertleriyle,
 Çaycı tepsisiyle:
 "Çay iki, biri orta biri demli..
 Kahveler sade ve az şekerli,
 Gazoz, kola, laçın..."

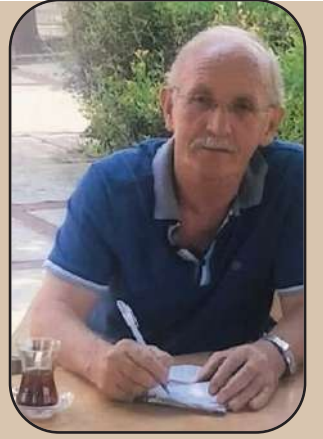
Çaylar geldi, ikişer yetmedi.
 Sigaram duman,
 bayıldığım kahvem,
 az sonra geldi.

Dost muhabbeti yudum yudum demlendi.
 Ben konuştum, o dinledi,
 sıra bana geldi;
 bir başkadır, dost muhabbeti.

/22.12.2020/

İbrahim
Hânedânoğlu,
Salihli-Türkiye

-HİCRET-

Koşarak girdik de Hakk'ın yoluna
 Kesretten kurtulup vahdete geldik
 Terkedip dünyanın nimetlerini
 Hasretten kurtulup rahmete geldik

Susturulamayan hırsın dilinden
 Bizleri azdıran nefsin elinden
 Günaha götüren taşkın selinden
 Dehşetten kurtulup şefkate geldik

Mal ve mülk edinme gailinden
 Dünyanın bitmeyen meşgalesinden
 Gönülü aldatan tüm hilesinden
 Zulmetten kurtulup uzlete geldik

Nefsin o azgın arzularından
 Kalpleri karartan duygularından
 Yarının bitmeyen kaygılarından
 Zilletten kurtulup safvete geldik

Hakikat sırrını bilenden sorup
 Sırlar lezzetini kalbe doldurup
 Muhabbet etmenin zevkine varıp
 Şehvetten kurtulup hikmete geldik.

Hakikat yolunda hep aşkla koştuk
 Batıldan kurtulup Hakk'a kavuştuk
 Aşkıyla gönülde,kalpde buluştuk
 Gafletten kurtulup hicrete geldik.

Mamuşa Belediyesi tarafından Yılın Öğretmeni Ödülü'ne layık bulunan Fikret Mazrek ile söyleşi:

“Ödülü Okulumuza Verilmiş Bir Takdir Olarak Görüyorum”

F. Mazrek Kosova Eğitim Bakanı
A. Nagavci'nin elinden takdirname alırken

-Sayın Fikret Mazrek, okurlarımız için kısa özgeçmişinizi anlatır mısınız?

-1987 yılında Mamuşa'da doğdum. İlk öğrenimimi buradaki “Hacı Ömer Lütfü” İlkokulu'nda tamamladıktan sonra Prizren “Gjon Buzuku” Lisesi'nin bir şubesi olarak 2002 yılında Mamuşa'da ilk kez pilot eğitimi için açılan birimine kaydımı yaptırdım. Buradan mezun olunca üniversite öğrenimime Türkiye'nin güzide şehirlerinden biri sayılan İzmir'deki “Dokuz Eylül” Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Coğrafya Öğretmenliği Anabilim Dalı tezsiz yüksek Lisans Formatı'nda tamaladım.

-Uzun yıllardan beri Mamuşa'daki “Atatürk” Lisesi'nde tarih-coğrafya öğretmeni olarak çalışıyorsunuz. Öğretmenliğe nasıl başladınız? Bu arada öğretmenlik mesleği size göre neyi ifade ediyor?

-Üniversiteden mezun olup Kosova'ya döndükten sonra benim mezun olduğum, ama bu arada çalışmalarına Mamuşa “Atatürk” Lisesi adı altında devam eden eğitim kurumunda 10 Mart 2015 tarihinde coğrafya öğretmeni olarak işe başladım. Öğretmenlik mesleğiyle ilgili düşünceme gelince... Çalıştığım on beş yıl içerisinde edindiğim deneyime göre eğitimci olarak tanımladığımız öğretmenin devletin önceden belirlemiş olduğu hedefler doğrultusunda etkinliklerini planlanmış bir sistem çerçevesinde yürüten uzman görevli olduğu söylenebilir. Öğrencilerin bilgi, yeterlilik ve erdem kazanmalarını sağlar. Kutsal bir meslektir. Biz de çalışmalarımızı bu doğrultuda sürdürüyoruz.

-Lisedeki çalışma koşullarından memnun musunuz? Donanım, araç-gereç konusunda sıkıntılarınız oluyor mu?

-Burada çalışmaya başladığımda okulun teknolojik donanımı yeterli değildi. Çağımızın teknolojik imkanlarına erişmek kolay olmadığı için eğitim sistemi genelde öğretmen merkezli olarak işliyordu. Halbuki yeni sistem bize öğretmen-öğrenci merkezli çalışmayı şart koşuyordu. 2018 yılına gelindiğinde okulumuzdaki teknolojik gelişim özellikle Türkiye merkezli kurum ve kuruluşların katkısıyla hızla ilerlemeye başladı.

Dolayısıyla fizik-kimya-biyoloji laboratuvarlarına, kütüphaneye, akıllı tahtalara sahip olduk. Bu arada okulumuzdaki bu olumlu kazanımlarımıza halı saha ile konferans salonu da eklendi. Bu gelişmeler sayesinde öğretmen ve öğrenciler olarak daha sağlıklı, teknolojik imkanlardan yararlanma imkanı sağlayan bir ortama kavuştuk. Şu andaki eğitim sürecinde her türlü teknolojik imkandan yararlanabildiğimizi söylemek gurur verici bir şey.

-Türkçe ders kitabı konusunda öğretmen ve öğrencilerimizin eskiden beri sıkıntı yaşadıkları bilinen bir geçek.Türkçe ders kitaplarının hazırlanıp yayımlanması konusunda olumlu bir gelişme var mı? Yoksa, bu sorunu nasıl çözüyorsunuz?

-Öğrencilerin okulda verilen eğitim esnasında edindikleri edebilmeleri, tekrar edebilmeleri, bilgilerini geliştirebilmeleri için yararlanabilecekleri ders kitapları söz konusu olduğunda hala sorun ve sıkıntı yaşadığımızı belirtmek isterim. Ders kitabı yokluğunun Kosova genelindeki Türkçe eğitim için çok büyük bir sorunu oluşturduğu kanaatindeyim. Elimizde yıllar önce basılmış bazı eski ders kitapları olsa bile bu kitaplarla zaman içerisinde değişikliğe uğrayan müfredata uyum sağlamak mümkün değil. Yenilenen müfredatlarla uyumlu ders kitaplarının basılamayışı öğretmen ve öğrencilerimiz için ciddi bir ekikliği oluştururken öğrencilerin derslere odaklanmalarını da haliyle olumsuz etkilemektedir. Bu konuyla ilgili sorun ve sıkıntılarımızı eskiden basılmış kitaplardaki yeni müfredata uygun bazı ders konularıyla bu

arada uygulamaya koyulan EBA sisteminden yararlanarak aşmaya çalışıyoruz. Ne var ki, 21. yüzyılda Türkçe ders kitaplarının olmayışı veya eksikliğinin hiç bir şekilde özürletemeyeceği kanaatindeyim

-Öğrencilerin derslere ilgileri konusunda neler söyleyebilirsiniz? Eğitim sürecine katılımları ne düzeyde?

-Öğrencilik hayatım boyunca ve bu okulda öğretmen olarak çalışmaya başladığım on beş yıl itibarıyla öğrencinin eğitime bakış açısı ile günümüzdeki öğrencilerin eğitime bakış açıları arasında büyük bir farklılık olduğu söylenebilir. Köy ve kent kavramı bizim öğrenci olduğumuz dönemdeki bakış açısına göre epey değişime uğradı. Bu arada geleceği eğitimde, bilimde gören bilinçli bir gençlik oluştu. Aradaki farklılığın giderek azaldığı görülüyor. Ebeveynlerin de bu konuya yaklaşımları önemli ölçüde değişerek olumlu bir yönde gelişmeye koyuldu. Otuz yıl önce ilkokulu bitirmiş Mamuşalı bir kızın lise veya üniversite öğrenimine devam etmesi düşünülemezken 2000 yılında beldemizde lisenin açılması ve ebeveynlerde konuyla ilgili olumlu dönüşüm sayesinde yaklaşık yirmi beş yıllık bu süre içerisinde beldemizdeki onlarca kız çocuğu lise ve üniversite öğrenimini tamamlamakla kalmayıp çalışma hayatına da atıldılar. Onlarcası da öğrenimlerine devam etmekte. Yakın zamanda lise ve yüksek eğitimi tamamlayıp Mamuşa'da göreve başlamalarıyla birlikte köy-belde-kent kavramlarının ister istemez daha büyük bir değişikliğe uğrayacağı kaçınılmaz olacaktır.

Ne var ki, hal böyleyken bazı olumsuzlukların hala varlığını koruduğunu da belirtmemiz gerekir. Avrupa ülkelerinde çalışma hayalleri ve modern tarımın günümüzdeki getirisi ve bu arada iş bulma imkanlarının zorlaşması yüzünden son dönemlerde gençlerin eğitime olan ilgisi maalesef giderek azaldığı görülüyor. Bu olumsuzluğa ek olarak öğretmen öğrenci ve ebeveyn iletişimi de maalesef gerektiği gibi gerçekleşmeyince zaten var olan sorunlar çığ gibi büyüyor.

-Bu yıl Mamuşa Belediyesi tarafından Türkçe eğitimin gelişmesine sunduğunuz katkı için Yılın Öğretmeni ilan edildiniz. Bu arada 7 Mart Kosova Öğretmenler Günü dolayısıyla Kosova Eğitim ve Teknoloji Bakanlığı tarafından da eğitime sunduğunuz katkı nedeniyle takdirname ile ödüllendirildiniz.Yılın öğretmeni seçilmek ve takdir edilmek nasıl bir şey, duygularınızı öğrenebilir miyiz?

-Öğretmenlik eğitimimi tamamlayıp üniversiteden mezun olduktan sonra aldığımız eğitimi ve formasyonu uygulayabilmek için canla başla çalışmaya başladık. Üniversite hocam Prof. Dr. İbrahim Atalay başarıyı ifade ederken "Eğer bir okulda başarı varsa o başarı oradaki bütün öğretmenlerin başarısıdır. Aynı şekilde başarısızlık da yine aynı okuldaki bütün öğretmenlerin başarısızlığı demektir..." diye konuşurdu.

Mamuşa Belediyesi Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Müdürlüğü bu yılki "Yılın Öğretmeni Ödülü"nü bana verilmesini öngördü. Lakin bu başarıyı okuldaki diğer meslektaşlarımla özverileri sayesinde gerçekleştirdi. Dolayısıyla bu ödüle aslında okulumuzdaki bütün öğretmenlerin layık olduklarını düşünüyorum. Ödülü okulumuza verilmiş bir ödül olarak görüyorum. Bu vesileyle okuldaki bütün meslektaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunmayı borç biliyorum. Başarıyı taçlandırmak ancak ve ancak onurlu insanların işidir.

-Çalıştığınız lisenin mezunları arasında öğrenimlerini Kosova veya Türkiye'deki üniversitelerde tamamlayıp doktor, mühendis, hukukçu, iktisatçı, öğretmen veya başka bir meslek sahibi olarak çıktuktan sonra mesleklerini topluma hizmet adına Türkiye'de veya Kosova'da icra eden öğrencileriniz olmalı. Öğrencilerinizin hayata başarılı birer birey olarak atılıp halka hizmet ettiklerini görmek izde nasıl bir duygu uyandırıyor?

-İlkokuldan mezun olan öğrencilerin lise eğitimi için okulumuza geleceğe yönelik fikir ve planlarını hala tamamlamadan geldikleri görülüyor. Burdaki eğitim süreci esnasında deneyimli öğretmen arkadaşlarımızın rehberlikleri sayesinde bu konuda hızlı bir karar verme eğilimine giriyorlar. Yaklaşık on yıl süren öğretmenlik deneyimimden sonra öğretmenler olarak yıllar içerisinde yüksek öğrenimlerini de tamamlayıp bir zamanki öğretmenleriyle aynı okulda artık birer meslektaş olarak görev yapan öğrencilerimizle birer meslektaş olarak birlikte çalışıyoruz. Lisemiz mezunları arasında diğer branşlarda da üniversite eğitimlerini tamamladıktan sonra farklı kurumlarda başladıkları çalışma hayatlarında başarıdan başarıya koşan öğrencilerimiz var. Yaptığımız özverili çalışmaların, uyguladığımız kaliteli eğitiminin meyvelerini görmek düşünceme göre bir öğretmene verilebilecek en büyük ödülü oluşturmaktadır.

F. Mazrek Öğrencileriyle ders esnasında

-Deneyimli bir öğretmen olarak bu kutsal mesleğe atılmayı düşünen öğretmen adaylarına ne tavsiye edersiniz?

-Öğretmen adayı gençlere tavsiyem şu olacaktır: Öğretmen olabilmek için en başta maddiyattan ödün vermeniz gerektiğini sakın unutmayın. Eğer bunu, yani maddi değerlere olan hırsınızı aşabilirsiniz mesele kalmayacaktır. Ama şu hususlara da öncelik vermelisiniz: Topluma saygı, liderlik, dürüstlük, insan doğasını anlama, öğrenmeye karşı ilgi, sürekli öğrenmeyi sağlama konularında daima özverili olabilecekseniz artık iyi bir öğretmen olmaya hazırsınız demektir.

"İyi pedagoglar çocuklar için yaş sınırı koymaz..." der İlber Ortaylı. İçinde ne varsa öğretilmesi gereken, doğru bilinen, bunları dert edinen herkese öğretmenliği tavsiye edebilirim.

-Layık bulunduğunuz bu değerli ödül ve takdir için "Mamuşa" Dergisi olarak sizi kutlar, başarılarınızın ileride de devam etmesini dileriz.

-Ben de verdiğiniz bu söyleşi fırsatı ve gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür eder, yayın hayatınızda başarılar dilerim.

“Aşık Ferki” Kültür Sanat Derneği üyeleri Edirne “Balkan Çocuk Şenliği”nde

Folklorcularımız Oyunlarıyla Edirnelileri Büyülediler

Mamuşa “Aşık Ferki” Kültür- Sanat Derneği Folklor Ekibi üyeleri Nisan ayı ortalarında Türkiye’nin Edirne kentinde düzenlenen Uluslararası “Balkan Çocuk Şenliği” ne katıldılar. Edirne Valiliği tarafından geleneksel olarak düzenlenen bu şenliğe katılan Mamuşalı folklorcular kendilerini izlemeye gelen seçkin ve kalabalık bir izleyici topluluğu karşısında Mamuşa folkloru kapsamında halk türküleri, oyunları, gelenek ve göreneklerini başarıyla sergilediler.

Edirne Valiliği ile kenti temsil eden diğer siyasi ve idari temsilcileri ile halkının övgülerini kazanan Mamuşa “Aşık Ferki” Kültür Sanat Derneği Folklor Ekibi üyeleri gösterilerinden arta kalan boş zamanlarında Osmanlı’ya uzun yıllar başkentlik yapmış Edirne’deki tarihi, dini, millive kültürel anıtları ziyaret etme fırsatı da buldular.

Mamuşa Dergisi olarak, 1979 yılında kurulan ve bu yıl 45. kuruluş yılında bulunan “Aşık Ferki” Derneği yönetici ve üyelerini beldemizi Edirne’de temsil ettikleri ve folklor zenginliğimizi başarıyla sergiledikleri için kutlar, bu başarılarının ilerideki çalışmalarında da devamını dileriz.

“Art Theatre”den Öğrencilere Tiyatro Ziyafeti

Prizren’de faaliyet gösteren ve sahneledikleri oyunlarla izleyicilerin beğenilerini kazanan “Art Theatre” oyuncularını geçenlerde uğradıkları Mamuşa “Anadolu” İlkokulu öğrencilerine eşsiz bir tiyatro ziyafeti sundu-

lar. Mamuşa’da bir kültürevi bulunmadığı, dolayısıyla da tiyatro oyunlarının sahnelenmesini mümkün kıla- cak bir sahne olmadığı gerekçesiyle canlı oyun iz- leme imkanı bulamayan Mamuşalı ilkokulu öğrencileri “Art Theatre” yönetici ve oyuncularını sayesinde uzun bir zamanın ardından okulun konferans salonunda canlı olarak sergilenen bir tiyatro eserini izleme şan- sını yakaladılar.

“Rafadan Tayfa” Maskotları Mamuşalı İlkokul Öğrencileri Arasında

Öğrencileri Coşturan Buluşma

Geçenlerde YTB-Yurt Dışı Türkler Baş- kanlığı organizasyonu çerçevesinde Ma- muşa “Anadolu” İlkokulu’na uğrayan “Rafadan Tayfa” Çizgi Film kahramanları- nın maskotları öğrencilerin coşku dolu anlar yaşamalarına vesile oldular. Söz ko- nusu ilkokulun 4. sınıf öğrencileriyle bir

araya gelen “Rafadan Tayfa” çizgi filmi kahramanlarının maskotları sergiledikleri gösteriyle öğrencilerimize hayatlarında unutamayacakları dakikalar yaşattılar. Gösteri sonrası “Rafadan Tayfa” çizgi filmi kahramanları maskotlarıyla bir araya gelen öğrenciler televizyon ekranlarında ilgiyle seyrettikleri çizgi filmi maskotlarıyla buluşmaktan büyük bir mutluluk duyduk- larını belirttiler.

23 Nisan Kosova Türkleri Bayramı Coşkusu

T.C. Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay konuşmasını yaparken

23 Nisan Kosova Türkleri Bayramı ülkenin her köşe bucağında olduğu gibi Mamuşa'da da coşkuyla kutlandı. Gerçekleştirilen etkinlikler çerçevesinde Mamuşa "Anadolu" ilkokulu öğrencileri de bayramlarını öğretmenlerinin denetiminde hazırladıkları coşku dolu bir müsamerayla kutladılar. Müsamerede 23 Nisan Kosova Türkleri Bayramı kutlamalarına katılmak için Kosova'ya gelen T.C. Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay da hazır bulundu.

"Anadolu" İlkokulu avlusunda Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç, "Anadolu" İlkokulu Müdürü Erol Morina, belediye meclis üyeleri, müdürleri, öğretmen ve öğrenci ve veliler tarafından karşılandı.

Mamuşa'ya T.C. Priştine Büyükelçisi Sabri Tunç Angılı, Prizren Başkonsolosu Celal Doğan, Kosova

Bölgesel Kalkınma Bakanı Fikrim Damka, Kosova milletvekilleri Fidan Jilta, Enis Kervan, Kosova Türk temsil heyet Başkanlığı komutanları ile birlikte gelen TC Dışişleri Bakan Yardımcısı Mehmet Kemal Bozay 23 Nisan Kosova Türkleri bayramı vesilesiyle yaptığı kutlama konuşmasında Mamuşa'da bulunmaktan büyük bir memnuniyet duyduğunu, Türkiye olarak her zaman Kosovalıların yanlarında olacaklarını belirtti.

23 Nisan tarihinde her yıl Türkiye Cumhuriyeti Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile Kosova Türkleri Bayramı vesilesiyle çifte bayram yaşamaktan büyük bir gurur duyduklarını söyleyen Mamuşa Belediye başkanı Abdülhadi Krasniç de yaptığı konuşmada beldelerini ziyaretleri için yüksek konuklara ev sahibi sıfatıyla teşekkürlerini belirtti.

Mamuşalı öğrencilerin 23 Nisan Kosova Türkleri bayramı vesilesiyle hazırladıkları coşku dolu müsamerayı üst düzey konuklarla birlikte bu güzel etkinliğe katılan ana babalar da ilgiyle izlediler.

Mamuşa'da Türkiyeli ve Kosovalı ünlü edebiyat Hocalarıyla

Hoş Bir Edebiyat Sohbeti

Mayıs ayının başında Prizren “Doğru Yol” Kültür-Sanat Derneği salonunda verdiği “Türk Edebiyatının Zirveleri” başlıklı konferansı için Kosova’ya gelen Türkiyeli ad yapmış dil ve edebiyat hocası, araştırmacı yazar, akademisyen Prof. Dr. İsmail Parlatır, yine Kosovalı ad yapmış şair, araştırmacı yazar, akademisyen Prof. Dr. Nimetullah Hafız ve değerli eşleriyle birlikte uğradıkları Mamuşa’da Kosovalı öykü ve roman yazarı ve aynı zamanda “Mamuşa” Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Reşit Hanadan’ı evinde ziyaret etme nezaketinde bulundular.

Çay eşliğinde Türkiye ve Balkanlardaki Türk edebiyatıyla ilgili gelişmeler üzerine yapılan faydalı sohbet esnasında Reşit Hanadan değerli konuklarına romanlarıyla birlikte “Mamuşa” Toplum Bilim Kültür-Sanat dergisinin son sayılarını da takdim etti.

İstanbul'da yayımlanan “Dil Ve Edebiyat” Dergisi'nde

Reşit Hanadan İle Söyleşi

İstanbul'da aylık olarak yayımlanan “Dil Ve Edebiyat” adındaki Kültür-Sanat Dergisi'nin Nisan 2024 sayısında Kosovalı Türk roman yazarı ve aynı zamanda “Mamuşa” Toplum Bilim Kültür Sanat Dergisi Yayın Yönetmeni Reşit Hanadan ile yapılan kapsamlı bir söyleşiye yer verildi. Söz konusu derginin Yazı İşleri Müdürü Elif Tokkal tarafından gerçekleştirilen söyleşide yazarımızın edebi yaratıcılığı, Kosova Türk edebiyatının tarihi gelişimi, dün, bugün ve aynı zamanda buralardaki Türkçe kültür-sanat-edebiyat etkinlikleri ve yayıncılığı dile getirildi.

Gurbetçi

**Erol Morina
Mamuşa
Kosova**

Bavulu eliide çantası sırtında olduğu halde
Kaçak yollarla çıkar gurbet yoluna
Mamuşa'dan Avrupa'ya giden delikanlılar
Evden çıkınca ağlar analarla babalar
Köyün özlemi giderken daha yolda başlar
Anadan babadan uzak kalır bizim delikanlılar

Ne yaparlarsa yapsınlar
Akılları köydeki yakınlarında kalır.
Gözleri sevdiklerini arar
Buradayken gurbet hayaliyle yaşayan delikanlılar
Gurbete gidince Mamuşa özlemiyle tutuşurlar

Yazları izne geldiklerinde gurbetin zorluğunu
Akşamları iş dönüşünde gözlerinin dolduğunu
Köyde bıraktıkları sevdiklerini düşündüklerinde
Gözlerinin yaşla dolduğunu anlatıp dururlar
Mamuşa'ya döndüklerinde gurbetçi görülüp
gurbet eldeyken yabancı sayılan delikanlılar.

Oralarda yalnızlık, hasretten gözleri yaşlarla dolar
Gurbette bu yüzden çekerler hasret acısı
Hepsinin de güya para kazanıp dönmektir niyeti
Ama bugün yarın döneriz demelerine rağmen
Kolay kolay dönemezler gurbet diyarlarından.

“Dil Ve Edebiyat” Dergisi’nde yazarımıza yöneltilen soruların yanıtlarıyla birlikte Reşit Hanadan’ın şimdiye dek yayımladığı öykü kitaplarıyla romanlarının ön kapaklarına da yer verildi. Söz konusu söyleşi yazarımızın edebi çalışmalarına olduğu kadar Kosova Türk edebiyatı, sanatı ve kültürüne Türkiye’de gösterilen ilgiyi de ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

Elif Tokkal

REŞİT HANADAN İLE
SÖYLEŞİ

"KİTAPLARIMDA ECDADIN BIRAKTIĞI MİLLÎ VE DİNÎ MİRASIN BEKCİSİ EVLAD-I FATİHANI ANLATIYORUM"

Reşit Han'ın edebiyat yolculuğu ne zaman başladı, nasıl devam etti? Bu anlamda kendilerinden biraz bahsedebilir misiniz?

[illegible]

Mamuşa "Anadolu" İlkokulu'nda 1. sınıflara kayıt işlemleri tamamlanmak üzere

Türkçe 3 Birinci Sınıfın Açılması Bekleniyor

Kosova Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı'nın kayıt işlemleriyle ilgili kararı uyarınca Kosova'nın her yöresindeki okullarda olduğu gibi Mamuşa "Anadolu" İlkokulu'nda da 15 Mayıs tarihinde başlatılan 2024/25 Öğretim Yılı 1. sınıflara öğrenci kayıt işlemleri tüm hızıyla devam ediyor. "Anadolu" İlkokulu Müdürü Erol Morina'dan konuyla ilgili olarak aldığımız bilgilere göre 14 Haziran tarihine kadar yaklaşık bir ay sürecek olan kayıt işlemleri çerçevesinde Mamuşalı ebeveynlerin büyük bir kısmı 6 yaşını doldurmuş çocuklarının kayıt işlemlerini kayıtların daha ilk günlerinde gerçekleştirmiş bulunuyorlar.

"Anadolu" İlkokulu Müdürü Erol Morina konuyla ilgili olarak "Mamuşa" Dergisi'ne şu bilgileri verdi:

-2024/25 Eğitim-Öğretim yılında okulumuzda 3'ü Türkçe, 1'i de Arnavut dilinde olmak üzere 4 birinci sınıfın açılması öngörülmüyor. Türk dilindeki 1. sınıflara şimdiye kadar kaydı yapılanlarla birlikte önümüzdeki günlerde kaydı yapılacak çocukların sayısı ile kayıt işlemleri ilerideki günlere bırakan kimi ebeveynlerin çocuklarını da hesaba katarsak toplam öğrenci sayısının 80'e ulaşacağına inanıyoruz.

"Zübeyde Hanım" Anaokulu'ndaki kayıt konusuna gelince ise Erol Morina müdürü olduğu ilkokul bünyesinde faaliyet gösteren anaokulunda Türkçe olarak 2, Arnavut dilinde ise 1 sınıfın açılacağını, anaokuluna kayıtların da hali hazırda tamamlanmak üzere bulunduğunu belirtti.

Bugünlerde sona erecek olan 2023/24 Öğretim yılında okullarında övünülecek bir başarı kaydedildiğini belirten Erol Morina önümüzdeki öğretim yılında okullarındaki tüm öğrenciler için gerekli ders kitaplarının Kosova Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı tarafından karşılanacağını, gerekli ders kitaplarının temini ile ilgili listeyi daha şimdiden bakanlığa göndermiş olduklarını söyledi.

Mamuşa "Atatürk" Lisesi Mezunları Karadağ Gezisinde

Karadağ'ın Tarihi, Turistik Mekanları Ziyaret Edildi

Mamuşalı öğrenciler Ulçin Kalesinde

Mamuşa "Atatürk" Lisesi'nde bu yılki öğretim süreci başarıyla tamamlandı. Aldığımız bilgilere göre önümüzdeki eğitim yılında yine biri fen, diğeri sosyal olmak üzere iki onuncu sınıf açılacaktır.

Mamuşa "Atatürk" Lisesi'nden mezun olan son sınıf öğrencileri her yıl geleneksel olarak düzenlenen yurt dışı gezisi çerçevesinde öğretmenleriyle birlikte komşumuz Karadağ'ı ziyaret ettiler.

Mamuşalı lise mezunları unutamayacakları hatıralarla dolu bu güzel ve ilginç yurt dışı gezisinde Kosova'ya komşu bu güzel ülkenin Adriyatik Denizi sahilindeki Ulçin /Ülgün/, Bar, Kotor, Budva gibi uluslararası turizm çevrelerinde de ad yapmış tarihi, kültürel ve turistik kentlerini gezip görme fırsatına sahip oldular.

Öğrencilerin geziyle ilgili olarak sosyal medyada dile getirdikleri izlenimlerine bakılırsa buralarda çok hoş anlar geçirdikleri anlaşılıyor. Aralarından çoğunun yüksek öğrenimlerini Kosova veya Türkiye'de sürdürmeyi planladıklarını öğrendiğimiz öğrencilerimizi "Mamuşa" Dergisi olarak mezuniyetleri için kutlarken başarılarının üniversite yaşamlarında da devam etmesini diliyoruz.

Mamuşalı öğrenciler Kotor sahilinde

Hac ve Kurban

Salaydin Morina

Mamuşa Yeni Camii imamı

“ Kıymetli okurlar, İslam’ın beş esasından birini teşkil eden Hac farızası ömrün ibadeti, dinin tamamıdır. Hac Mekke-i Mukerreme’de bulunan Kabe’yi ve onun civarındaki kutsal yerleri, kendine mahsus zaman içinde ve belirlenen şekilde ziyaret etmektir. Haccın farz olduğu kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Haccın farz olduğuna dair Kur’an-ı Kerim’de ayeti kerimeler ve bunları tefsir eden hadis-i şerifler vardır. Ali İmran Suresi, 9. ayetinde Allah-ü Teala buyuruyor ki: “Hacca gidip gelmeye gücü yeten herkesin Kabe’yi ziyaret etmesi, Allah’ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Allah-ü Teala Haz. İbrahim’i /AS/ insanları hac için bu mübarek evi ziyarete davet etmekle görevlendirmişti.

Hac

Hac Suresi’nin 27. ayetinde şöyle buyuruluyor: “ İnsanları Hac’ca çağır. Yürüyerek ve uzak diyarlardan gelen bineklere binerek sana gelsinler. Böyle büyük bir fedakarlıkta bulunmakla büyük sevaplar kazansınlar. “Peygamber /SAV/ Efendimiz de buyuruyor ki: “Ey insanlar, Allah size Haccı farz kılmıştır. O halde Hac ibadetini yerine getiriniz. Şer’i Şerif’e uygun Hac cihattan sayılmıştır. Helal para ile rıyasız, gösterişsiz ve Allah’ın rızası için hac edip kötü söz, kötü iş yapmadan evine dönenlerin büyük küçük günahları affolunur. Anadan doğmuş gibi günahsız döner. Makbul kabul olunmuş bir haccın mükafatı ancak cennettir...” Allah-ü Teala Ali İmran Suresi’nde “Onda apaçık alametler ve İbrahim’in makamı vardır. Kim oraya girse güvenlik içinde olur, ” diye buyuruyor.

Kıymetli okurlar... Üzerine hac farz olan herkesin bu yüzden bir an önce bu görevi yerine getirmesi gerekir. Oğlumu evlendireceğim, kızımı gelin edeceğim, gibi bir takım bahanelerle haccı erteleyip yaşlanmayı beklemek çok yanlış bir davranıştır. Peygamber /SAV/ Efendimiz bir hadisi şeriflerinde şöyle buyuruyor: “Kim hac yapmak istiyorsa acele etsin. Kim Zemzem suyundan içerse cehennem ona haram kılınmıştır. Kim Kabe’yi ziyaret ederse Allah-ü Teala çocuklarından bereketi kesmez. Kim Hac için evinden ayrılıp ta giderken veya dönerken yolda ölürse Alla-ü Teala ona her yıl kıyamete kadar hac müjdesini verir.”

Kurban

Kurban belirli bir zaman içinde belli bir hayvanı kesmek anlamına gelir. Allah’ın rızasını kazanmak amacıyla belirli günlerde, Kurban bayramının birinci, ikinci veya üçüncü günü kesilen mübarek bir hayvandır. Kurban Hicret’in 2. Yılında meşru kılınmıştır. Kurban kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Al-

lahü Teala Kur’an-ı Kerim’de kevser suresinde “Rabbin için namaz kıl, kurban kes...” diye buyurmaktadır. Peygamber Efendimiz ise “Varlıklı olup da kurban kesmeyen müminler son nefeslerinde bir Yahudi ve Hristiyan gibi acı duyarak can verirler...” diye buyurmuştur.

Kurban kesmekte vacip olan iş kan akıtmaktır. Kurbanı kesmeden dağıtmakla kurban borcu ödenmiş sayılmaz. Yani kurbanı birine kesmeden hayır için vermekle kurban kesilmiş olmaz. Kurban olarak kesilmesi caiz olan hayvanlar şunlardır: Deve, inek, öküz, manda, koyun, keçi. Bu üç çeşit hayvan kurban edilebilir. Deve ile sığırın dışısını, davarın erkekini kurban etmek daha makbuldür. Devenin 5 yaşında, sığırın veya mandanın 2 yaşında olanı kurban edilir. Koyun ve keçinin 1 yaşında kuzunun ise 6 aylık olanı da kurban edilebilir. Deve ile sığırı 7 kişi ortaklaşa kurban olarak kesebilirler. Ortaklardan hepsinin Müslüman olması, ve hayvanı kurban niyetiyle kesmeleri gerekir. Bunlardan birinin eti sırf kendi yemek veya satmak amacıyla kurban ortak olması halinde ortaklardan hiçbirinin kurbanı kabul olmaz. Kurbanın eti 3’e bölünür. Bir kısmı fakirlere dağıtılır, bir kısmı eşe dosta yedirilir, kalan üçüncü kısmı da kurban sahibinin çocukları için alıkonulur. Kurbanı bilen kendi kesmesi daha sevaptır. Kesemiyorsa kendisi de başında bulunmak kaydıyla bu işten anlayan bir Müslüman’ı vekil edip kestirebilir.

Sevgili Peygamber Efendimizin Haz. Ayşe Ana’mıza “Ey Ayşe kalk ve kurbanın başına dikil. Çünkü kurbandan yere akacak kanın ilk damlası sebebiyle Ulu Allah tüm küçük büyük günahlarını yıkayacaktır” dediği rivayet edilir.

Bir hayvanın kurban kesilmesine engel olan kusurlar da vardır ve bunlar şöyle sıralanabilir: Bir veya iki gözü kör, kulağının veya kulağının yarısından fazlası ya da meme araları kopmuş, boynuzlarından biri veya ikisi kökünden kırılmış, kulaksız veya kuyruksuz doğmuş, dişsiz veya dişlerinin çoğu dökülmüş, kemiklerinin içinde iliği kalmamış derecede zayıflamış, kesim yerine yürüyemeyecek kadar topal, belirli bir şekilde hasta ise böyle hayvanlar kurban olarak kesilemezler. Bu arada kurbanlık hayvanın şaşı, topal, uyuz, kulağının küçük, delik veya damgalı ya da boynuzunun biraz kırık, kulaklarının delinmiş veya yırtılmış, dişlerinin azı dökülmüş, erkekliğinin burulmuş olması kurban edilmesine engel teşkil etmezler.

Kurban kesmenin fazileti

Kurban almak niyetiyle evinden çıkan kişinin gidiş ve dönüşü esnasında attığı her adımı için 10 günahı silindiği gibi kendisine 10 sevap yazılır ve cennetteki derecesi de 10 kat artırılır. Kurbanın kanı yere damladığında ise her damla için Allah-ü Teala birer melek vazifelendirerek bu melekler kurban kesenin günahlarının affı için kıyamete kadar yalvarıp dua ederler.

“Mamuşa” Dergisinin değerli okurları... Kurban Bayramı’nda keseceğiniz kurbanlar kurtarıcı iyi amellere sahiptir. Çünkü her kurban sahibini hem bu dünyada hem de öbür dünyanın kötülüklerinden kurtarır. Allah-u Teala cümlemize kurban keserek yoksul ve düşkünleri gözetken kullarından eylesin. Kurban bayramımız mübarek olsun. İnşallah hep birlikte böyle daha nice güzel bayramlara erişelim...

Kurban Bayramı'nın Hayatımızdaki Önemi

Kurban Bayramı, Ramazan Bayramı ile birlikte İslam dinindeki en büyük iki bayramdan biridir. Hicrî takvimdeki Zilhicce ayının onuncu gününde başlar ve dört gün boyunca devam eder. Kurban Bayramı'nı kutlamanın ardında inanç duygularını kuvvetlendirmek ve sevap işlemek yatar. İslam dininde kurban kesmek, Allah'a olan inancın bir kanıtı niteliğindedir. Bildiğimiz üzere Kurban Bayramı'nı yalnızca et yemek için kutlamayız, aynı zamanda kesilen kurbanın belli parçalarını ihtiyacı olanlara bağışlarız.

Kurban Bayramı'nın öneminin bir diğer kaynağı da Hac ibadeti ile yakından bağlantılı olmasıdır. Hacı olmak isteyen müslümanlar, Kurban Bayramı'ndan üç gün önce İslam'ın kutsal şehirlerinden biri olan ve Kabe'yi bulunduran Mekke'ye giderler. Bu üç günün ardından, yani Zilhicce ayının onuncu günü ve Kurban Bayramı'nın başlangıcında ise, Hac ibadeti sona erer.

Kurban Bayramı nasıl ortaya çıkmıştır?

İslam dininin kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim'deki bilgilere göre kurban ibadeti Hz. İbrahim ile başlar. Anlatıya göre Allah, Hz. İbrahim'in ona olan inancını göstermesi için oğlu İsmail'i kurban etmesini ister. Hz. İbrahim, kendisine

verilen bu emri rüyalarında oğlunu kurban ettiğini görerek öğrenir.Hz. İbrahim, rüyalarını oğlu İsmail'e anlatıp kendisini kurban etmesi gerektiğini söyler ve İsmail bunu hemen kabul eder, Bu, Allah'a olan inançlarını kanıtlamak için geçmeleri gereken bir imtihandır.Hz. İbrahim oğlunu kurban edeceği sırada, Allah'ın mesajlarını ileten melek Cebrael, kucağında bir koç ile gökten iner. Ardından Hz. İbrahim'e oğlu yerine gökten inen koçu kurban etmesini söyler.Kurban geleneği böylece başlamış olur.

Kurban Bayramı hakkında kısa bilgiler

Kurban Bayramı'nda kurbandan elde edilen etin üçte biri kurbanı kesenler tarafından tüketilir, diğer üçte biri akrabalar, tanıdıklar ve komşularla paylaşılır, son üçte biri ise kurban kesemeyen ve ihtiyacı olan yoksullara dağıtılır. Bu adil dağıtım, toplumsal çapta Kurban Bayramı'nın önemini hissettirir. Kurban Bayramı; kutlayanların dinî inancını güçlendirir, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma fırsatları oluşturur, insanların inançları hakkında düşünmesini sağlar.

Kurban Bayramı'nda genellikle koyun, keçi gibi hayvanlar kurban edilirken farklı coğrafyalarda manda, deve gibi hayvanların kurban edildiği görülebilir.

Kurban Bayramı Tebriki

Kurbana da erdik Allah'a şükür
Kurban Bayramınız mübarek olsun.
Kesilsin kurbanlar, sevensin fakir
Kurban Bayramınız mübarek olsun.

Gülümsesin mahzun duran yüzlere
Deva olsun yaş akıtan gözlere
Rahmetiyle yağsın, yağsın bizlere!
Kurban Bayramınız mübarek olsun.

Ruhlar şifa bulsun faziletiyle
Güçlensin bedenler kurban etiyile
İslâm âlemiyle, Türk milletiyle
Kurban Bayramınız mübarek olsun.

Nimete gark olsun tüm aileniz
Biriniz bin olsun, damlanız deniz
Şans getirsin, hep şenlensin haneniz
Kurban Bayramınız mübarek olsun.

Abdurrahim Karakoç

Kurban Bayramınız Mübarek Olsun!

Nasrettin Hoca Fıkrası

Parayı Veren Düdüğü Çalar

Çocuklar, pazara gelen Nasreddin Hoca'nın etrafını sarmış.

"Hoca, bana düdük al!" demiş biri. "Bana da, bana da!" demiş bir diğeri.

Diğerleri de sırayla: "Ben de düdük isterim! "

"Bir tane de bana!", demişler.

İçlerinden sadece biri Nasreddin Hoca'ya düdük parası vermiş. Hoca, parayı alıp pazara gitmiş. Hoca, akşam pazardan dönünce çocuklar etrafını sarmış. Her biri düdüğünü istemiş. Cebinden bir düdük çıkaran hoca, parayı veren çocuğa vermiş.

Diğer çocuklar hep bir ağızdan bağırır: "Hani bizim düdüğümüz?"

Nasrettin Hoca gülererek, "Parayı veren düdüğü çalar", demiş.

DİL GÜZEL

Papatyalar açıyor
Güneş ışık saçıyor
Gökte bulut kaçıyor,
İlkbahar geldiğinde!

Dalda kuşlar geziyor
Leylek hile seziyor
Sevda şiir yazıyor,
İlkbahar geldiğinde!

Sıra sıra bulutlar
Canlanıyor umutlar
Çiçek doluyor kırlar,
İlkbahar geldiğinde!

Nisan'da açar güller
Dağda öter bülbüller
Du eder hep eller,
İlkbahar geldiğinde!

Madımak biter artık
Keklikler öter artık
Soğuklar gider artık,
İlkbahar geldiğinde!

DOĞANAY'ım yel güzel
Bahçelerde bel güzel
Türkü söyler dil güzel,
İlkbahar geldiğinde!

Kemal DOĞANAY

Tatil

Bütün bir yıl çalıştık
Biz okula alıştık,
Şarkı oyun tekerleme,
Biz resimler de yaptık.

Ne kadar çok sevsek de
Biraz dinleneceğiz,
Güzelce dinlenince
Okulumuza döneceğiz.

ANONİM

19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı Dolayısıyla

“Anadolu” İlkokulu’nda Futbol Turnuvası Düzenlendi

Mamuşa “Anadolu” İlkokulu öğretmenleriyle öğrencileri 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı'nı üst sınıf öğrencilerinden oluşan takımlar arasında düzenlenen futbol turnuvasıyla kaydettiler.

19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı dolayısıyla “Anadolu” İlkokulu üst sınıf öğrencilerden oluşan takımlar arasında halı sahada düzenlenen futbol turnuvası çerçevesinde kıran kırana oynanan maçlar söz konusu okulun öğretmen ile öğrencilerinin yanı sıra spor meraklısı çok sayıda vatandaş tarafından da izlendi.

Turnuva çerçevesinde düzenlenen heyecan dolu maçların ardından en büyük heyecanın yaşandığı final maçı turnuvada sergiledikleri başarılı oyunlarıyla göz dolduran VII-3 ile IX-3 sınıf takımları arasında oynandı. Mamuşa Belediye Başkanı Abdülhadi Krasniç,

Belediye Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Müdürü Türker Mazrek, Anadolu İlkokulu Müdürü Erol Morina, söz konusu okulun öğretmen ve öğrencilerinin yanı sıra spor tutkunu yediden yetmişe çok sayıda futbolsever tarafından heyecan içerisinde izlenen karşılaşma iki takım oyuncuları arasında kıran kırana geçen mücadelenin ardından IX-3 Sınıfı takımının zaferiyle sonuçlandı.

“Mamuşa” Dergisi olarak turnuva şampiyonu IX. sınıf takımı oyuncularının yanı sıra turnuvada mücadele eden bütün oyuncularla birlikte bu güzel ve ilginç turnuvayı düzenleyenleri de kutlar, ortaya koyulan başarıların daim olmasını dileriz.

Belediye Başkanı A. Krasniç, Belediye Eğitim Müdürü T. Mazrek ve Okul Müdürü E. Morina turnuva galibi oyunculara kupayı takdim ederlerken

